

The Project Gutenberg eBook of Magyar népmesék, by János Erdélyi

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Magyar népmesék

Author: János Erdélyi

Release date: January 18, 2012 [EBook #38605]

Most recently updated: January 8, 2021

Language: Hungarian

Credits: Produced by Albert László (This book was produced from scanned images of public domain material from the Google Books project.)

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MAGYAR NÉPMESÉK ***

MAGYAR NÉPMESÉK.

KIADJA
ERDÉLYI JÁNOS.

KÉPES KIADÁS.

PEST, 1855.

HECKENAST GUSZTÁV SAJÁTJA.

ELŐSZÓ.

Ezen kötettel a magyar népirodalom ereiklyéi: mesék, dalok, közmondások, adomák, szokások,

hiedelmek, szóval: minden ide tartozó elemek kiadása van foganatba véve.

Részint másod kiadása lesz ez a „Magyar Népköltési gyűjteménynek“, melyet a Kisfaludy-Társaság tekintélye alatt ugyancsak tőlem vőn a nemzet a népdalok három kötetében, és a közmondások könyvében; részint folytatása ugyanazon kezdetnek, az egész népirodalmat együvé foglalva, egyes külön, de összefüggő kötetekbe rendezve, koronként; azon ígérettel, hogy a népirodalmi elemek szépirodalmi álláspontját egy műbölcsészeti értekezés fogja igazolni.

A szövegbe a buzgó kiadó csinos fametszeteket ad; mivel, hihetőleg, oly tanulmányok lopakodnak be a képző művészetbe, melyek után a hazai tárgyak: viselet, ruha, táncz, népszokások, közélet és képzelem mind jobban engedik át magokat a metsző vésűjének, a főtész ecsetének; egyuttal a nagy közönségnek is mulattató szemléletül ajánlkoznak. Az anyag, mint előre kivehető, nem fog hiányzani az egész gyűjteményen keresztül.

Ezuttal tudatni akarom egyszersmind, hogy a Kisfaludy-Társaság tekintélyét mind folyvást megtartom, velem élek; s neve alatt megváltozott körülményeimhez képest is még mindig gyűjtök. Segédim, a jó régi társakon kívül, a sárospataki tanuló ifjak közül néhány, kik a néppel közvetlenül érintkezvén, eredeti közléseket adhatnak.

Igy indul meg a jelen kötet „Népmesék“ czim alatt, teljesen új tartalommal. E részben tisztelettel említem Toldy Ferencz barátságát, ki néhai Gaal György eredeti magyar szövegű mesegyűjteményét szives volt használatul átengedni.

Még egy szót régi gyűjtő társaimhoz! Ők fogják tudni: mi állott elő a népi elem tanulmányaiból tíz év óta; hogy ez eredménynek az én törekvéseim is voltak tényezői; s most jobban lehet igényem, mint ezelőtt is, gyámolításukra.

Sárospatak, június 14. 1855.

Erdélyi János.

NÉPMESÉK.

-1-

1. A liliumleány.

Egyszer volt, hol nem volt, volt a világon egy igen jó király, kit minden rendű és rangú ember az országában úgy szeretett, hogy életét is odaadta volna érte. Felesége nem volt, s alattvalói azt kívánták, hogy házasodjék, olyan jó királyt hagyhasson örökösül, minő maga. Nagy szeptet ütött ez az ő fejébe; gondolkozott magában, mit csináljon, hogyan leljen magához való feleséget.

Volt neki egy öreg barátja, kitől tanácsot szokott kérni, mivel nagyon szerette. Az öreg ember vadász volt a király erdejében; egyébiránt élhetett volna másképen is, mert a király urí módon eltartotta volna; de neki nem kellett semmi; azért csak ott éldegélt az erdőben egy kis kunyhóban, mint a szegény ember szokott. A mint a király meghallotta, mit kívánnak alattvalói, elméne az öreg vadászhoz tanácsot kérni. Az öreg vadász egy rozmarinszálát adott neki, s azt mondá: a mék lány előtt ez a rozmarinszál meghajol, azt vegye el, az lesz hozzávaló. Összegyűjtötte hát a király a temérdek lányokat palotájába, a mennyi csak fért, s mindenik mellé egy-egy katonát állított, kiknek az volt kötelességök, hogy a magok urlányainak nevét az asztalon levő gyöngyökből rakják ki; a gyöngyök azé lesznek, ki előtt a rozmarinszál meghajol; ha pedig senki előtt sem hajol meg, mindeniké a maga neve. A mint ott ülnek sorban, jön a király, kezében hozva a rozmarinszálát. Végig viszi a leányok előtt, de az egyik előtt sem hajolt meg. Másnap megint más leányokat, szebbnél szebbeket, gyűjtetett össze, de a rozmarinszál akkor sem hajolt meg egy előtt se. Harmadik nap szinte úgy lett, akkor sem hajolt meg a rozmarinszál. Mit csináljon most már? gondolkozék magában; hol keresse fel élete párját?

-2-

A mint így tündött éjszaka, látja, hogy valami suhan be az ablakon s egyenesen a rozmarinra száll, s elkezd szépen beszélgetni hozzá. Én a királynak háladatossággal tartozom, mert ő engemet már kétszer szabadított meg a sólyom körmei közül, így beszélt a kis aranyos madár, mert a volt, a mi az ablakon besuhant; most lefizethetném adósságomat, el tudnám vezetni azon leányhoz, ki előtt te meghajolsz. Az a tündérvadász van; azért jöttem ide megmondani, hogy te indulj el holnap előtte s vezesd; én majd fölöttetek repülök; csak rám vigyázz mindenütt, s utánam jöjj. Jól hallotta ezeket a király, mert koránsem hagyá őt aludni a nagy gondolkodás; alig várható a reggelt, mindjárt utnak indult. A rozmarin előtte ment, a madár pedig fölötté repült.

-3-

A mint így mentek, mendegéltek hárman, találtak az uton egy sánta táltost, ki iszonyuan nyögött. Mi bajod, kérdé a király, hogy oly iszonyuan nyögsz? Itt, a baloldalamban egy nyíl, majd esztendeje már, hogy itt hordozom, s még eddig nem akadt olyan könyörületes szívű ember, a ki kivette volna; egy vén boszorkány lőtte azt én belém, hogy megrothassa gazdámat, felelé a taltos. Kiveszem; szólott a király s megkapván az ezüst nyilat, kirántotta a ló ballapoczkájából. Ez is iszonyut ágaskodott s olyan szép lett, a milyet még soha nem látott. Ekkor megköszönte a király szivességét s így beszéle hozzá: Én jól tudom, mi járatban vagy. Messze van az, a kit te keressz, hanem ülj fel rám, én elviszlek mind addig, a mig fel nem találod szép feleségedet.

A király felült a taltos hátára, s úgy repült ez vele, mint a villámlás. A rozmarin mindenütt

előtte ment, az aranyos madár pedig fölötte repült.

A mint mennek hegyen, völgyön, találnak egy üvegvárat, honnan iszonyatos sikoltás hangzik. Ezt meg kell szabaditanom, akárki legyen, szólott a király s bement az üvegvárba. Mit lát, mit nem lát, látja hogy egy nagy üvegember ordit, egy dongó szünetlenül repked a gyomrában, azt ki akarja rágni. Ki vagy, mi vagy? kérdi az üvegember tőle. Én egy idegen király vagyok, a tündérvárba akarok menni, feleséget keresni; hát te ki vagy? Én ennek a várnak királya vagyok. Mi bajod van, hogy ugy orditozol? kérdi az idegen király. Ez a dongó keresztül akarja rágni gyomromat. Hát nem lehetne megszabadítani tőle? Nem, mig öreganyja, a két kardu pók, él; az pedig tán örök időig él, mert nem árthat neki semmiféle fegyver. Egy táltosom ugyan volt, az árthatott neki, de már azt is meglőtte, felelt az üvegkirály. Nem lehetne meglátnom azt a hatalmas pókot? kérde az idegen király. Mindjárt itt lesz; nézz csak oda az üvegkanapéra. Ott ül szegény feleségem, csupa rózsaruha van rajta, ez a pók minden órában eljár hozzá, mindig beköti pókhálóval; mikor elmegy, egy kis tövismadár jön el letépni a rákötött hálót. Egy percz mulva itt lesz a pók.

-4-

Egyszer nagy csörömpölés hallatszik, felnéz az idegen király a padlásra; hát egy iszonyu pók ereszkedik alá felé. Ő is fogja magát, kirántja kardját s elkezd vagdalni a pókhoz, de soha nem érheti, mert két első lába mindig feltartóztatja a vágást. Már csak hogy le nem vágta az idegen királyt a pók, midőn beugrott a táltos az üveg szobába, hogy csak úgy töredezték össze-vissza az üveg garádicsok, s ráugrott az iszonyu pókra. A dongó látván, hogy nagy veszedelemben forog anyja, mindenképen ki akart repülni az üveg királyból, hogy majd segít neki. De a táltos észrevette a dongó akaratját s kiabált az üveg királynak, hogy fogja be száját; ne eressze ki a dongót; azonban nem tudta befogni s kieresztette; ő is nagyot toppantott első lábával s levágta a dongót a pók mellé; mind a kettőt egyszerre megölte.

-5-

A mint ez a két csudabogár megdőglött, az üveg király mindjárt oly gyönyörű emberré vált, hogy párját kellett volna keresni egész világon; felesége pedig a legszebb asszony; a legpompásabb rózsák nyitak ruháján. A kis tövismadár szinte egy szép leánnyá változott; az üveg vár egy szép arany várrá. A volt üveg király most megköszönte szivességét az idegen királynak, s így beszélt el egész történetét:

Ez a vár az enyém volt mindig, s ilyen állapotban, a milyenben most látod. A vár alatt egy kis kunyhó volt, abban egy vén boszorkány lakott. Volt a vén boszorkánynak egy leánya, kit én hozzám sietett volna férjhez adni, de nekem nem kellett. Én a tündérvárból házasodtam, onnan vettem el feleségemet, kit nem adnék e világért. A boszorkány ezen nagyon megboszankodott s engem üveggé változtatott, leányát dongóvá, hogy mindig rágódjék bennem. Csak ugyan egy hét alatt keresztül is rágott volna már. Maga egy nagy pókka változott, hogy feleségem rózsaruháját pókhálóval rutithassa; a szobaleányt pedig egy kis tövismadárrá változtatta, a mely mindig tépje a pókhálót ruhájáról, hogy ő újra beköthesse. De előbb táltosomat kellett meglőnie. Te huztad ki belőle a nyilvesszót, te szabadítottál meg a kinoktól; mondd meg már most, mit kívánsz jó tettedért? - Semmit, felelt az idegen király, csak azt mondd meg nekem, messze van-e az a tündérvár, én oda akarok menni feleséget venni. Ide már nem nagyon messze van, majd elviszen az én táltosom, felelt a király.

-6-

Ezzel felült az idegen király a táltos hátára s egy félóra alatt odavágtatott. A rozmarin előtte ment, az arany madár fölötte repült. Mikor odaértek, gyászba volt boritva az egész tündérvár. Miért van ez, kérde a király. - Feleltek rá a tündérek: mert a legszebb leány, a tündérek királynéjának testvére, az üveg királyné miatti buvában, fehér liliommá változott. - Kérte az idegen király a tündéreket, vezetnék el őt ahhoz a fehér liliumhoz. A tündérek elvezették. A rozmarin ekkor is előtte ment, még pedig előre szaladt, a mint a fehér liliumhoz ért, hirtelen megállt és földig meghajolt előtte, a kis aranyos madár pedig rászállott. A fehér lilium is neki rázkodott s olyan gyönyörű leány lett belőle, kinek párja hetedhét országon nem találtatott. A király odament hozzá, megkérte kezét, holtig egymáséi lettek. Másnap mindjárt elindultak haza felé, utba ejtették a megszabadított várat is, hol a királyné testvére lakott. Itt jól megvendégeltetve, otthonig meg sem álltak, hol szörnyű pompával fogadtattak, nagy lakodalmat csaptak, s most is élnek, ha meg nem haltak.

-7-

2. A hajnalkötöző királyfi.

Egyszer volt, hol nem volt, még az óperenciás tengeren is tul volt egy király, és ennek három fia és három leánya. A király öreg volt már, féllába a koporsó szélin. Egyszer, midőn közel volt halálához, így szól fiainak: No fiaim! leánytestvéreiteket annak adjátok, a ki legelsőben kéri; a vadászerdőben pedig őrizkedjétek ama nagy jegenyefától, s ha elkéstek is valamikor éjszaka, ne menjétek alá hálni soha. Nem sokára meghalt az öreg király; s királyságát a legkisebb fiára hagyta. Egyszer egy estve, mikor vacsoránál mind együtt voltak, azt mondja valaki az ablakon: adjátok ide a legnagyobb leányt. A fiuk, hogy teljesítsék atyjok rendeletét, odaadták mindjárt az ablakon által. Más estve megint kéri a közbülső leányt, azt is odaadják. Harmadik estve megint kéri a legkisebb leányt, azt is kidugták az ablakon; így hát a királyfiak csak magok maradtak.

-8-

Egyszer kimennek az erdőbe vadászni, s elestevedvén, ama jegenyefa alá találtak vetődni, melytől apjuk eltiltotta. Eszökbe jutott az apai mondás, de mégis akarták tudni, miért tiltotta el őket az alól. A mint lefeküdtek, mert igen el voltak fáradva, a legidősb királyfi örnek fenmaradt. A nagy tűz égett derekasan, ő fenvirrasztott; egyszer csak látja, hogy valami falja, eszi a tüzet. Jobban nézi, hát látja, hogy egy három fejű sárkány. Neki megy kardjával, viaskodnak; de végre is meggyőzi a sárkányt, és neki ott a fa alatt egy gödröt, belétemeti. Reggelre virradva fölkel a két testvér, de ezek az éjszakai történetből semmit sem tudtak, bátyjuk sem szólt egy szóval se felőle.

Idő multán megint kimentek vadászni az erdőbe, és megint az alá a fa alá akadtak éjjelre. Ekkor már a középső fiu vigyázott, míg a többi aludt. Egyszer a mint járkál fel s alá kivont karddal a fa alatt, látja, hogy falja, eszi valami a tüzet; nézi jobban, hát látja, hogy egy hat fejű sárkány. Mindjárt belé vág kardjával, viaskodnak sokáig, végre is megölte a sárkányt a királyfi, szinte a fa alá temette. Reggel fölkeltek a többi testvérek, de nem tudtak semmit, hogy mi történt az éjszaka.

Egyszer megint az alatt a fa alatt estveledtek el; akkor a legkisebb maradt vigyázónak. A mint járkál kivont karddal fel s alá, egyszer látja, hogy falja, eszi valami a tüzet, s csak azon veszi észre, hogy már mind felfalta. Nézi jobban, hát látja, hogy egy kilencz fejű sárkány. Ő is mindjárt belé vág a karddal, viaskodnak sokáig; utoljára is a királyfi meggyőzte a sárkányt, s hasonlóképp eltemette a fa alá.

-9-

Most már azon gondolkodott, hol vegyen egy kis tüzet, s elindult az erdőben keresni, hogy merre találja. Egyszer lát egy kis tüzet pislogni; oda megyen, hát látja, hogy ott veszekedik az éjszaka meg a hajnal. Ő is kérdi, hogy miért veszekednek. Azért, mond a hajnal, hogy én már fel akarok kelni, de ez az éjszaka nem hagy. Akkor a királyfi vágott a gatyamadzagából, megkötötte őket egy fához. Megyen hát, viszi a kis tüzet, de míg oda ért volna vele, hol bátyjai feküdtek, elaludt. Megint hol vegyen már tüzet. Megyen, mendegél az erdőben, egyszer látja, hogy egy helyen csak úgy bömböl a jó tűz. Odamegyen, hát látja, hogy három óriás fekszik a tűz körül. Ő is egyen átlép, azzal felvesz a tüzről jó darab üszköket, s a mint lépne vissza, hát egy darab tűz az óriás hasára esett. Ez is megkapja hirtelen a királyfit, s mondja a másik óriásnak: nézzed már hé! egy szunyogot fogtam. Azt mondja a másik: ne bántsod hé! a kis király az, hanem mit csináljunk vele? Azt mondja a harmadik: süssük meg, együk meg. Rimánkodott a királyfi, hogy ne bántsák, s egyik mondá az óriások közül: na nem bántunk, ha megteszed a mit mondunk. A királyfi ígért füt, fát, csak bocsássák el. Azt mondja neki a legnagyobb óriás: na, hallod-e, ennek s ennek a királynak van három leánya, mi próbáltuk már sokszor elhozni, de nem lehetett, mivel van ott egy kis kakas, meg egy kis kutya, az mindjárt megérzi az idegen szagot, és hirt ad; hanem ha te azt a három kisasszonyt elhozod, vagy a kakast meg a kis kutyát megöled, akkor mehetsz szabadon. Akkor azt mondja a királyfi: jó! megteszem; hanem adjatok egy gombolyag spárgát, a végét itt hagyom, fogja meg valamelyitek; mikor aztán én ezt megrántom, akkor jöjjetek.

-10-

Ment hát, mendegélt a királyfi; egyszer már ott van a várnál, hanem egy víz volt előtte, a melyen semmikép nem tudott átmenni. Megrántja a spárgát. Mindjárt ott termett egy óriás, egy fát általtett a vizen, és átment a királyfi. Bemegyen a várba; a kis kakas, meg a kis kutya nem hallották, mert a szél arról fujt, a merről a királyfi ment. Bemegyen hát legelőször is a legidősebb királykisasszony hálószobájába; látja, hogy ott fekszik egy réznyoszolyán. Ő is lehuzta ujjáról az arany gyűrűt, azzal a magáéra huzta. Megyen megint egy más szobába, látja, hogy ott fekszik a középső királykisasszony ezüst nyoszolyában. Annak is lehuzta arany gyűrűjét, azzal a magáéra tette. Bemegyen a harmadik szobába, hát látja, hogy ott fekszik egy arany nyoszolyában a legkisebb királykisasszony. Annak az ujjáról is lehuzta az arany gyűrűt, de igen szerelmessé is lett belé, mert igen szép volt, s gondolkodott mindjárt, hogy kellene azokat az óriásokat elveszteni. Megrántja hát a spárgát, ott terem egy óriás, s a mint megyen befelé a házba, melynek ajtaja az ő nagyságához képest igen alacsony volt, le kellett hajlania, s a fejét dugta be előbb; ekkor a királyfi hirtelen úgy elvágta, mintha ott se lett volna; testét egy szögletbe huzta. Megint megrántja a spárgát, jön a második óriás, ez is a mint dugta befelé a fejét, hirtelen elvágta a királyfi; magát a szögletbe vitte az elsőhöz. Megrántja a spárgát harmadszor is; jön a harmadik óriás; ez is úgy járt, mint a többi.

-11-

Ekkor már mit csináljon? Eszébe jutott, hogy a hajnalt összekötötte az éjszakával, sietett hirtelen, eloldta őket és mindjárt megvirradt; ezután odament a nagy fa alá, hol bátyjai feküdtek, s felköltötte őket. Azt mondja a nagyobbik bátyja: ejnye öcsém! beh hosszú volt az éjszaka. Azt mondja a kis királyfi: bizony hosszú, édes bátyám. Akkor megindultak, mentek, mendegéltek, míg haza nem értek.

Egyszer mondja a kis királyfi a két bátyjának: menjünk házasodni; tudok én szép három királykisasszonyt. Mentek hát, mendegéltek heted hét ország ellen, még az óperenciás tengeren is tul, egyszer megtalálták a várost, melyben a három királykisasszony lakott. Azt mondja a legkisebb fiu a két bátyjának: legyetek itt, bemegyek én, megkérem a három királykisasszonyt. Bátyjai ott maradtak, ő ment; már el is ért a várkapuhoz, melyben a király lakott, s egyszer egy ember megállítja, kérdi tőle, hogy hová akar menni? Ő mond: a királyhoz; leányait akarom megkérni hármunk számára. Nem szabad, monda amaz, mig, itt van egy dob, erre rá nem üt, és azután a mi kérdést adnak, ha reá meg nem felel, meg kell halni, ha ezer lelke lesz is. Ő rá ütött; kérdeztek tőle valamit az óriásokról, a kiket ő megölt, és szóról szóra megfelelt a kérdésekre, s azt is kivallotta, hogy ő ölte meg őket.

-12-

Ekkor azt mondja a király: válaszs leányaim közül. Ő is mindjárt előhívá többi testvéreit és elvették hárman a három királykisasszonyt, neki persze a legkisebb jutott; olyan nagy lakodalmat csaptak, hogy Kisidától Nagyidáig folyt a sárga lé. A leányok apja, mivelhogy fia nem volt, legkisebb vejének adta át a királyságot, de azt kívánta, hogy vele együtt lakják. A kis királyfi egyszer menni akart az apjáról maradt országba, de úgy hogy a feleségét is elviszi. A vén király mondá: ne vidd, fiam, mert csak addig lesz a tied, mig a határról kiviszed, azontul mindjárt elrabolják. De ő, mivel feleségének is nagy kedve volt menni, elindult vagy negyven lovas katona kíséretében. Egyszer, mikor átlépnek a határon, hirtelen úgy elragadják a királynét a kocsiból, mintha ott se lett volna. Ekkor haza megyen a kis királyfi s mondja apjokának: bizony elrabolták az én feleségemet, a mint megmondta felséges király atyám, hanem nem nyugszom addig, mig föl

nem keresem; s kérdi a vén királytól: valjon miféle országba vihették leányát. Csak a fehér országot kérdezd, ha ott meg nem találod, úgy sohse látod többé.

Ő is hát utnak indult, ment heted hét ország ellen; egyszer talál egy várat; belé megyen, hát látja, hogy ott van a legnagyobb nénje, s kérdi tőle: hát itt lakik? Itt bizony, mondá a nénje, az én uram egy négy fejű sárkány, azzal vesződöm. Egyszer lép be hozzájuk a sárkány, s így szól: isten hozott, sógor; mi járatban vagy? Én bizony Fehérországot keresem, nem tudna-e sógor eligazítani, merre van? Bizony nem én, mondá a sárkány, ha csak állatjaim közül valamelyik nem tud felőle. Akkor összehívta állatjait, de egy sem hallotta még csak hírét sem Fehérorzágnak.

-13-

Megindul ismét a királyfi; megyen, mendegél heted hét ország ellen; egyszer talál egy várat; bemegyén és ott leli középső nénjét, kinek az ura nyolczfejű sárkány volt. Kérdi a sárkány: mi járatban volna? bizony sógor, mondá a királyfi, én Fehérországot keresném, ha megtalálnám, nem tud-e róla valamit? Bizony nem én, mondá amaz, ha csak állatjaim közül nem tud valamelyik felőle. Mindjárt összehivatja állatjait, kérdi tőlük: nem tudnák-e Fehérországot hogy merre van? de mind azt mondta, hogy még hírét sem hallották.

Ekkor megint utnak indult nagy busan a királyfi; ment, mendegélt heted hét ország ellen. Egyszer megint talál egy várat; belé megyen, hát látja, hogy ott sir a legkisebb huga egy nagy könyvből olvasva, kinek az ura tizenkét fejű sárkány volt. Mi járatban van: kérdi a sárkány; bizony, sógor, mondá a királyfi, én Fehérországot keresem, nem hallott-e, nem tud-e róla valamit, hogy merre van? Bizony nem én, mondá amaz, hacsak állatjaim valamelyike nem tud róla valamit. Összehívja hát állatjait, s kérdi tőlük: nem hallották-e hírét valaha Fehérorzágnak; de mind azt mondja, hogy soha nem hallották. Egyszer már, mikor a többi állat mind széjjeloszlott, sántikál egy sánta farkas. Kérdi tőle a sárkány: nem hallottad-e hírét Fehérorzágnak? Dehogy nem, felelé a farkas, lábom is ott törték el, mikor egy juhot akartam ellopni. No hát, mondá neki a sárkány, vezesd ezt a királyfit el oda, majd kapsz egynehány juhot. Bizony nem megyek én belé, mond a farkas, három nyáj juhért sem, hanem mégis a határig elkisérem. Akkor mindjárt kapott a farkas egy juhot; a királyfi is jóllakott s azzal mentek, mendegéltek heted hét ország ellen. Egyszer egy dombtetőre vezet a farkas a királyfit, és azt mondja neki: Na! amott van Fehérország, eredj; én már visszamegyek.

-14-

-15-

Ment a királyfi, mendegélt; egyszer odaér egy nagy város végére egy kis forráshoz, leül pihenni. Annak a forrásnak olyan tulajdonsága volt, hogy a ki abból ivott, mindjárt megfrisült. Egyszer, a mint ott van, látja, hogy jön az ő felesége egy kis aranyos korsóval vizért. Mindjárt megismerték egymást, összeölekeztek, csókolóztak. Na, édes feleségem, mondá a királyfi, én te érted jöttem, hogy szabadithatnálak meg? Bizony nem tudom én hirtelen, mond a felesége, mert ennek a fehér vitéznek, a ki engem tőled ellopott, kinél vagyok most is, olyan lova van egy, hogy úgy megyen, mint a gondolat, és ha én szökve mennék el veled, bizonyosan utólérne rajta, mindkettőnknek halál volna fején. Hanem azt mondom én te neked: menj el te, itt s itt van egy vén asszony, annak van három lova, a maga tulajdon lányai, állj be annál kocsisnak, ne kérj egyéb fizetést, hanem van ott egy kis csikó, azt, meg a padon egy tyukganajos nyereg, egy kantár, ha az a csikó megnő, azon elvihetsz, más különben nem, mert ennek a fehér vitéznek a lova is onnan való, azért tud oly sebesen menni.

Ment hát a királyfi, mendegélt, a hol a vén asszony lakott. Egyszer megtalál egy kis halat a

szárazon. Lökj be engem a tóba, te királyfi, mond a kis hal, jótét helyébe jót várj. És ő belökte a kis halat a vízbe; ekkor a kis hal odaad neki egy kis sipot, és azt mondja: na, ha valami bajod lesz, fujd meg ezt a kis sipot, ott leszek segítségedre. Ő eltette a kis sipot a tarisznyájába, és ment, mendegélt. Egyszer megint talál egy hangyát, a mely egy légygyel veszekedett. Védj meg engem te királyfi, mond neki a hangya, jótét helyébe jót várj. Megmentette a hangyát s ez adott neki egy kis sipot, hogy ha valami baja lesz, fujja meg, s ő ott lesz segítségére. Ezt is eltette tarisznyájába. Megyen megint, mendegél a királyfi, egyszer talál egy sánta rókát. Ugyan te királyfi, mond a róka, hozz egy kis ezerjófűvet a lábomra, s kösd be, jótét helyébe jót várj. Hozott neki fűvet a királyfi, bekötötte a lábát, ez is adott egy kis sipot, hogy mikor baja lesz, fujja meg, ott lesz segítségére. Tarisznyájába tevén a sipot, ment, mendegélt a királyfi, egyszer megtalálja a vén asszonyt, kihez küldte szolgálni a felesége. Bemegyén, köszön: jó estvét, öreg anyám! Isten hozott, fiam! mondá a vén banya, mi járatban vagy? Én bizony szolgálatot keresnék; ugy hallottam, hogy öreg anyámnak szüksége volna kocsisra. Bizony volna nekem, mond a vén asszony, hanem kiállod-e a szolgálatot? mert már kilenczvenkilencz emberfej van odakinn a karóba huzva; tied lesz a századik, ha ki nem állod. Na! beállott a királyfi kocsisnak egy esztendőre, de akkor még három napból állott egy esztendő. Estve mindjárt a vén asszony jól tartotta álomlevessel, aztán kiküldte a lovakat tőle. A királyfi is, mivelhogy fáradt volt, lefeküdt, édesden elaludt. Egyszer fölébred, hát látja, hogy virrad, de lovai sehol sincsenek. Mit tegyen? Eszébe jut a kis sip, melyet a hal adott; megfujja, hát mindjárt ott terem a kis hal. Na, mi bajod van? kérdé a hal! Hát bizony a lovam veszett el. Na, ne busulj semmit, jer velem. Mentek hát, mendegéltek, vezette a hal a királyfit egy tóhoz. A tó szélén uszott három arany hal. Azt mondja a kis hal: na, az a te lovad, hanem csapd hozzá a kantárt, aztán ülj fel rá. Ő is hozzávágta a kantárt, felült rá, hazament. Itthon vagy fiam? mond neki a vén asszony. Itthon bizony öreg anyám. Akkor kiment a vén asszony az istállóba, elővette a vasvillát, jól meghányta lovait; beste lélek kurvanyátok, mondá nekik, tán szerelmesek vagytok kocsisotokba. Jaj, anyám, többet tud az, mint kend, mondának lovai. – Más estve megint kiküldte a fiutól a lovakat s ekkor már béklyóba tette a királyfi, s lefeküdt. Reggel fölébred, hát nincs a lova. Keresi mindenfelé, nem leli; egyszer eszébe jut a kis sip, melyet a hangya adott, kiveszi a tarisznyájából, megfujja; mindjárt ott terem a kis hangya, s kérdi: na, mi bajod van? A lovam veszett el az éjszaka megint és nem találok sehol sem. Na, megállj! megyünk egy partoldalra, találunk ott egy hangyafészket, abból ki fog jőni három veres hangya, csapd a fejéhez a kantárt, az a te lovad. Mentek, hát megtalálták a hangyaturást, kijött belőle három veres hangya; ő is csak a fejéhez vágta a kantárt, mindjárt lóvá váltott és haza mene rajtok. Megint mondja a vén asszony: itthon vagy fiam? Itthon biz, öreg anyám! Akkor megint kimegy az istállóba, a lovakat jól elhányja, hogy csak úgy tudnak elbujni. Jaj anyám, mondák azok, többet tud az, mint kend. Más estve megint jól tartja álomlevessel a királyfit, kiküldi tőle a lovakat, de előbb megmondá nekik, hogy haza menjenek, majd elbujtatja ő őket. Kiviszi a fiu a lovakat, lefekszik, elalszik. Reggel fölkel, hát nincs a ló sehol sem. Keresi mindenfelé, nem leli; eszébe jut a kis sip, melyet a róka adott, megfujja s mindjárt ott terem a róka. – Mi bajod, édes királyfim? Jaj, hé! mond az, a lovam sehol sem lelem. Akkor mond a róka: az igaz, hogy most szoros helyen van, tojának váltott mind a három, otthon a vénasszony fon egy széken, az alatt van egy kosárban; hanem van a vén banyának egy arany kakasa meg egy arany tyukja a kakasülőn; én fel fogok menni a padra, azokat fojtogatom, míg a vén asszony felszalad, te addig menj be a szobába, csapd a tojás fejéhez a kantárt, mindjárt lóvá válik. Mentek, mendegéltek, egyszer elérték a vén asszony házát; a róka felment a ház padjára és ugyan fojtogatta a tyukot meg a kakast. A vén asszony is felszalad hirtelen a padra: höss te róka, kutyák egyék a véredet; ez alatt a királyfi bement a házba, a tojáshoz vágta a kantárt, mindjárt megvolt a lova, bevezette az istállóba. Megyen le a vén asszony, nézi a tojást, hát csak a hült helyét leli. Megcsóválta fejét. Másnap behívta a fiut, és mondta neki: na, fiam, kitöltötted az esztendőt becsületesen, hanem már most mit kívánsz? Nem kívánok én egyebet, hanem csak azt a gyenge csikót, melyet tegnap ellett az egyik ló, meg a padon van egy tyukganajos nyereg, és egy kantár. Ejh, mond a vén asszony, mit érsz azzal! inkább adok a mennyi pénzt kívánsz. Nem, csak az kell nekem, mond a fiu. Utoljára is a vén asszony kénytelen volt odaadni. Fölvette hát a csikót hátára a királyfi, mert még menni sem birt, aztán a nyeret, kantárt, azzal ment, mendegélt. Egyszer egy helyen elestveledik, azt mondja neki a csikó: ereszsz haza, édes gazdám, szopni, holnap reggel visszajövök. Ekkor a csikó haza ment szopni, ő lefeküdt; reggel a csikó, mikor visszajött, megrugta talpát s mondá: no, édes gazdám, menjünk. Mentek, mendegéltek, egyszer megint elestveledtek; azt mondja a kis csikó: édes gazdám, ereszsz haza még egyszer szopni, holnap visszajövök. Ő haza eresztette a kis csikót, maga lefeküdt. Reggel megrugja a királyfi talpát a kis csikó s mondja: no, menjünk. Ekkor megint venné hátára a kis csikót a királyfi, hanem az így szólott: na, édes gazdám, eddig te hoztál engem, már most én viszlek téged. Azzal megnyergel a királyfi, ráült, mentek mint a szél, míg elértek a kuthoz, melynél találkozott elsőben feleségével a királyfi. Itt megittatta kis lovát, maga is ivott a királyfi, s ezalatt megint odament a felesége vízért az aranyos korsóval. Ekkor: no, feleségem, itt a ló, a melyért szolgáltam, hanem ülj fel rá, én is felülök, aztán menjünk. Mikor felültek, azt kérdi a ló: hogy menjek, mint a szél vagy mint a gondolat? A mint akarod, mondá a királyfi. Mentek hát; egyszer otthon a fehér vitéz lova rug, vág; kimegyén a fehér vitéz; mi bajod? kutyák, ebek nyalják fel a véredet. Viszik a szép asszonyt, mond amaz, egy csikólovon. Akkor mindjárt felugrott a fehér vitéz lovára, mentek mint a gondolat; már majd utolérték a királyfiakat, s monda lovának a fehér vitéz: nyerits csak annak a lónak, hogy várjon meg. Nyerit a ló, de a csikó azt nyeríti vissza: megvárlak, ha magad jösz. Akkor a ló is felhányta a farát; neki iramodott, ugy levetette a fehér vitézt, hogy mindjárt széjjelmállott; a kis csikó pedig megvárta. A királyfi a fehér vitéz lovára ült, felesége a csikón maradt, s ugy mentek haza. Annak öröme, hogy megtalálta és haza vitte feleségét a királyfi, nagy lakomát csapott; már ekkor az öreg király is meghalt, ő maga maradt feleségével a királyságban, s most is élnek, ha meg nem haltak.

3. A fekete kisasszony.

Hol volt, hol nem volt, volt a világon egy király; volt annak tizenkét fia; jártak ők vadászni és minden nap találkoztak egy öreg ős emberrel, a ki őket világot látni küldte, mondván nekik, hogy ő küldve van hozzájuk, hogy menjenek utazni, s lássanak világot. Mondják otthon a királynak, hogy ők mennek utazni; a király nem engedte.

A vadászaton ismét találkozunk az öreg ős emberrel, s azt mondja nekik, hogy menjenek világot látni, mert majd rossz lesz belőle, ha nem mennek, mivel ő küldve van hozzájuk. Ekkor a tizenkét királyfi neki készült s utnak indult. Elestvedtek egy erdőben; ott találtak egy kastélyt, abba mentek szállásra, melyben volt tizenkét szoba, s tizenkét emberre terítve asztal; tizenkét lónak hely. A lovakat bekötötték, magok bementek a kastélyba, vacsoráltak, annakutána kiki a maga szobájában a már készen megvetett ágyba lefeküdt. A lovak is rendesen szénát, abrakot ettek, s ittak. Éjszaka a kastély előtt a legnagyobb királyfi neve hallatszott, e szókkal: fiam, jere ki. A királyfi kimegy s a kastély előtt a fekete kisasszony volt s mondá neki: mi tizenketten vagyunk testvérek, s el vagyunk átkozva; addig fel nem szabadulunk, míg tizenkét királyfi itt, ebben a kastélyban hét évig, hét hónapig, hét hétig és hét nap, hét óráig itt nem mulat; addig soha nem megy multságba, nem házasodik, szóval, ebből a kastélyból soha ki nem megyen; itt magoknak, lovaiknak étele, itala meglesz uri módon.

-21-

Ezután a kisasszony eltűnt. A legnagyobb királyfi bemegy, s a többi testvéreinek mondja, hogy mit mondott neki a fekete kisasszony. Reggel fölkelnek; a tizenegy testvér elindul a kastélyból, hogy ők ott nem lesznek, nem kénytelenek ott remetéskedni annyi ideig; csak a legidősb maradt maga; de mielőtt az erdőből kiérnének, tizenegy farkas eleikbe állott, nem bocsátotta őket s vissza kellett menniök a kastélyba. Már ekkor se maguknak, se lovuknak nem volt eleségök, mivel a törvényt megszegték; a legnagyobb a maga ételéből adott a többinek. Más reggel ismét felkészültek, hogy ott hagyják a kastélyt, de mihelyt lóra ültek a kastély előtt, azonnal kővé változtak, a tizenegy istálló pedig összeomlott. Így a legnagyobb csak maga maradt, neki s lovának minden nap kijárt az eleség. A fekete kisasszony naponként járt őt meglátogatni.

-22-

Már a kitüzött idő közel van, s egyszer hozzá megyen a fekete kisasszony. No, János, mond neki, az éjjel ide fognak jőni hozzád az ördögök tizenegy testvéred képiben; beszélnek hozzád, játszanak, hívnak magukkal haza, hogy ne légy itt, de te ne szólj semmit. Azután ez nem használ, elkezdenek ütni, verni, kinezni, ne szólj semmit. Egyszer előjönnek az ördögök, ott figuráznak, nevettetik, de ő nem nevet; ütök, verik, ő nem szól. Reggel eljön a fekete kisasszony. No, János, hogy mint vagy? Akkor megkente Jánost kenőccsel; még hétszerte szebb királyfi lett, mint azelőtt volt.

Más este ismét elmegy hozzá a fekete kisasszony, ismét mondja neki, hogy előjönnek az ördögök apád, anyád képiben; beszélnek hozzád; te ne szólj; azután ismét kineznek, fel is fognak akasztani; mégse szólj; úgy lett. Este elmennek az ördögök, beszélnek Jánoshoz, de ő nem szól; ütök, verik, a kastély elibe kiviszik, felakasztják. Reggel a fekete kisasszony levette az akasztófáról, megkente kenőccsel, még hétszerte szebb királyfi lett. - Jól viselted magad, mond a fekete kisasszony, már félig mind a tizenketten fehérek vagyunk. Egy éjszaka van még hátra, ha azt kiállod, egészen fehérek leszünk, meg fogsz szabadítani bennünket. Jövő éjszaka ismét itt lesznek az ördögök, apád, anyád, testvéreid, mindenféle rokonid képiben; ütnek, vernek, kineznek, ne szólj semmit; tüzes koporsóba tesznek, porrá égetnek, mégse szólj. Eljönnek éjszaka az ördögök, összekinózzák, vallatják, de csak egy szót sem tudnak belőle kivenni; annakutána tüzes koporsóba fektetik, tüzelnek alatta, szurkálják, mégsem szól; porrá égetik, kiviszik a port a kastély elibe, a sárba tapossák. Reggel a fekete kisasszony eljött, összeszedte a porát, megkente ismét azzal a kenőccsel; hétszerte szebb királyfi lett, mint azelőtt volt.

-23-

No, János, már egészen fehérek vagyunk, megszabadítottál bennünket. Már most el fogunk menni az én városomba, fekete városba, de még nekem sok rendezni valóm van; te előre fogsz indulni, majd utolérlek aztán én. Majd ha még az uton, egy igen szép lány fog hozzád szólani, játszani veled, nevetetni, te hozzá se szólj, fordulj félre tőle. Azután fogsz találni igen gazdagon terített asztalt, hozzá ne nyulj, rá se nézz. Elment János; a mint megyen egy erdőben, egy gyönyörű szép leány megszólítja: hová még? hol voltál? szállj le a lovadról, jere hozzám, itt

lakom; ezer meg ezer édesgető szavakkal unszolta, csakhogy meg tudná szólaltatni, de János másfelé fordult. Azután egy terített asztalt talált az út közepén, mihelyt megpillantotta, nem állhatta meg, hogy a rajta levő buzakenyérből egy csipetnyit a szájába ne tett volna, mire az út közepén azonnal lováról lebukott s elaludt. Kis idő múlva megyen arra üveg hintón a fekete kisasszony, látja hogy János a földön van s fel nem lehet költeni; kardlapjára ezeket írta: ha fölkelsz, eredj haza, ott a leomlott tizenegy istállóban van egy vasszög, a kardoddal vágd ketté, úgy indulj utánam. Majd a veres tengernél találsz egy igen nagy embert, az fog a tengeren átvinni. Mikor már általviszen, monddad neki, hogy arany gyűrűd a tengerbe esett, vegye ki; s akkor majd ha keresi, rugd arczczal a tengerbe. Annakutána találod a hármass üveghegyet, ott egy bakarasznyi ember fog hozzád beszélni, de te ne szólj hozzá, s az akkor megkap, minden lovastól együtt általhajit az üveghegyen, hogy a harmadiknak az aljába esel, Feketeváros pedig épen ott van, ott fogsz engem találni. Este a mint fölkel János, meglátja mindjárt, a mi a kardjára írva van. Felül a lovára, megy az összeomlott istállóba. Ott megkereste a vasszöveget, s kardjával elvágta, utnak indult. Mikor elért a veres tengerhez, az igen nagy ember általvitte. A tulsó szélen mondja János: a gyűrűm a tengerbe esett, vegye ki; mikor keresi, bebuktatja a tengerbe. Ekkor az igen nagy ember ezt mondja: jól jártál, te kutya, mert ha ezer lelked van is, meg kellett volna haldod. A tengerszélén bement egy kis kunyhóba, ott egy igen öreg asszony volt. Jó napot, öreg anyám! Isten hozott, te kutya! válaszolt az öreg asszony, jól jártál, hogy anyádnak fogadtál, mert ha ezer lelked van is, meg kellett volna haldod, mivel megölted leányomat; t. i. mikor a vasszöveget a leomlott falban ketté vágta. Ismét utnak indul János, eléri a hármass üveghegyet, ott egy bakarasznyi ember ugrál, tánczol, danol, szól Jánoshoz. Ő rá sem ügyel. Ekkor mérgeesen megkapja őt, minden lovastól áthajitja az üveghegyen, épen Feketevárosba. Ott mindjárt megkereste a fekete kisasszonyt, megtalálta tizenegy testvérével együtt, kik már nem feketék, de fehérek voltak. Ezután összehívtak papot, hóhért, vaskalapot, meg volt a nagy lakzi, még most is élnek, ha csak meg nem haltak.

-24-

-25-

-26-

4. Az elátkozott királykisasszony.

Volt egykor egy özvegy királyné és kiadta parancsolatban, hogy a ki tiz lépést előre megy vagy hátra marad táborából, mindjárt agyon lövessék. Egy zöld dragonyos nem állhatta tovább és mivelhogy igen megszorult, tehát akármely büntetést fog is kapni, mégis hátra maradt, és leszállott a lováról, és hetvenhét esztendeig ott maradtot ülve. Csakugyan az özvegy királyné, a ki táborával az ellenségre ütött, meggyőzetett oly annyira, hogy még lakó városából is kinyomatott. És volt a királynénak egy szép leánya, a királyné tehát mind a herczegasszonyt az ő királyi palotájával együtt elátkozta, hogy senki hozzá ne jusson, ha csak három nagy próbán keresztül nem megy. A szegény dragonyos hetvenhét esztendő után észrevette magát és bement a királyi lakó városba, a mely el volt átkozva, és bement egy traktirba, és kért magának egy meszely bort és fizetett volna, és volt pénze, de az a pénz volt nála, melyet még akkor kapott, mikor háboruba indultak, tehát már akkor nem volt kellemetes; és a kocsmáros azt mondja: ez a pénz már nem jár az országban, mert annak a királynénak a pénze, a ki ezek előtt hetvenhét esztendővel elvesztette országát; és mondá a kocsmáros, hogy a prinszeszné el vagyon átkozva, a rezidenciával együtt és mondotta a zöld dragonyosnak, hogy te próbált ember vagy, mert elbeszélte neki, hogy és

mint járt; tehát próbáljon szerencsét, hogy ha megszabadíthatná. A dragonyos rászánta magát és elment a palotába; és a mint egy szobából a másikba járkálna, itten jó eleibe az elátkozott kisasszony fekete medvebőrben, és megszólítja, hogy mit keresne; nem tudja-e a parancsolatot, hogy a ki a tábortól hátramarad, legkeményebben megbüntethetők. A dragonyos feleli, hogy eltévedett. No tehát, felelé a princeszné, maradj itten, és ha kitöltesz három éjszakát: megszabadítás engemet és meg fogod kapni a királyságot és személyemet. Reá állott a dragonyos; a princeszné eltűnt. Itten mindjárt mindenféle ételek teremnek az asztalon, a nélkül, hogy a konyhában tüzet találna, vagy a ki azt behordja, látná. Minden, a mit csak gondolt, hogy ez jó volna, kedvére megtermett; így töltötte el a napot. Jön az estveli idő; ehol jön a princeszné, hoz magával gyertyát, egy könyvet és egy fekete kezkenőt, és eleibe teszi mondván: csak arra kérlek, hogy meg ne ijedj, ne félj semmit, hanem gyujtsd meg ezt a gyertyát és itten van a könyv: olvasd; akárki jön be hozzád, reá ne nézz, se ne szólj. Elmegy a királykisasszony, maga marad a dragonyos, meggyújtja a gyertyát, eleibe veszi a könyvet és olvassa. Eljön tizenegy óra; itten összejönnek mindenfélék szebbnél szebben felöltözve, de ő reájok sem tekintett. Eleget kérdezték, hogy mit keres itt; de ő nem szólt; mit szolítgatod, mond az egyik, hanem kapd fel hajtsd nekem. És így egyik a másikának hajigálta; üti a tizenkét órát, elmentek mindnyájan, csak maga maradt a dragonyos, de már ő magával jöhetetlen volt. Jön reggel a királykisasszony tiszta vörös ruhában, megkenegeti, mindjárt nem lett semmi baja. Ismét mondja a királykisasszony: már egy éjszakát szerencsésen eltöltöttél, még két éjszakát állj ki; akármit fognak veled tenni, ne félj semmit; megjön ismét a te egészséged. A kisasszony eltávozott, neki, ugymint a dragonyosnak kívánsága szerint volt minden enni, inni valója; sétált egyik szobából másikba, így töltötte az egész napot. Jön ismét a második éjjel, eljön megint a princeszné, hoz magával ismét gyertyát, könyvet és egy vörös kendőt, és letette a dragonyos eleibe, és mondá hasonlóképen, mint tegnap: gyujtaná meg a gyertyát, olvasná a könyvet, és akárki jön, akármit kérdez, semmit ne felelne, hanem csak a könyvet olvasgatná. Föltette magában a dragonyos, hogy akármi történik vele, már ő csak kiállja még azt a két éjszakát. Üti a tizenegy órát, nagy lármával jön a palotába, hogy még a palota is rázkódott. Itten legelőször is, mihelyt bejöttek, azt mondják: no, nézzétek, megint itten vagyon a dragonyos. Eleget kérdeztették, hogy mit akar; de ő csak folyvást olvasgatott, megunták mindig szolítgatni, kapják: kirántják az asztal megül és szijat szabnak a hátából. Mikor a negyediket szabnák, kezdi ütni a tizenkét órát és úgy hagyják. A dragonyos már föl sem kelhetett a fájdalom miatt, hanem abban a helyben, a hol kineztek, ottan maradt reggelig. Eljön megint a királykisasszony kékes ruhában, megölelvén a dragonyost, megkenegeti és ismét jobban lett. Kéri megint a királykisasszony, hogy ezt az éjszakát még töltené el, azután minden jó állapotban fog lenni. Fogadta a dragonyos, ezek után magára hagyta a királykisasszony, így tehát csak evéssel, ivással, gondolkozással töltötte a napot. Beestveledik újra; jön a princeszné; ismét hoz magával gyertyát, könyvet és egy kék kezkenőt, mondván, hogy mostan is úgy cselekednék, mint már két éjszakán, hogy gyujtaná meg a gyertyát és olvasná a könyvet és senkihez ne szólana s nézne. Mondá a dragonyos, hogy ő mindeneke meg fog tenni; evvel ott hagyta a princeszné. Ismét érkezett tizenegy óra; még nagyobb zörgés támadott a palotában, de a dragonyos arra semmit se ügyelt. Bejönnek a szobába, a hol ő volt, ottan dombéroznak és mondják, hogy menne ki, mivel itt semmi keresete. A dragonyos ezt csak elhallgatta, akármit kérdeztek, ő nem felelt; ekkor mondják: fogjuk meg! nagy ur akar ez itt lenni. Kapják tehát őtet, viszik a konyhába, a hol iszonyu tűz égett és a nyárs készen. Itten kapják őt, mindjárt nyársra huzzák; és sütik, forgatják már őt a nyárson, mikor üti a tizenkét órát: mindjárt elszéledtek; hanem a princeszné, a ki megszabadult az átoktól, leszaladt azonnal, megszabadítóját levette a tűzről és a nyársról; már a dragonyos csak hogy meg nem volt halva; de a princeszné megkenegette, a mely után jobban is lett, de mégis betegágyban feküdt három nap, azután már nem volt semmi baja. Már ők úgy vannak, mint házasok, csak hogy meg nem voltak esketve; így töltenek egy hetet egymással, s mond a princeszné: kedves férjem! minthogy én is rég nem voltam a templomban, menjünk el itten s itten levő városba. Felele a dragonyos: nem bánom, kedves társam. Elmentek tehát a templomba, és beszállottak egy nagy vendégfogadóba; ott pedig volt egy ördögös vén kocsmárosné, a ki irigylette a dragonyosnak ezen nagy szerencsét, a ki már mint király volt azóta, mióta kiszabadította átok alól a princesznét, és azt mondotta a dragonyos inasának: jöjj ide te fiu, és fogjad ezt az aranyat, melyért nem kívánok egyebet, hanem hogy ezt a tűt tüznéd az urad ruhájába. Gondolván az inas, hogy ez által semmi nagy kárt nem okozhat, megigérte, és meg is cselekedte. Más napra kelvén az idő, felöltözött mind a dragonyosból lett király, mind a princeszné; minekelőtte elindultak volna, mondá a princeszné: no, szívem, vigyázz hogy el ne aludjál, mert ha elalszol, nálam nélkül fogsz élni. Mennek ők a templomba, s bemenvén, leültek egymás mellé. A dragonyosból lett király mindjárt elszunyadott, mihelyt kezdődött az ájtatosság, pedig eleget rángatta a princeszné, de mind haszontalan volt. Vége lett az ájtatosságnak, kimenvén a templomból, mond a princeszné: mondtam, hogy el ne aludjál, mert nálam nélkül fogsz maradni; még kétszer megyünk a templomba, vigyázz, hogy el ne aludjál, mert ha elalszol, tudd meg, hogy nálam nélkül fogsz maradni. A király öröme aludt volna egész nap és egész éjjel is, csak hogy a templomban ébren lehetne, de akkor nem jött rá az álom. Második nap következett, elmennek megint a templomba és mihelyest beültek a székbe, mindjárt szundikált, eleget rángatta a princeszné, de hiába volt. Vége lett az ájtatosságnak, kijönnek, mondja a princeszné nagy szomoruan: már látom, hogy nálam nélkül kell maradnod, mert meg nem tudod magad az álomtól tartani. A király oly nagyon szívére vette, hogy könyezett, hogy sok szenvedései után sem lehet a princesznével boldog. Mondá a princeszné: még egy nap van hátra; azaz még egy próba, mert még egyszer elmegyünk a templomba, de ha akkor is elalszol, mint már kétszer, többé soha sem fogsz látni. Eleget sohajtozott a király; nem tudhatta, hogy mi lelte őt, hogy mindig álmos, mikor a templomban kellett lennie. Elmennek ők még harmadszor is; a király eleget erőteté magát; mind haszontalan volt, mert mihelyest a székbe beültek, oly mélyen elaludt, hogy még akkor is alig tudták felköltetni, mikor vége lett az ájtatosságnak. Evvel kijöttek a templomból; itten a princeszné sirva nyakába ugrik a királynak, mint az átok alól

kiszabadítójának és sir keservesen, mondván: nincsen már többé veled maradásom; s megölelvén, eltűnt a princeszné. Könyvek csordultak ki a király szeméből, látván szemlátomást, hogy vesztí el az ő kedvesét, kiért annyit szenvedett! Haza megy inasával a kocsmába, és szobájában keservesen sir. Az inas nem gondolta, hogy mind ezt a túlvél ő okozta legyen; a vén boszorkány pedig magában fölötölte örült. Már most mi tevő legyen a király? Haza felé indult, ugymint a királyi lakó városba, s itten elbeszélé az egész történet dolognak mivoltát. Országnagyai igen sajnálták, eleget vigasztalták, de mind haszontalanul; legtöbbször idejét mindig magányosan töltötte, és mikor sétálni ment, azon fiatal inasát vitte, ki a gombostűt a király köntösébe tűzte, kit a király legjobban kedvelt. Kimegy tehát egykor napközben a király a városon kívül levő erdőbe sétálni az inassal, szomorkodva mindig. És volt abban az erdőben egy nagy vendégfogadó, mivel országot ment rajta keresztül, s bevetődött oda a király. Épen három diák vala ott; ezek ismerték a királyt és látván, hogy nagyon bus, annyi bátorságot vettek maguknak, hogy megkérdezték: fölséges király! mi lehet oka ezen nagy bánatjának? Feleli a király: kedves fiaim, ha megmondom is, hát rajta nem segíthettek. Hátha segítünk, csak beszélje el fölséged. Elbeszéli tehát a király, hogy miképen szabadította meg a princesznét az átok alól, és hogyan járt a templomban, hogy aludt el és ő annak okát nem tudhatja. Eleget intette őt a princeszné, hogyha elaluszik, tehát el fogja őt veszteni. Ekkor újra könyezett a király, és mondják erre a diákok: fölséges királynak a ruhájában van egy gombostű, az okozta, hogy elaludt. Ekkor odamegy a diákok közül egy, és kihuzza és eldobja; hanem fölséges király, ezt annak a vén kocsmárosnénak tulajdoníthatja, a ki abban a kocsmában van, hol fölséged volt a princesznével szállva; hanem fölséged ha akarja még idővel a princesznét megtalálni és magáévá tenni, tehát fogadja tanácsunkat; tudniillik mostan mindjárt hozasson magának akárhonnán egy oly fekete lovat, a kiben egy szál fehér szőr sem található, és csináltasson egy arany golyóbist, mert azt a vén asszonyt mással meg nem lehet ölni, hanem arany golyóbissal, és míg az a vén kocsmárosné él, addig fölséged boldog és dolgaiban szerencsés nem lehet. Jól figyelmeztetett a király az ő tanácsadásokra, a mint tovább így folytatták: mikor meglesz a tiszta fekete paripa, fekete szerszámmal, és hasonlóképen fölségednek tiszta fekete öltözete és az arany golyóbis, töltse ezen golyóbist fölséged egy pisztolyba és menjen el abba a vendégfogadóba, ahoz a vén kocsmárosnéhoz; ő majd szivességet mutat, hanem fölséged csak tekintsen be a szobába és a lovat meg se kösse, és mikor kijön fölséged a szobából, a vén asszony ki fogja kísérni; mihelyest kilép fölséged után a vén asszony, a lovat készen tartván, forduljon vissza és lőjön bele, és kapjon lóra és hagyja rá a meddig meg nem áll magától, mindaddig hátra ne nézzen. Ezt végbevitte a király. Meghozatta a lovat és elment a kocsmárosnéhoz, bemenvén a szobába, csak hamar megfordul, a kocsmárosné utána kimegy, ekkor a király csak kikapja pisztolyát, belé lőtt, akkor felült a lovára, a lovat eresztette kedve szerint, a ló fél óra alatt vitte egész a tengerig és ottan egy kunyhó előtt megállapodott. Lakott pedig ottan a félvilág csősze. Itten beköszön a király, mondja: jó estvét, öreg apám! felele az öreg: jó estvét, fiam! szállj le lovadról és jőj be. Ekkor fogadván az öreg szavát, bement a kunyhóba; a mie volt az öregnek, szolgált vele. Itten már most kérde az öreg, hogy ki legyen és hova igyekezni. Elbeszéli a király, hogy ő mint járt, mikor dragonyos volt és hogyan szabadította meg a princesznét és hogy, miképen vesztette el egy vén asszony végett; utoljára kérdezi az öreget, hogy tudna-e valamit mondani róla. Kedves fiam, felelt az öreg, én nem tudok semmit felőle, mert ebben a határban, a hol én csász vagyok, sehol nincsen, pedig én napjában gyakorta egy fertály óra alatt bejárom, hanem a tengereken túl, más feliben az öcsém csász, ottan bizonyosan meg fogod találni, mert ottan vagyon egy öreg király, a kinek semmi gyermekei nincsenek, tehát nála szoktak tartózkodni olyan szerencsétlen személyek és férfiak, tehát javasolom, menj a tenger partjára, ottan fognak lenni szebbnél szebb csónakok, de te egyikbe se ülj belé, mert ha belé ülsz, tehát végedre fognak járni, hanem menj mind addig, míg csak egy rossz csónakra nem találsz, a mely félig vagyon vízzel; ülj bátran belé, s az téged minden sérelem nélkül át fog vinni.

-32-

-33-

-34-

Mostan már elbucszuk a király, megköszönvén az öregnek jó tanácsadását. Megy a tenger partján, híják mindenütt abba a szép csónakokba, de ő megfogadta szavát az öregnek, ment mindaddig, míg csak azon roskadt hajóra nem talált; belé is ült bátran és általment nagy hamarsággal a tenger másik partjára. A tenger partjától egy keveset távol kunyhó vala, oda ment, beköszönt, monda: jó napot, öreg apám! Isten hozott, édes fiam! jól tudom, mi járatban vagy: a mátkádat keresed. Az igaz, hogy az én határomban vagyon, az üveg hegyen levő várban. A király, fiam, ötöt férjhez akarta már adni, de azt mondotta, hogy mivel őt három próba által mentették meg az átoktól, tehát három próba által megyen végbe az én férjhez menetelem. A király reá állott és a princeszné kérekedett az üveg hegyen levő várba, hogy a ki oda felugrat és azon három ajándékot, melyet ő kirendel, három próbatétel által magáévá teszi, az fog lenni az ő férje;

és már édes fiam, sokan próbálták, sok királyok, hercegek, mivel az ő szépsége különös, tehát mindenkinek szívébe tünik és nem tudják a módját, hogy lehetne oda felugratni, az ajándékot megnyerni, a prinszesznét magokévá tenni. Mostan, kedves fiam, van-e pénzed? Bizon nekem nincsen, öreg apám. No ha nincsen, van nekem elég, és szedj magadnak aranyat elegendőt, és menj be a városba, mostan áll a vásár és nézz magadnak olyan lovat, melyben semmi fehér ne találtassék, és csináltass egészen fekete ruhát, a lovadra fekete szerszámot és üttess rá arany patkót gyémánt szögekkel. Ha már ezek készen lesznek, jőj hozzám, hogy megláthassam. Utána látott a király, hogy ezeket mentül hamarabb megszerezhesse, meg is szerzette és kiméne az öregnek kunyhójához és monda: no, öreg apám, jól vagyon? Igen jól, fiam; csak menj most az üveg hegy alá, és már ott sok mindenféle nagy urak fia igyekszik felugratni, de nincs annyi eszök, hogy lovukra arany patkót üttetnének gyémánt szögekkel; hanem ha oda érsz, várakozz, míg rád nem kerül az ugratás és tudd meg, hogy lovad minden bizonynyal felugrik s első ajándék lesz egy arannyal csudálatosan kivarrott kezkenő; második próbára egy arany alma, a harmadik próbára a prinszesznének a gyűrűje. Ezek után elmegy a király, és látja, mily számosan vannak, mindenik próbál és minden haszon nélkül. Már ő rajta vagyon a sor, s ő olyan könnyen felugrat, hogy még a hegy tetejétől száz ölnyire vagyon lovának a körme. Megismerte mindjárt a prinszeszné, örömmel szoritotta szívéhez. Megkapván a kezkenőt, leugrott, s a jelenlevőkön túl messzire jött le a lóva; pedig a királytól erős parancsolat volt, hogy a ki fog nyerni az ajándékból, személyesen jelenjék meg nála, ő meg nem ment a királyhoz, hanem egyenesen az öreg kunyhójához. A mint megérkezett, mindjárt kérdezte az öreg: no fiam, megtetted az első próbát szerencsésen? Feleli a király: meg, öreg apám. De már holnapután, fiam, ne menj ebben a ruhában, mert rád ismernek, hanem csak menj be a városba, és végy tiszta sárga ruhát, sárga lovat, mint a ruha, és a lóra tiszta sárga szerszámot. Megint megszerzé, a mit az öreg mondott és mikor minden készen volt, elment az öreg embernek bemutatni. Az öreg ember mind jónak találta. Hanem mostan, ha oda érsz, ne várd, míg rád fog kerülni a sor, hanem csak ugrass fel, de lovadon rajta legyen az arany patkó gyémánt szögekkel.

Elmegy tehát a király; az ottan uralkodó király pedig neheztelt, hogy be nem jelentette magát, a ki elkapta az arannyal kivarrott kezkenőt; tehát fél armádiát állított fel a vár körül, hogy őt megkaphassák. Mikor oda ér a király sárga lovon, sárga ruhában, nem várt senkire, hanem felugratott és elkapta az arany almát; evvel megcsókolván a prinszesznét, keresztülszökött lova az armádián és elszalasztották. Haszontalan okoskodott a vén király. Elmenvén az öreghez, mindjárt kérdezte tőle: no fiam, majd megkaptak ugy-e? Majd ám, öreg apám. De most már egész másképen kell cselekednünk. Menj el a városba és végy tiszta fehér paripát, arra fehér szerszámot és magadnak tiszta fehér öltözetet, a lóra pedig üttess arany patkót gyémánt szögekkel.

Addig ki sem jött a városból, míg mindezek készen nem voltak. Mikor minden megvolt, felült a lóra, elment magát bemutatni. Az öreg megnézte és: jól van, fiam, csak vigyázz, hogy meg ne fogjanak. Ekkor elindult a király, oda ért, nem várakozott a sorra, hanem neki ereszti lovát és felugratott, megkapta az arany gyűrűt és akkor is megcsókolván a prinszesznét, leszöktetett lovával, hanem azt gondolta, hogy most is csak annyira való katonaság volna a vár körül, pedig két annyit parancsolt a király; így tehát az ő lóva a katonaság közepibe ugrott le. Ezt látván a király, ki akar szöktetni, s a mint ugrat, lovának ikrájába szurta panganétját egy katona, és megösmerték, hogy sebet kapott, mert a mint fölöttök ment a ló, csepegett a vére.

Megérkezik az öreghez. Meg nem kaptak úgy-e, de megsebesítettek. Igaz, öreg apám. No fiam, jere, és hadd kössem be sebedet, és nyugodd ki magadat. Az öreg király pedig igen mérgelődött, hogy nem tudhatta, ki nyerte legyen az ajándékokat el, és hogy kié fog lenni a királykisasszony. Az öreg császár: no, fiam, tudod-e most mit kell neked cselekedni? Nem tudom, öreg apám. No, fiam, mostan vedd fel ezt a szegényruhát, mivel már nincs az üveg hegyen levő várban a princeszné, hanem a városban levő királyi palotában. Menj oda ebben a ruhában szolgálatot keresni; megfogadnak téged mindjárt kuktának; a sebedet kösd be; mikor gondolod, hogy már vaksolja a princeszné, hogy te lennél és fog tégedet alattomban nézni, kötögesd sebedet azzal a kezkenővel, melyet első ugratáskor nyertél, a gyűrűt pedig vedd abba a findzsába, melyben viszik neki a kávé, és mikor inni fogja, tehát szájára fog jőni. Elmegy a király, szolgálatot kér az udvarnál, megfogadják kuktának. Most csak az volt fő gondja, mikor lenne alkalmatossága a gyűrűt a kávéba vetni. Más nap reggel mindjárt volt hozzá szerencséje, mert a szakácsnak sietős dolga volt, mikor kitöltögette a kávé, s nem volt mikor megmutogatni az inasnak, hogy melyik a princeszné kávéja, hanem megparancsolá a kuktának, hogy mutatná meg. Ő tehát élt az alkalmatossággal és beléveti a gyűrűt a kávéba. Beviszik a princesznének, a mint kevergeti, hallja, hogy csörög a kanala; nézi, mi lehetne benne, látja, hogy a gyűrű, melyet a harmadik próbatételkor adott. Hivatja mindjárt az inast, hogy micsoda idegen volna itt az udvarnál. Nincs más, mint az a kukta, a kit tegnap fogadtunk. No, menj mondjad, hogy jőjön hozzám mindjárt. Fölséges princeszné, még nem kész a ruhája, a melyben pedig ide jött, nem igen lehet benne ide bocsátani. No, csak te mondjad neki. Meg is mondotta az inas, de ő, mint kukta, azt felelte, hogy „neki annyi ide, mint nekem oda.“ Ezt megmondá az inas; s a király, ki mint kukta volt a konyha körül, észrevette, hogy a princeszné bement a konyhára szolgáló szobába. Tehát mindjárt oldozza sebeit és kötözgeti azzal az aranynyal kivarrott kendővel. Ezt mindjárt megösmerte a princeszné, hogy ő lenne, ki őt az átok alól kiszabadította és a ki az ő három kivánt próbáját megtette. Nem szólott ő semmit, hanem bement a királyhoz és előbeszélette, hogy ő az, ki őt az átok alól kiszabadította és a három próbát is megtette, tehát érdemes, hogy férje legyen. Itten a király parancsolta mindjárt az udvari papot, és felhivatván a királyt, összeesküdtette őket.

-39-

Élnek már most ők néhány hónapig együtt, s mondja egykor ebédnél az öreg király: vedd kezedhez az ország kormányzását, én már öreg vagyok, ohajtom a nyugodalmat. Feleli a dragonyosból lett király: jóllehet én már sokat próbáltam, de még esztendeig elmegyek próbálni valamerre. Eleget marasztalta felesége és az öreg király, de hasztalan volt kéréseik. Elbucsuzott mindkettejétől, megy ő már mendegél s beszáll egy vendégfogadóba, kér magának enni, inni. A kocsmáros parancsolja mindjárt: Ignác, hordj ebédet ennek az urnak. Feleli: mindjárt. Hordja ő az ételt, és nem látja a király, s kérdi a kocsmárostól: ki lenne az, a ki az ételt hordja. Mondja, hogy az inasa. Kérdi a király: mennyiért adná neki? Feleli: háromszáz aranyért. Mindjárt lefizette a király, és fölkelvén az ebédetől mondja: Ignác, gyere, menjünk! Ő tehát megy és beszélgetnek együtt, s beestveledvén, találnak egy helyet, hol sok furmányosok kifogtak; itten mondja a király nekik: jó estvét! elfogadták és egyszersmind kérdi: megengedik-e neki, hogy itt velők meghálhasson. Miért ne? felelték. Itten mindjárt parancsol a király: hordj fát, Ignác! rakj tüzet. A kereskedők és furmányosok senkit se láttak, hogy hordaná a fát és tüzet csinálna. Itten mondja egy: király, ez helyes szolgál; hanem cseréljünk! mondja a kereskedő, nekem van egy tarisznyám, melyből, ha mondom, annyi katonaság masirozik ki, a meddig azt nem mondom, hogy elég. Itten megteszik a próbát; kinyitja a tarisznya száját és mondja: mars kifelé! Jön kifelé a sok katonaság, lovasság, gyalogság, míg csak nem mondotta, hogy elég. Ezután ismét parancsolja: mars befelé! és mind bemasiroztak. Ez megtetszett a királynak; tehát cseréltek; de mikor elváltak egymástól, a kereskedő nem mondotta: Ignác, maradj nálam. Tehát mikor megy a király haza felé tarisznyájával, megéhezvén, monda: Ignác, ha most itt volnál, be megenném, ha hoznál valamit. Hiszen itt vagyok. Hát nem mentél el a kereskedővel? Hiszen nem mondotta, hogy maradjak nála, én biz eljöttem.

-40-

-41-

Elérkeznek a királyi város alá, ő is kinyitja a tarisznyát, mondja: mars kifelé! Itten bandával jönnek ki lovasság és gyalogság. Ekkor mondja Ignácznak: menj el a királyhoz és mondjad, hogy jőne ki és nézné meg katonáimat. Elmegy Ignác a királyhoz, bemegy a szobába és mondja: Fölséges király, a fiatal király hivatja, hogy jőne ki megnézni az ő katonáit, kik a városon kívül vannak. Nem látta a király, hogy ki hívta őt, tehát azt mondta, hogy nem megy. Feleli Ignác: ha fölséged nem jó, tehát elviszem. Kapja, felfogja az öreg királyt és vitte kifelé. Itten látták, hogy hozná az öreg királyt, tehát mindenfelé szólott a banda. Az öreg király monda: fiam, tudod, hogy az én országom nem oly nagy, mit fogunk csinálni evvel a sok néppel, mivel tartjuk? Fölséges király, nem kell ennek semmi; azért parancsolta: mars befelé! s mind bemasiroztak. Csudálta az öreg király, hanem ezután bementek a városba, az öreg királytól átvette az ország kormányzását és élt a feleségével csendességben.

-42-

5. A mosolygó alma.

Volt egyszer egy ifju király; egy estve igen erős almaszag ütötte meg az orrát, s azt mondja az inasnak: ha nekem abból a kellemetes szagu almából nem hozol, minden törvény nélkül felakasztatlak. Az inas lóra ült és elment heted hét ország ellen, mindenütt az almaszag után, végre elért ő ahoz a kerthez, a melyben az a jószagu alma termett; megkötötte a lovát és beugrott a sövényen. Alig szakított le egy pár almát, egy bozontos vén ember mindjárt megfogta, megkötözte. Az inas elmondta, hogy ő a királynak akar vinni egy pár almát, és ha nem viszen, felakasztatja. A vén ember azt mondja neki: jöjj be hozzám, van nekem egy vén feleségem, előbb tanácsot kérek tőle, mi tevő legyek, adjak-e vagy ne. Elindultak, de az inas nem ment be, hanem a pitvarban maradt, az öreg bement és elbeszélte a történetet, de a felesége jól összeszidta. Volt az öregnek három leánya; azt mondja a legnagyobbik: miért nem adott neki apám egy pár almát, még ugy lehet, hogy az a király engem elvehet; és ha elvenne, egy marok kenderből szónék olyan sátort, hogy az egész katonasága elférne alatta. Azt mondja a középső: ha engem elvenne, egy szem búzából sütnék annyi kalácsot, hogy az egész katonasága megérné vele. Azt mondja a legkisebbik: ha engem elvenne, szülnék neki olyan két aranyhaju gyermeket, hogy egyiknek üstökös csillag volna a homlokán, a másiknak nap, és mindkettőnek karján arany perez. Az inas mind meghallotta és feljegyezte a pitvarban s elvitte magával. Kijött az öreg ember, adott neki egy pár almát választva; az inas lóra ült és utnak indult haza felé.

-43-

Mihelyt haza ért, általadta az almát a királynak, ki nem ette meg, hanem csak beléharapott, és mindjárt nevetett; belé tette a lajbi zsebbe, egyiket egyikbe, másikat másikba; azután kimentek vadászni; a király nem állhatta a jó szagot, ismét beléharapott, de elmosolyodott tőle. Az inas nem állhatta, s általadta a jegyzéket, mit a szegény ember pitvarában feljegyzett. Mihelyt általadta, nézte a király; egyszerre félbenhagyta a vadászatot, befogatott és ment a szegény emberhez. Mikor oda ért, azt mondja a legnagyobbik lánynak: igaz-e, hogy azt mondtad, hogy ha elvonnék, szónél egy marok kenderből olyan sátort, valamennyi katonám mind elférne alatta! Azt mondja a leány: igenis igaz. Azt mondja ismét a középsőnek: te mondtad-e: sütnél egy szem búzából annyi kalácsot, hogy valamennyi katonám van, mind megérné vele! Azt mondja a leány: igenis, én mondtam. Kérdezi a legutolsót: te mondtad-e, hogy ha elvonnék, szülnél olyan két aranyhaju gyermeket, hogy egyiknek üstökös csillag volna a homlokán, a másiknak nap, s mind a kettőnek karján arany perez? Azt mondja a leány: igenis, én. Ekkor a király megölelte, és elvette feleségül, megesküdtek, haza vitte a várba és csakhamar teherbe esett tőle; de nem sokára háboruba kellett a királynak menni; elbucsuztak egymástól, és elment.

-44-

Volt a király udvarában egy vén asszony, annak is volt egy leánya és igen szerette volna a királyhoz adni. Mikor eljött a szülés napja, a királynét elámitotta a vén asszony, hogy ő nálok a padról szokta az anya leszülni gyermekét. Felvitték a királynét a padra és leszült két aranyhaju gyermeket. A vén asszony alul levén, megfojtotta a két gyermeket, s elásatta egyiket egyik kapufélfa alá, másikat másik alá; a királyné alá pedig két kis kopófiut tett, minthogy épen akkor kölykezett meg egy vén kopó; azután megirta a királynak, hogy az ő felesége nem aranyhaju gyermeket szült, hanem két kopót. A király haza ment és szidta, verte a feleségét, ő pedig addig kérte az istent, míg meg nem hallgatta. Kiment egyszer a kapuba és a hol az ő két fia el volt ásva, felfohászzkodott és mindjárt sóbálványnyá lett; a király elvette a vén asszony lányát, és lett két kis gyermeke. Kinéz egyszer a király az ablakon, látja, hogy az ő kapujában két arany körtefa vagyon; elbámul, de nem tudta az okát megfejteni. Az öregasszony mihelyt meglátta, mindjárt megtudta, hogy az aranyhaju gyermekek nőtt mind a kettő. A fa annyira nevedett, hogy még más országból is jártak nézni; s a vén asszony nem maradhatott, mindig azon törte fejét, hogy vágathatná ki a királylyal a két körtefát. Azért leányát reávette, hogy tegye magát beteggé és mondja a királynak: csak ugy fog meggyógyulni, ha az arany körtefa nyoszolyából csinált ágyba fekszik. Bemegyén a király, látja, hogy a felesége holtbeteg; kérdezi, mi baja, de még csak nem is eszmél; a király csak nézte, egyszer felrándul nagyot jajdulva, azt mondja a királynak: azt álmodtam leltem, hogy ha az arany körtefát levágnád, és belőle nekem nyoszolyát csináltatnál, ha abba fekhettém, talán meggyógyulnék. Azt mondja a király: nem te érted, de még az egész világ asszonyáért sem vágatom ki az arany körtefát, mert én abban igen gyönyörködöm. Elment a király más nap vadászni, mihelyt kiment az udvarból, a vén asszony mindjárt kivágatta az egyik arany körtefát, s megcsináltatta nyoszolyának s a leányát belé fektette. A király nagyon szomorkodott, szomorúságában a másikat is kivágatta és megcsináltatta nyoszolyának a maga

-45-

számára. Lefeküdtek estve, s aludtak csendesen hajnalig. Egyszer megszólal az a nyoszolya, a melyiken a királyné feküdt, s azt mondja a másíknak: nehéz-e neked, testvérem? Azt feleli a másík: nekem nem nehéz, csak olyan, mint ha most lennék a világra ujonnan; mert az apja feküdt a nyoszolyában. Kérdezi ő is a másíktól: nehéz-e neked? azt mondja, a melyiken a királyné feküdt: nekem oly nehéz, hogy ha még egy óráig rajtam fekszik annak a gyilkosnak a lánya, meg kell halnom.

A vén asszony nem aludt, mind kihallgatta, mit beszéltek. Mihelyt elment a király vadászni, mindjárt összevágatta, tüzre hányatta; a tüzön igen pattogott; egy tüzes szén lepattant a földre és egy vén kecske felkapta s megvemhesedett tőle. Mikor eljött az ellés ideje, épen a konyhában szaladgált, s ott meg is ellett két szép aranyszőrű kecskét. A király igen megörvendezett benne, s egy különös szobába vitette közel a magáéhoz. A vén asszony még sem nyughatott, mihelyt elment a király vadászni, mindjárt bement a szobába és megölte a két aranyszőrű kecskét. Volt az udvarban két szolgáló, ezek a hurkáját kivitték a kertben levő patakba mosni, de vigyázatlanságból egy darabkát ott találtak hagyni; egy vén varju pedig leszállt és felkapta; repült vele a tenger hetvenhetedik szigetébe, ott rakott magának egy fészket, s tojt belé két arany tojást; mikor kiköltötte, elbámult rajta, mert két arany haju gyermeket költött; az egyiknek üstökös csillag volt a homlokán, a másíknak nap, mindkettőnek karján arany perecz. A vén varju feladta őket iskolába és hét esztendeig taníttatta egy remetével, a ki már rég óta a tenger szigetében volt. Eltelvén a hét esztendő, azt mondja a varju a két fiunak: én többé nem tarthatlak titeket, hanem menjetek az apátokhoz, ő nagy király; jobban lesz nála dolgotok. Miután elegendő tudósítást adott nekik, megindult előttök repülve, s a két fiu mindenütt a varjut követve, elért apja kastélyához; a varju megtanította őket, hogy viseljék magukat, aztán visszament a szigetbe.

A két fiu bement a királyhoz, a király megkérdezte, hogy mit keresnek, ők pedig mindent elmondtak, mert a varju mindent elbeszél előttök. Elmondták, hogy a vén asszony ásatta őket a kapufélfa alá, s belőlök nőtt a két körtefa; azután kimentek a kapuba, szóltak a sóbálványhoz, az pedig megszólalt a király hallatára, miért a király igen nagy szomorúságnak adta magát és a vén asszonyt szilaj csikó farkán szaggattatá szét, a két fiát nagy gonddal nevelte és megelégedve most is él, ha meg nem halt.

6. Nemtudomka.

Volt egy időben egy király Sczithiában, honnan a magyarok veszik eredetöket, kinek a felesége néhány esztendő elfolyása után egy Dániel nevü hercezet szült, de ugyanazon éjszakán, nemkülönbén órában és perczben egy kancza is megellett a ménesen, s a kis csikót egyenesen a kis Dánielnek ajándékozta a király. A többi között mikor már a gyermek arra való volt, hogy iskolába menjen, szorgalmatosan járt és tanult is, de neki már bevett szokása volt, hogy mikor iskolába ment vagy haza jött, legelső gondja is a volt, hogy megnézze és megsimogassa lovacsáját.

Egyszeri alkalmatosságnál, mikor a királynak el kelle menni háboruszkodni, feleségét s gyermekét egy generálisra bízta, a ki is alattomban a királynéval szövetségbe jött; s minthogy az asszony félt a gyermek okosságától, ugy egyeztek meg, hogy a generális jól vigyázva járjon hozzája, de a gyermek előtt olyas dolgokról semmit se mutasson. Jól vagyon, hanem mégis tartottak az ő szemességétől, s eltökélették, hogy e világból kivesztik efféleképen, ugymint: a generális kérdezi a királynétól: te szívemnek szerelme, mely móddal mulasztod ki gyermeked e világból? A melyre feleletül adta: az legkevesebb. Én anyja vagyok, ma tehát éjszaka, a midőn le fog feküdni, de már akkor oda lesz készítve az ágyba egy hegyes tőr, fogok neki hizelkedni, egyszersmind őt csiklantani, ezt pedig ő nem szereti: akkor tehát ő hirtelen megfordul, s agyon szurja magát.

A kis herceg bement most is megnézni lovacsáját és igen szomorunak találta, s magában kezdett hozzá beszélni: ugyan mi bajod lehet te szegény pára? De minthogy a ló a kocsisoktól megszólamlani nem mert, csak leütötte fejét, és ugy is, gondolta magában, iskola után megint eljő hozzám. Iskola után csakugyan beszaladt Dániel az istállóba, bemenetelét se kocsisok, se mások észre nem vették, megsimogatta lovát és ujonnan kezdett hozzá beszélni: ugyan édes párám! mi bajod lehet tenéked? Hát egyszer csak megszólal a lovacska: én nekem ugyan semmi bajom; ezen szavakra szinte meghidegedett a királyfi. Hát te beszélni is tudsz? Oh igenis! hallgasd meg csak panaszimat. Anyád össze van beszélve a generálissal, és ki akarnak mulasztani e világból; ezzel megmondotta neki, hogyan tartsa magát az éjtszaka. Ő szót fogadott lovacsájának, nem is vetkőzött le, csak a kanapén szunnyadott, és ott maradt regvelig. Ezen a cselekedetén Dániel királyfinak megdöbbentek az elveszteni akarók, de megint összebeszéltek és azt végezték, hogy ugy is szereti Dániel az édességeket; tehát kedveért csinált az anyja mennél tetszetősb kis darab czukrokat, méreggel vegyítve.

Más nap, a midőn iskolába akart menni, ismét meglátogatta lovacsáját, ki is mindjárt megszólamlott: ugy-e kis királyfi, nem végeztek ki e világból, de vigyázz máma, és megbeszélte neki, hogy az édességekből ne egyék. Iskolából haza térve, szokása szerint bement lovához, és az ugyan megint figyelmeztette őt, ki is azt véghez vitte, mert midőn asztalhoz ültek, kevés levest és néhány ételkből jó izüt evett, de a midőn az édességet elibe adták, kézcsókolással megköszönte és felkelt az asztaltól, mene tanulni. Itten szól a generális anyjának: te szívemnek szivszerelme! tudod-e, mi itt a bökkenő? A király e napokban haza jó, tedd magad beteggé, s monddad neki,

hogy addig fel nem gyógyulsz, míg azon csikónak, mely akkor lett, mikor te a kis Dánielt szülted, nem eszel a májából. Ez a mi akadályunk, nem a gyermek okossága; ha követed tanácsomat, igyekezetünk szerencsésen fog kiütni.

Jól vagyon! a mint ők elvégzék tanácskozásukat, a generális bement a maga szobájába, s a király is megjött az alatt. A királyné mindjárt panaszkodott hites társának, hogy egészséges nem lehet, míg ama csikónak májából nem eszik. Hiszen, lelkem, az legkevesebb! Levágatom, és kívánságodnak eleget tehetünk; hanem várj egy keveset, míg Dániel haza jó, kié a csikó, hogy legalább még láthassa utoljára. Csönget a király; a mint az inas belép, jó Dániel királyfi is; az inast elküldi és mondja Dánielnek: meg kell öletnünk a csikót anyád kedviért. Jól vagyon, édes atyám, de várjon egy kevéssé, míg fölveszem nyargaló nadrágomat. Az okos Dániel fortélyossággal élt és nagy hamarsággal leszaladt a lovához, a ki igen nagyon busult, és megmondá neki, hogy kérje ki atyjától azon szabadságot, hogy utoljára háromszor nyargalhasson körül az udvarban; annak elvégzése után kérjen egy pohár bort, igya meg atyja egészségeért, azon való örömeiben, hogy gonoszságukat véghez nem vihették, az anyja és a generális egészségeért is. Dániel mindenben szót fogadott, a mint felhuzta a nyargaló nadrágot, térdre esett atyja előtt, ki megengedte kívánságát és a lovacskát fölnyergelték. Ő háromszor körünyargalt, és kapott egy pohár bort, és atyjára köszönté: ez legyen édes atyám egészségeért, hasonlóképen anyám és a vele tartott generális egészségeért azon okból, hogy kívánságokat rajtam nem töltheték elszánt gyilkolással. Ezek elmondása után a lova Dániellel a palotán felül ugrott és elvitte őt heted hét országig.

-50-

Midőn a király e szörnyüséget hallotta, megkötötte a generálist, és a várnak négy szögletére akasztatta, feleségét pedig a legerősebb tömlöczbe tétette; de minthogy Dániel visszajövele semmi módon sem történt, feleségét azonban szerette a király, megirgalmazott neki, és kivétette a tömlöczből.

Dániel királyfit a lova egész London városáig vitte Anglia országba; és letette ott egy mezőn ezen kérésnek mondásával: édes gazdám, azért hoztalak ezen országba, hogy ha megtartod szavamat, jövőben itten király fogsz lenni. Ő megígérte. Azt mondotta neki a lovacska: téged akárki és akármiről fog kérdezni, csak azt add feleletül: nem tudom. Jól vagyon! bemegy a városba a királyfi, s egy helyütt megtalálják szólítani: Ki vagy? Nem tudom. Honnét jösz? Nem tudom. És ez mindig így ment, s néhány napokig a városban járkálván, többi között a királynak is tudtára adták, hogy itt van egy igen gyönyörű fiu, ki mindenre azt mondja: nem tudom. Az semmi! hozassák ide, szolgáljon az én konyhámban. A mint elhozták a király elibe, megtetszett neki, és kérdező tőle: hogy hívnak? Nem tudom. Ezzel mindjárt a főszakácshoz adta azon parancsolattal, hogy akármicsoda kárt talál tenni, verni őt nem szabad. Itten az a bevett szokás volt, hogy minden vasárnap, a kire a sor jött, otthon kellett maradni, tüzet rakni, a többinek templomba menni. Nem sokára őt is érte a sor; a többi közt reá parancsoltak, hogy tüzet rakjon és a hust addig feltegye, hogy forrjon. Ő feltette ugyan, hanem hamut is hintett a hus fölé. A midőn haza jönnek, látják az ő cselekedetét; mit volt tenni, verni szabad nem volt; szidás nélkül vagy azzal, neki mindegy volt, azért kérdezték tőle: miért tette azt? Nem tudom. Kénytelen voltak mindent kivetni és friss hust hozatni, mindent újra készíteni, és ezentul ő *Nemtudomkának* hivatott.

-51-

Nemtudomka többféle károkat tett a konyhában, s kénytelen volt a főszakács ő felségének megjelenteni azon kérésével, hogy méltóztatnék őt máshová tétetni. A kertésznek éppen szüksége volt segítőre, a ki vigyázzon a kertre, míg ő valahová ki talál menni. Történt egy vasárnap, hogy a kertész, mint szokás volt, elment misére; nem is maradt otthon csak egyik királykisasszony, ki némely fájdalmat érzett tagjain, más pedig a háznál senki sem volt, csak Nemtudomka, a kit a lova meglátogatott és kérdezősködött tőle: mint szolgál egészsége, mint van dolga. Nemtudomka mindenekről értelmessé tette őt, hogy meglehetősképen. Itten a lovacska elhozott egy kantárt neki és mondá, ha én kellek neked, csak ezen kantárt rázd meg, de oly időben, mikor magad vagy, én mindjárt megjelenek. Már mostanában rázd meg a kantárt. Megrázta és azonnal ott termett egy rézszínű szép ló, és neki való ruha, melyre felült és a kertet sebes nyargalással összevágta, rontotta. Ezt az ablakból jól látta a kisasszony, de mindazonáltal senkinek se szólt felőle. A midőn ezen kárt megtette, egyet rázkodott Nemtudomka lova és megváltozott és elment, ő pedig az istállóban teknő alá bujt féltiben, a kantárt jól eltette, hogy senki rá ne találjon.

-52-

Jól vagyon! Haza jó már most az öreg kertész, látja ezen romlásokat, kiabál: ilyen adta, teremtette! hol vagy Nemtudomka? majd adok én neked jól nem vigyázni. De az ablakból intett a kisasszony, hogy meg ne verje. Csak kiált reá, de minthogy meglátta lábait a teknő alól, mondá: gyere ki, Nemtudomka! Miért nem vigyáztál jobban? Nem tudom! Csak még egyszer ilyen kárt tégy, majd adok én neked. Nem tudom, volt mindig a felelet. Nagy nehezen aztán egy héti munkával összeigazgatták a kertet, majd oly rendbe s állapotba hozták, mint régen volt. Megtudta a király is, hogy az alatt esett, míg templomban voltak, hogy Nemtudomka nem vigyázott, más pedig nem volt itthon. No! isten neki, mondá a király, csakhogy megint helyre hoztátok.

-53-

Jövő vasárnap megint elmennek misére, kivéve Nemtudomkát és a királyleányt, ki magát betegnek tette, mivel gondolta, hogy megint fog valakit nyargalni látni. Jól vagyon, a midőn már mind elmentek, fertály óra mulva Nemtudomka megrázta kantárját. Azonnal ott termett ezüst színű formában kedves lova. Most kétszeresen rutabbul elcsufította a kertet, mint első vasárnap. A királykisasszony csak az ablakról nézte és fájt neki azon lovon ülő szép ifjuért a szive. Azután leszállott Nemtudomka a lóról, megrázta magát a ló, elváltozott elment, ő pedig elbujt az udvarban. Hazajövetelkor majd hogy a guta meg nem ütötte a vén kertészt. Meglátja Nemtudomkát: várj, te gazember! majd adok én neked vigyázást; de ő szokás szerint felelte: Nem tudom. De ilyen adta, szedte, vette! majd tudom én, csak kezembe kerülj. Nem tudom. A kertet

ismét nagy nehezen felékesítették, de harmadik vasárnap, a midőn Nemtudomkát kivéve, a templomba mentek, de igaz! a királykisasszony megint betegnek jelentette magát, gondolta, hogy talán megint eljő az a szép ifju. Alig hogy elmentek misére, megrázta kantárját és ott terem Nemtudomka lova aranyszínű szőrben; ő is felült aranynyal tündöklött szép ruhájában, és úgy összerontotta azon kertet, hogy nem egy hamar lehetett megcsináltatni. De ezt nem nézte betett ablakon által a királykisasszony, hanem kinyitotta az ablakot és kikönyökölve nézte a szép ifjut. Ezt megpillantja Nemtudomka, oda ugrat egyenesen be az ablakon hozzája és megcsókolja kezét, de semmit nem beszélt. Erre azt mondja a királykisasszony: szólalj meg már egyszer, látom én, hogy te tudsz beszélni, csak hogy nem akarsz. Ezzel kiugratott és leszállt az istálónál, lova elment, ő pedig fel s alá sétált az udvarban. Jól tudta a királykisasszony, hogy ez valami különös ágból veszi eredetét, de valamin aggódik, a miről se tesz legkisebb említést; ő meg betegnek csak tetette magát, s mostanában igazán fájt szíve. Haza jönnek a templomból, látják ezen iszonyu nagy kárt, kérdezik Nemtudomkát: ki tette? Nem tudom. Miért nem vigyáztál? Nem tudom. Erre megfogták és meg akarták verni, de minthogy mindenre azt mondá: Nem tudom, azt gondolták, hogy bolond, és elengedték neki a büntetést.

-54-

Egyszer azt mondja leányainak a király: nézzünk utána már egyszer, hogy férjhez mehessetek, különben megvénültök. Itt a király mindenféle országbeli királyfiakat és fényes születésű ifju nemzetségeket felszólít azon okból, hogy a melyikbe leányai belészeret, legyen bár az akár kicsoda, hozzá adja feleségül. Kevés idő múlva megérkeztek, kisasszonyai válogattak; a két első csakugyan királyfiakat, de a harmadik testvér egyiket sem kedvelte, hanem így szólott: minthogy édes atyám megengedte, hogy akár szegény, akár gazdaghoz mehetek férjhez, hivassa mind, a ki csak udvarunkban lakik. Itten e parancsolatra valamennyien megjelennek, de egyiket sem választotta, hanem kérdezte: senki sincs már más az udvarnál? Van, de abba csak belé nem szeretsz: Nemtudomka. Jőjön fel. A mint feljött és a szobába lépett, kérdezi a királykisasszony: hogy hínak téged szép ifjum? Nem tudom. Erre megcsókolta Nemtudomkát. Én szivemnek szivszerelme, én a tied, te az enyém. Ezen valamennyien csudálkoztak; de mit volt tenni, atyja nem akarta megváltoztatni szavát és így megesküdtek mind a hárman.

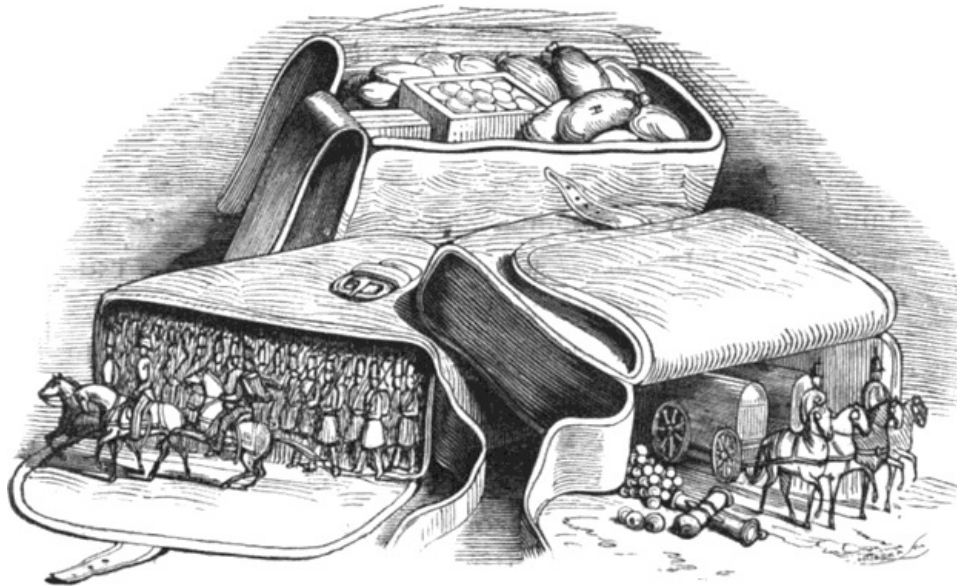
-55-

Midőn már vigadtak a mulatságban, Nemtudomka semmit se beszélt, hanem lejött szobájába; de észrevevén, hogy hibázik, leküldenek hozzája, hivatják, de ő csak azt mondja: Nem tudom. Már elmúlt a lakodalom, és javasolták a királynak, hogy szégyenökre ne essék, csináltasson Nemtudomkának deszkából házat a palota előtt; lakjék ott feleségével egyetemben; a mi ugy is lett. Egyszer a két ifju király, ugymint a Nemtudomka sógorai, vadászni mentek, s hívták őtet is. Nem tudom. Hiszen majd tudjuk mi, te vén bolond, és elmentek. Nemtudomka is megrázta kantárját, a nélkül, hogy valaki látta volna és megjelent lova réz ruhával egyetemben és eléjük vágatott, mintha már visszajőne a vadászatról. Ezek a midőn meglátják: ugyan ki lehet ez a királyfi? valami külső országbeli herceg; még a ruhája is csupa réz. Honnét jó uraságod, nem jőne vissza vadászni? Én már elvégeztem a magamét, és mutatja nekik az arany vadkacsát, hogy mit visz. Ennek látására egymás szemébe néznek és mondják egymásnak: vegyük meg tőle, ha eladja: nagy böcsületet nyerünk mi ezzel. Kérdik őt: miért adná azt az ur minékünk? Pénzért nem, felelé, hanem ha nekem adjátok azt a két gyűrűt, melyben esküdtetek. - Egy kicsit gondolkoznak s mondják: adjuk oda, hiszen majd csináltatunk másat az aranyművesnél. Oda adták és kérdezék: ki lenne személye? Én, a deszkavári király fia. Ezzel elbucsuztak és örömlükben elnyargaltak; Nemtudomka pedig megelőzvéen őket, felöltözött más ruhájába és kiállt az ajtó elé. Hát egyszer jönnek és mondják: látod, sógor, Nemtudomka, miért nem jöttél; látd, mit vadásztunk. Nem tudom. De tudjuk mi, számár! Ezen megörült a király, minthogy ebben az országban affélét nem is látott. Más nap megint kimentek volt, ismét hitták őt: gyere sógor, vadászni. Nem tudom. A másik azt mondja: hagyj békét annak a bolondnak. Nem tudom. Ők elmentek. Nemtudomka megint megelőzte őket ezüstszőrű lovával, és magán is azonféle ruha ékeskedett. A midőn megszemlélték őt, egyik azt mondja: ez a tegnapi királyfi; a másik mondja: nem az, mivel az rézruhában volt. Megszólítják: nem jőne-e vissza, vadászni. Nem, mivel már én elvégeztem, és mutatja nekik az arany szarvast. Ők ezt igen megszerették és kérdik: miért adná el nekünk. Barátim, nem egyébert, hanem ha ezen arany gyűrűt homlokotokra hagyjátok sütni. Egymás szemébe néznek; ámbátor fájni fog, de a haj alatt senki se látja. Azonnal oda sütötte, nekik pedig szivőkre szolgált ugyan, de az öröm miatt nem igen érezték, és megint kérdezék: kihez volna szerencsájök. A deszkavári király fiához. Ezzel elbucsuztak, elmentek; Nemtudomka ujonnan megelőzte őket és kiállt a kapuba, közönséges ruhájában. A midőn megjöttek, csufolták őt; látod, mit vadásztunk! Nem tudom. Mivel nincs eszed. Nem tudom. A király most százszortább megörült. Harmadszor is, midőn kimentek volt, hitták sógorukat, de csak „nem tudom“ felelettel hagyta őket; a ki is eleikbe lovaglott aranyszőrű lovával és olyanféle ruhában. A midőn meglátták, azt találták mondani: ez megint a deszkavári király fia. A midőn már jól közelgetett, csakugyan reá ismertek és kérdezik tőle: honnan jőne! Vadászatról. Hát mit vadászott! Oh igen szép gyönyörű arany tuzokot. Ezt a midőn meglátták, majd meghaltak érette, és ujonnan kérték tőle. Oda adom ezt is, de csak ha az akasztófát hátatokra hagyjátok sütni. Azok gondolták ugyan, hogy fájni fog, de nem látja senki, s reá hagyják sütni, a mint meg is esett. Itten haza lovagoltak a szép állattal, ha jóformán megszenvedtek érte, nagy dicsekedéssel is mentek a király elibe, ki még jobban megörült, mint a többi vadaknál. Nemtudomka pedig, a midőn elváltak egymástól, leszállott lováról, ki neki három tarisznyát adott: mivel most nem sokára háboruja fog lenni feleséged atyjának Kukoricza Marczi királylyal, és a midőn látni fogod, hogy igen veszt, rázd meg a kantárt, el fogok én jőni és mi ösmeretlenül megyünk az ő segítségére. Az első zacskónak az a tulajdonsága vagyon, a midőn akarod, mindenféle katona jó belőle; a második akármennyi municzióra van szükséged, megadja; a harmadik pedig ételmet, a mennyi csak kívántatik.

-56-

-57-

-58-

A midőn elvégezték beszédőket ő a maga ruháját felölté és haza ment; már akkor mindenütt keresték, hogy hová lehetett, kérdezi a felesége és többi sógorai: hol voltál Nemtudomka? rossz hír vagyok; háborunk lesz. Nem tudom. Más nap jött a parancsolat, hogy reggel a csata kezdődik. Ilyen formán el kellett készülni és rendelt órára kiment a két ifju házas király is. A mint hadakoztak, Kukoricza Marczi úgy megverte a király népét, hogy az országból is majd kiverte. Haza jövetelkor az egész udvar szomorúságban volt, kivált Nemtudomka felesége; mivel mindig gondolta: mit csináljon ezzel a boldogtalannal, se beszélni, se mást nem tud; és kérdi őt: lelkem, mit csináljak én már mostanában, ha elveszti országát atyám, hogy éljünk? Nem tudom; és mindig örült Nemtudomka; megfogta felesége kezét s atyja háza felé húzta, a hol épen vacsoráltak, és csudálkoztak az ő megjelenésükön, holott soha sem szoktak eljönni ebédre, annál inkább vacsorára; és mutogatta kezeivel, hogy itt akar vacsorálni feleségével együtt; nagyon is szívesen fogadták, mivel soha sem látták ilyen jó kedvét.

Vacsora közben megszólal egyik sógora: nem tudom, minek örülhet Nemtudomka, holott inkább szomorkodni kellene. Ezen szavakra felugrik és botját felkapva, örömmel teljesen kiabálja: nem tudom, és forgatja botját, vág vele mindenfelé és csufolja őket mutogatással, hogy mit félnek, ekkor megütötte mellét és mutatott az egekre ilyen mondással: Nem tudom. Felesége és ő felkeltek, megcsókolták atyjok kezét, kiki haza ment aludni. Csudálkozott mindenki az ő vig napján. Korán reggel mind az utcákon állottak fegyverben; két sógora általugratott Nemtudomkához a palotából és hívták: gyere sógor, verekedni, tegnap úgy is eleget vágtál. Ő szomoruvá tetette magát, és mondá: Nem tudom. Midőn a többiek már jó messzi mentek a katonasággal, megrázta kantárját; itt termett mindjárt az ő jó lóva. No! édes gazdám, meg vagy szabaditva, megtartottad szavadat; ezentul szabad már beszélned. Kiki gondolhatja, mely örömére volt Nemtudomkának ez a szó. Lovát bevezeti udvarába, beszalad feleségéhez ezen mondásokkal: No, angyalom, szép feleségem, ne félj már többé és ne is szomorkodjál; minden jól fog végződni. Felesége igen megörült, de megtiltotta neki, hogy felfedezze még atyja előtt is, hogy ő beszélni tud és háboruba megy. Előtte pánczélos ruhát öltött, lovára felült, megcsókolta őt és elment. Alig hagyta el a várost, a tarisnyát megfordította és annyi katonaság lett egyszerre, hogy csak szörnyűség volt; közelgetett mindig odább, és épen akkor már agyonverte Kukoricza Marczi az ő felesége atyját, ki midőn látta, hogy hátulról is jó egy sereg nagy futással, még jobban megiedt; de Nemtudomka fehér zászlót küldött előre, hogy az ő segítségére jó. A király mindjárt eleibe szaladott, hogy kihez lenne szerencséje, és mint érdemlette meg ezt a nagy barátságot. Én vagyok a deszkavári király fia; többire leszen még szerencsénk beszélni; addig is megcsókolták egymást.

Az elfáradt katonák hátra küldetvén, a magáét vitte előre Nemtudomka és mikor már két óráig viaskodtak, tetette magát, mintha megsebesült volna. Csizmáját keresztülszuratta, és vért öntött belé, és úgy szinlette, mintha észre sem vette volna. Ezzel hátra szaladott, s mondja: No kedves ismeretlen király, ne busuljon, részünkön lesz a győzelem. Egyszer csak azt mondja a király: deszkavári királyfiu! meg van maga sebesítve. Hol? A lábán és vér is fut belőle. Kérem tehát, adja ide nyakárlót kendője felé, hogy kössem be. Hát ha ingét kérte volna, nem adta volna oda? Azután megint elment a viaskodás piaczára és Kukoricza Marczi királyt egész országaig verték, sok adóra kötelezték, melyet sokáig fizetett is.

Itten elmúlt a háboru, a deszkavári királyfiut hitták magokkal embereivel egyetemben, hogy annál inkább meghálálhassák szivességét, de ő megköszönte, hanem el fog menni ugymint más nap; a mint elbucsuztak egymástól, ő mintha pihentetni akarta volna katonáit, leült, s mikor amazok messzire haladtak, zacskóba hajtotta katonáit, maga frisen haza ment, lóva eltávozott, ő pedig levette pánczélos ruháját, fölvette a mindennaplót és feleségével beszélgetett, tudtára adván, mily szerencsésen lett vége a harcolásnak, s kérte, hogy csak senkinek semmit se szóljon, hogy tegyen először megérdemlett csufolódo tréfát sógorain, hogy ő legyen vig, de semmit ne beszéljen. Arra is megtanította feleségét, hogy említse: nem hiába mutogatott az egekre Nemtudomka; nem hiába örült, de öröme is vált a mi szomorúságunk; más különben kérdezze sógorait: micsoda vitézséget vittek véghez, és miért nem vitték el Nemtudomkát erővel is harcolni, legalább megtanult volna ott beszélni. Itten hallják a muzsikaszólásokat, kimegy

Nemtudomka az ajtó elé és nagy szomorúan nézi őket; két sógora reá kiált: No te ingyen élő, mért élsz a világon, ha csak mindig itthon henyélsz; lásd, mi veszekedtünk és erőnk által mindeneket meg is nyertünk. Nem tudom.

Estve nagy multság adatik, a hol mindenféle nagy és kis urak megjelentek az udvari személyekkel egyetemben. Itten mindnyájának kedve volt; Nemtudomka egyszer csak kiszökött és elment haza; háza körül felállította katonáit, ágyukkal együtt, őrzésképen. Ezalatt Nemtudomka felesége meghaszálta a feltett kérdéseket; de azért csak a két sógorát dicsérték, hanem mikor arra kellett felelniök, miért nem vitték el Nemtudomkát, azt mondják nagy fitykén: bolondot vinni oda, az is gondolat! Most, hogy ő nem volt a szobában, utána küldtek egy fő generálist; de a midőn generális uram meglátta a sok fegyveres katonát, visszaszaladt és jelenté, hogy oda követségképen volna jó menni, ki tudja, mi van a dologban. Mindjárt néhány katonával bement hozzá és azt mondja: a király hivatja, jöjön fel hozzá. És megszólamlík: tőle mint atyámtól nem érdelem, de addig föl nem megyek, míg ő maga le nem jó hozzám. A király lement, de már akkor elveszett onnét a sok katonaság, ő pedig letérdepelve várta őt, ugymint a királyt, kezét kérte, megcsókolta és fölkel. Köszönöm, édes atyám, megalázódásodat; és felöltözött biboros bársonyos királyi ruhába és kérte atyját, hogy a többiek előtt mutassa be. Itten mindegyik csudálkozott, hogy oly szép fiu volt, és hogy megszólamlott, felesége a többi előtt megcsókolta.

-62-

Mostanában beszéltek a deszkavári király fiáról, hogy ha az nem lett volna, elvesztünk volna. Ő pedig kérdezi: Ösmerik-e ezen kezkenőt? Oh, igen is. No, tehát nem kell már keresni őt; én azért neveztem magamat úgy, mivel deszka házban laktam; és mutat két arany gyűrűt: ki ösmerné el magáénak. A két királyleány mindjárt, egyik is másik is azt mondja: enyém. No tehát, hogy megösmerjék a ravasz erkölcsü embereket, két szemtelen sógorom adá nekem az arany vadkacsáért, mit ha nem hisznek, nézzék meg a homlokukra süttött bélyeget; sőt még az utóbbi két vadállatért az akasztófát sem szégyenlék hátokra süttetni. Ezt mindjárt megvizsgálták és valósággal úgy találták. Nem volt itten többé oly kedves ember, mint Dániel, a született királyfi, más néven: Nemtudomka; kinek is a felesége atya általadta mindjárt az országot, és megkoronáztatta London városában. Két sógora elveszté a régi becsületet, ő szerencsésen élt feleségével egyetemben, és a lovat magának örökre megtartotta.

-63-

7. A szalmakirály.

Volt egyszer egy király, annak három fia és három leánya és a három fiu gyakorta kijárt sétálni, de leánytestvéreiknek nem volt szabad kimenni, azért is összebeszéltek, hogy ki fogják őket kérni atyjuktól. Haza érvén, legelsőben is a legöregebbik ment be atyjukhoz és kérte, hogy engedné meg testvéreiknek is kísétálni. Ezért a király igen megharagudott és kihuzta kardját, a fia után hajította, de a fia sem kímélte lábait: elszaladt. Más nap ismét elmegy a második fiu, de a midőn kérését fölfedezte, úgy járt, mint a bátyja. Kérdi őket a legfiatalabb: hát édes bátyáim, megnyertétek-e kérésteket, vagy mit szolt atyánk? Felelék nekie: mi édes öcsénk, meg nem nyerhettük azon szabadságot és nem is ígérte meg. Igy tehát majd megpróbálom én is a szerencsét, monda a legkisebbik, és elment atyjához, és a két bátya már a nélkül is felindította őt, most még hathatósabban neheztelte kérésit; felkapja a kést és utána hajítja nagy méreggel, a mely köntösének szélén keresztülütődött és a szobaajtóban megállott. Erre a gyermek kihuzza a kést az ajtóból és visszament vele atyjához. Ha uram atyámnak úgy tetszik, én kész vagyok értök áldozatul lenni. Az atya, mint okos ember, látja, hogy olyan bátor: valaha lehet belőle jó vitéz, de mindazonáltal mondja fiának: nem tudjátok, hogy meg van jövendőlvé, hogy ha három testvérteket kieresztem, el fognak ragadtatni, a mi igen nagy fájdalمام lenne. Feleli a gyermek (fiu): kedves atyám, azok még nem tudják ezen a világon mi a jó, avagy rossz, holott a tömlöcznál is erősebb helyen vannak, azért legalább némely időkre legyen szabad velünk kijönniök. Sok könyörgés után megengedte, de csak két órára, de mondá: ha elragadtatnak testvéreid, neked is meg kell halni. Megköszönte édes atyjának szivességét, s nagy örömmel ment bátyjaihoz és tudtokra adá a kért megnyert engedelmet. Csakugyan dél után el is mentek azon bezárt helyre, hol testvéreik voltak, és megfogott mindegyik egyet és úgy kimentek a rózsás kertbe sétálni.

-64-

A midőn kinyitották ajtaját, azonnal elkapta a legöregebbet a nap, a középsőt a hold, a legkisebbiket pedig a szél. A három fiu testvér bezzeg megiedt ezen szörnyü eseten, de főkép a legkisebbik, mivel fogadta, hogy vissza fogja őket vinni. Tehát kénytelen volt az egész történetet atyjának megjelenteni, ki miután megértette leányai elragadtatását, mindjárt siralomházba tétette őt, és összehivatván tanácsosait, kérdezte: micsoda büntetést érdemel az ő fia, elbeszélett cselekedeteiért? A tanácsosok, ki akasztófára, ki agyon lövetésre ítélték. Hanem volt a tanácsban egy öreg király, ki is csak hallgatta a mondott ítéletet, és mostanában felszólalt: érdemes uraimék! azért a gyermek nem méltó a halálra, mivel ha tudta volna minden bizonynyal, hogy elragadtatnak, nem vitte volna őket sétálni, de minthogy meg volt jövendőlvé az ő elragadtatásuk, lehet, hogy jobb helyen vannak, mint voltak; azért csak azt ítélem, hogy csapassék ki a király országából és soha többé ne legyen szabad neki visszajöni. Ezen javaslatra reá is állottak, és leirva az ítéletet megküldték atyjának, a ki is midőn elolvasta, aláírta a mit végeztek, hogy véghez vitessék és csakugyan országából kicsapatott a legfiatalabb, kit a királyné igen nagyon sajnált, de mit tehetett felőle, kivált mikor gondolta, hogy idegen országban hogy fog ő tengődni, a mi több, még vadak is megehetik. Azért egy szolgájától örök emlékezetül egy arany órát és jó nagy summa pénzt küldött utána ezen parancsolattal, hogy ha megszorul valahol és édes anyját látni kívánja, nyissa fel óráját, az mindig meg fogja vigasztalni.

-65-

Nincs már maradása a királyfinak se hegyen, se völgyön, és ha eszébe jutott neveltetése, bánkódásában majd hogy meg nem halt. Utazása közben talált a hegynek oldalában egy lyukat, mely igen mélyen beszolgált s végét nem lehetett látni, s gondolván: akár ily szomorúan éljek, avagy így muljak ki, de mégis ezen lyukba bemegyek, míg csak végét nem érem. Ment is valamely tizenkét napig és jó messzire világot látott, s gondolta, hogy ott ki fog érni a lyukból. Közelebb menve látja, hogy egy kősziklából ház vagyon kivágva, bemász az ablakán, lát tizenkét szál égő gyertyát, mellettök egy öreg ősz szakálu asszony imádkozik, kinek a homlokán van egy szeme. Bement mégis hozzája és mindjárt anyjának nevezte. Feleli az öreg asszony: isten hozott, királyfi! már két hete, hogy várlak és fenem a fogamat rád, majd megeszlek. Mondja a királyfi: édes öreg anyám, ugyan mit tudna én rajtam enni, holott nincs annyi hus rajtam, mint a bőregéren. Köszönd gyermek, hogy így feleltél, mivel tizenkét fiam van, nehéz kereskedők, azoknak lettél volna vacsorául elkészítve, de már ne félj. E mellett jó vacsorát ad neki az öreg asszony és aludni mentek; míg aludtak, előjött a tizenkét zsvány, és felköltötték anyjukat. A legkisebb még be sem jött az ajtón, már megérezte, hogy van valami idegen a szobában, s monda: édes anyám! micsoda nyers szagu van a szobában? hiszen régen meg kellett volna már sütni. Feleli az öreg anya: szavaimra igen helyesen felelt, különben szerencsétlenségén sajnálkoztam; ti is engedjete meg neki. Aztán a tizenkét zsványnak eleikbe tette a vacsorát, mihez a királyfit is fel akarták költeni, de álmodása miatt nem lehet felköltetni; hanem vacsora után megparancsolták anyjuknak, hogy a háztól jó móddal igazítsák el a királyfit, különben el kell vesznie. Mikor fölébredt a királyfi, reggelizett, és utnak indult, de az öreg asszony megállítja őt: hallod-e, édes királyfim! kövesd tanácsadásomat. Most hét esztendeje volt itt egy király kertészének a fia, ki oly termetű és ábrázatu volt mint önnön magad s Péter volt a neve. Azért menj te is azon városba, mely a lyuk végén látszik és menj igenyest a király kertészéhez és valljad magad a kertész fiának. Most pedig adok egy halállovat és széllámpást; erre a lóra ülj fel és menj isten hírével, mert gyalog igen sokáig ki nem érnél. Midőn a lyuk szájához érsz, akaszd e lámpást a ló nyakába, és balra ne térj, hanem jobbra.

-66-

Ugy is esett a dolog; felült a lóra, és vevén kezébe a lámpást, egy gondolat alatt kiért a királyfi. Akkor ló nyakába akasztotta a lámpást és visszaeresztette, maga pedig gyalog tovább ment és jobbra tért, de utja igen homokos volt; mennyit előre, annyit hátra; s nem különben a nagy melegség igen igen megizzasztotta, s nem győzvén tovább tartani a szomjuságot, földre esett. Ezután fölveté szemeit az ég felé, hogy micsoda kegyetlen pusztán kell neki szomjuság végett meghalni, gondolatjában bucsut vett minden rokonától. Ekkor eszébe jut anyjától kapott adománya, veszi az arany órát, felhuzza és gondolkodik, mikor mul ő ki e világból. A midőn kinyitja, kiugrik belőle egy inas, és monda: fölséges királyfi mit parancsolsz? Ezen szinte megiedt, s azt felelte: mostanában semmit se parancsolk. Ismét becsukja óráját és az inas eltűnt; de gondolta: talán jó volna még egyszer kinyitni az órát és ki is nyitotta; hát az inas kiugrott s kérdezte: mit parancsol a királyfi? Nem egyebet, minthogy étel, ital elég legyen egy aranylábu asztalon. Alig hogy kimondotta, hát már minden készen volt. A királyfi is előbb ivott, aztán kedve szerint jóllakott; becsukta óráját és tovább ment, és beért azon városba. A király felől tudakozódván, megmutatták neki; bement a kertészhez és nagy örömmel fogadá az őtet. Isten hozott, fiam, Péter! azt gondoltam már, hogy odavesztél; és nagy öröm közt bevezette, egyről másról tudakozódott, a melyekre igen alkalmasan megfelelt. Kérem, uram atyám, adjon nekem egy különös szobát, mivel az én kitanult mesterségemhez az illik; a melyet megkapott. Minthogy ideje volt a nyugvásnak, lefeküdt; ekkor mintegy éjfél tájban kinyitja óráját, az inas kiugrik és kérdezi: mit parancsol, fölséges királyfi? Azt, hogy nekem oly szép virágot készíts, melynek párját sem lehet találni, és tedd az asztalra. Midőn megviradt, kívánta látni Péter fiát az öreg, és be talált nézni az ablakon s a nagy világosság majd hogy el nem vette szeme fényét, azt gondolta, tűz; s reá kiált: gyere ki, Péter! Péter felelé: ne tartson semmitől; semmi baj. Ekkor kinyitotta az ajtót, hát látja az öreg az elkészített virágot, melynek párját soha sem látta, és mondja fiának: valóban szép; és jól kitanultad mesterségedet; nem hiába vándoroltál hét esztendeig. Erre azt feleli: ezen virágot édes atyám adja a legöregebbik királyleánynak; melyet át is adott, és nagy öröme volt benne a királyleánynak és kérdezte, hogy hol vette. Az én tulajdon Péter fiam csinálta. Jól megnézvén a virágot, látja királyleány, hogy igen mesterségesen van reá írva: a ki ezen virágot meg akarja venni, egy országot adjon érte; azért szerette volna megtudni, mely okból ajándékozta neki, holott másnak ily drágán adja, de mégis abban hagyta a kérdést.

-67-

-68-

Másnap megint olyan virágot csinált Péter, de az még kecsgetetőbb volt, és reá volt írva, hogy

két országot ér, s ezt a második testvérnek adá. Harmadnap még gyönyörűbbet csináltatott, a mely negyedfél országot ért és a harmadik testvérnek adta. Történt pedig egykor, hogy bált tartott a király; külső országi fejedelmeket is összehívott. Mutatja virágát a legöregebbik, s azt gondolta, hogy csak magának vagon az; de a midőn két testvére mutatá a magáét, csak akkor bámultak a virágok szépségén, és megegyeztek, hogy a virágot felteszik fejökre; majd fognak csudálkozni a bálban; mit meg is tettek; és a világosság úgy elvette a gyertyák világát, hogy csak épen e virágoknak volt erejük. Midőn meglátták a vendégek, azt gondolták, hogy az egész szoba tűzben van; némelyek megijedtek, némelyek csudálkoztak. A mint vége lett a bálnak, hazájába ment mindegyik. Kevés idő múlva a leányoknak kedvök lett volna férjhez menni; atyjok ki is hirdette, hogy mindenféle embernek szabad megjelenni. A mint megjelentek a kérők, a két idősb hamar kiválasztotta maga társát, de a legifjabb nem talált magának; hanem az udvari népet is kihivatta; s mikor megjelentették, hogy itt vannak már, a szobaleány azt mondja: fölséges kisasszony, a jelentés nem igaz, mivel Péter még a kertben dolgozik. Tehát mindjárt küldtek Péter után, a ki azonnal megjelent. A mint valamennyit megnézte a legifjabb, hát Pétert választotta. Ezek után megesküdtek valamennyien és lakodalmat nagyot tartottak.

-69-

Ezek után találkozott egy miniszter, ki a királykisasszonyért nagyon haragudott Péterre, holott ő jobban megérdemelte volna a királykisasszonyt. Ugyanazon okból gondolkozott is, hogy mint veszthetné ki őt a világból. A többi között volt a rezidencia előtt egy nagy kőszikla, tehát azt fogta Péterre, hogy feleségét tegnap gyalázatosan kiszidta volna a kertben, s felesége azt mondotta volna: nem is tudom, mint szerethettem beléd, talán mesterségedért? Melyre azt felelte volna: nem csak tégedet, hanem azt a kősziklát is, mely atyád háza előtt van, egy éjszaka elhordatnám, helyét felszántatnám, buzával bevetném, learatnám, s regvelre még kalácsot is ehetnék atyád belőle. Ezt hallván a király, magához hivatta Pétert, és mondá neki: mit cselekedtél tegnap, és mit mondottál? ha mindazt el nem végzed: odalesz életed. Péter e felől mind nem tudván semmit, egy kevés időnek hallgatása múlva kérdi a királytól: mi lehet az? Feleli vissza nagy haraggal: jól tudod te a tegnapi cselekedeted feleségeddel, és hogy mit mondottál; és elbeszélte, a mint feljebb említettük. Ezek után Péter nagy szomoruan elment és gondolkozott, hogy ki lehetett az a család, a ki őt így beárulta. Többi között felnyitja óráját, s kérdezi az inastól, hogy meg lehetne-e mindezt cselekedni? a melyre is felelt: igenis. Azután szomorunak mutatta magát, és a midőn a felesége kérdezte volna: mi bajod? elbeszélte neki, a ki is nem győzött rajta eleget csudálkozni. Azonban éjszaka idején ezt mind megcsinálta az inas és mondá Péternek: a ki azt reád fogta, háromszor fogja kilelni a hideg, s erről megösmerheted a ravasz embert; a ki neked vermet ásott, maga fog bele esni.

-70-

A midőn megviradt, látják, hogy a parancsolt dolog véghez vitetett. Jelentik a királynak, de ő lehetlennék állította, hanem a midőn kijött, csudálkozott a csinálmányon és Péter a becsületét kettősen visszakarta. Itten a miniszter igen mérgelődött, ismét nagyobb kigondolt hazudságot formált, hogy mit cselekedett volna tegnap Péter a feleségével, és elárulta a király előtt rutabbul mint elsőben, és a felesége azt mondotta volna: nem hiszem, hogy ördögi mesterséggel nem birnál; de Péter azt felelte volna: hogy nem csak tégedet nem tudtalak volna elvenni, hanem azon kősziklát is vissza tudnám tenni, mely a rezidencia előtt volt és a tetején egy szalmazálon palotát, a palotától egész a király házaig arany hidat tudnék csinálni. A király hivatja Pétert és nagy haragosan megmondotta, ha ezt nem teszed: halál fia leszesz. Itten Péter nagyon megiedt, és nagy szomoruan haza ment; felesége kérdi: mi bajod? felelé: mi haszna, ha megmondom is, te arról nem segítesz. Ekkor félrement és óráját ismét kinyitotta azzal a kérdéssel: lehet-e ezt megcsinálni? a melyre felelte: igenis, csak te ne busulj, édes gazdám. A ki ezt reád fogta, két hónapig fogja rázni a hideg. Más napra kelvén az idő, jelentik a királynak, hogy a parancsolt dolog kész volna; el nem hitte, hanem azt a szolgát, a ki jelentette, nagyon megsebesíté. Ismét bemegy a másik jelenteni, annak sem hitte, hanem kiment mégis megnézni, hogy igaz-e, és látja, hogy valósággal úgy vagon és csudálkozott azon a raritáson; Péter pedig feleségéstől fönt volt a szalmazálon; a midőn fölbredtek, tekintenek széjjel és körülbelül az egész tartományt látják s magok is elcsudálkoztak. Itten karon fogva elmentek atyjokhoz, ki épen az arany hidon csudálkozott, és fölmenvén a palotába, nem győzött eleget álmélkodni a garádcson, a fortélyos mesterségeken, és ott maradt ebédre, ebéd után pedig Péterrel kimentek vadászni. A miniszter fölgögyulván betegségéből, észrevette, hogy Péter nem volna oda haza; elment a feleségéhez és mondá neki: fölséges királyné, azon sehonnaiból lett király nem érdemli a királyságot, hanem az akasztófát, mivel ha meggondoljátok, ti szalmakirályok vagytok, s már a városban is úgy folyik a híretek, mivel a palotád is szalmán áll és ezt a te urad mind ördögi mesterséggel teszi. Vedd be tanácsomat, fölséges királyné, és mondd neki: te nem magad vagy, hanem ördögökkel határos. Alig hogy végezte beszédét, hát ehol jó Péter; a miniszter elbujt az ajtó megé; mikor belépett a házba, elibe ugrik felesége: no, te átkozott, mostan kitanultam ördögi mesterségedet vagy talántán magad is az vagy, mivel mindenütt csak szalmakirálynak hívnak. Azonban kinyitja Péter az órát és inasát bizonyosságra híja: már mostanában mondd meg feleségemnek: ördögi mesterség-e? feleli: nem, hanem egyedül isten segítséje által vagon; azonban óráját felakasztja szögre, ezt pedig jól látta a miniszter és csak azon gondolkozott, hogy mint lophatná el azt és egész éjszaka ott maradt az ajtó mellett, és várta, míg csak el nem aludtak. A midőn hallotta őket hortyogni, lassan odament és levette szöggrül az órát; elmegy ki a palota eleibe, kinyitja az órát, hát kiugrik belőle az inas: mit parancsolsz te ravasz, uramnak elárulója? Én semmi egyebet, mint hogy ezt a palotát az arany hiddal együtt úgy elvidd, mintha itt sem lett volna, hogy az isten se tudja hová lételét; és ezen királyt, ki az ágyban fekszik, hagyj itt a kősziklán, engem pedig a királynéval vigy el.

-71-

-72-

Másnap fölkelt Péter, hát látja magát a sziklán; feleségét, palotáját, nem különben óráját igen nagyon sajnálta; fölkelt a király atya is, hát látja, hogy sem arany hid, sem palota, és felküldte lajtorján cselédjét a sziklára, hogy a mit ottan lelnek, hozzák le; hát csak Péter uramat lelték és

-73-

lehozták, de ő még csak szólni sem tudott szomorúságában. Ekkor mondá atyja: ne busulj fiam, Péter; viszek én még neked házastársul valakit, csak ne epeszd magad; de Péter felelé: nekem nem kell, ha azok oda vannak, magam is addig busulok, míg reájok nem akadok. A király nem tarthatta őt; utravalót adott neki négy társzekér pénzt és a mellé őrizetül katonaságot. A midőn már a városból kiment, találta egy kápolnát nem messze; mindjárt gőbölöket vett három társzekér pénzből és az ő törvény szerint megégette áldozatul; a negyedik társzekér pénzt a katonaságnak kiosztotta; maga pedig utnak eredett. Sok idő múlva elérkezett a nap anyjához, s még messziről meglátta elragadott legidősb nényét, kit nem ismert meg, hanem a ki őt megismerte és eleibe jött és megcsókolván kérdezte: hol jársz, édes öcsém! Engemet a nyomoruság hozott ide. Ezt meglátta a nap anyja, fenyegette leányát, hogy minek adja magát idegen emberhez. Mondá a leány: hogy soha sem látott volna kend fia engemet, ha ez az öcsém nem lett volna, mivel ő kikért bennünket sétálni és egy akkori alkalmatosságnál kapott el a kend fia; ő szegény, azért lett bujdosóvá. Az anyja mondá: adj neki enni, inni, és mondá, hogy várja meg sógorát, míg haza jőne.

Estve felé lett az idő, haza jött a nap fia, s még messziről meglátta, hogy itt van sógora. Miért fáradsz ilyen messzire sógor? Feleli Péter: kedves sógor uram, tudom, hogy eleget jár kel a világban, ha látta valahol palotámat és arany hidamat, azért fáradozok. Mondá a nap fia: láttam, midőn fölépült és magam is csudálkoztam szépségén, de hová lett, nem tudok semmit felőle; azért, sógor, elkisérlek egész a holdvilágig, hol a középső nénédet megtalálod, talán többet fog tudni róla, mivelhogy éjtszaka is jár. Elmentek a holdvilághoz. Itt is meglátta nénje, kiszaladt elibe és megölelte, s kérdi: mi vetett ennyire tégedet? Meglátja ezt a hold anyja, kezdi pirongatni leányát, hogy nem elégszik az ő fiával, hanem még jövevényhez adja magát. Feleli: az az én testvér bátyám; ő mi érettünk bujdosik, mivel ha ő nem lett volna, soha sem látott volna engem a kend fia. A hold anyja is szívéből fogadta, és marasztalta, hogy várja meg sógorát. Csakugyan kevés idő múlva elő is jött és tudakozta sógorát, hogy miért fáradoz; ő is mondta, hogy látta, de most már nem tudja hol lehetne palotája, arany hidja. Azért sógor, menj el a szél anyjához, ő tán többet fog mondani. Midőn oda ér, ismét meglátja testvér huga, kiszalad eleibe és szánakozik fáradozásán. Ezt meglátta a szél anyja, s reákiált: mit akarsz te idegen emberekkel, nem éred be az én fiammal? mondja: hisz ez az én testvér bátyám, ennek köszönheti a kend fia, hogy engem megkapott, mert ha ő nem lett volna, soha sem látott volna. Az anyja is sajnálta őt, és mindenkben kedveskedett neki, marasztalta, míg a fia haza jó; nem sokára haza is jött a szél, látja a sógorát, és bujdosása okáról kérdezősködik. Péter keservesen előszámlálta minden eseteit, nem különben ékes rezidenciájáról. Kedves, édes sógorom, még benned van reménységem, igazíts az én elszámolt történetimnek megtalálására, mivel nem csak kívülről való jószágokat, hanem rejtkehelyeket is megjársz. Mondja szél sógora: tiszta szíveimből segítenék, de én bizony azon időtől fogva nem láttam, mióta onnan elvitték. Ezen szavakra majd hogy el nem ájult Péter, s minthogy így epesztette magát, összehívja cselédeit a szél és parancsolja, hogy körülbelül nézzék össze a világot, hol látnák meg valahol azt a rezidenciát, és pedig míg a vacsora elkészül. Csakugyan el is indultak a szelek, várakat, kastélyokat összerontanak, és hamarsággal visszatértenek, de se egyik, se másik nem hozhatott jó hirt felőle. A vacsorához ülnek, de bánatjában Péternek enni sem volt kedve, hanem halálnak gondolta magát; ekkor vigasztalására mondja szél sógora: kedves sógorkám! már hét esztendő óta egy szél nevezetű ló neveltetett itt számodra, ha csak azon reá nem találsz, különben nem tudom mint teszed szerit. Itten megszólítja legkedvesebb fiát a szél, hogy menjen el az egerek urához s kérdezze meg szent Pétertől: nem tudna-e valamit az ékes rezidencia felől; ki is nagy hamarsággal feleletül csak azt hozta, hogy az egerek ura legkisebbet sem tud felőle; de minthogy Péter a gőbölöket megáldozta, tehát kegyelemből egy arany vesszőt küldött neki, melylyel akár földet avagy kősziklát megvág, megnyilik előtte. Más napra kelvén a dolog, Péter király fölserken álmából, hugától, sógorától keservesen elbucsuzik, felül a szél lóra, veszi az arany vesszőt, egy gondolat alatt a tenger hetvenhetedik szigetjében találta magát, mely sziget olyan magas volt, hogy annyira nem szolgált a szemnek világossága, és oldalán gyémántok függöttek lánccz formában. Tehát megvágja ezen rettenetes kősziklát az arany vesszővel, és mindjárt megnyilott. Befelé vette utját és egy két pillanat múlva az egerek világába, azaz a harmadik világba ért, hol a vár falai, bástyái mind szalonnából, disznólábból voltak, körül pedig az órállók egerekből. Kérdezőn, mit csinálnak, vagy kié ez a vár? a többiek közül, feleli egy egér órálló, hogy ez az ő királyok rezidenciája. Péter meggondolta magát és ment egyenesen a királyhoz, megfogván a kilincs madzagját, mely kolbászból volt, ki akarta nyitni, hát csak a kezében maradt. Itten az ajtón csak kaparász, meghallja az egérkirály, miniszterét küldi, hát látja, hogy egy rettenetes nagy ember, a ki be akar jőni, s megjelentette. Azonban bement Péter és meghajtotta magát az egerek királya előtt, a ki is szívesen fogadta. Hallod-e felséges király, ha rezidenciámat megtérid, öt esztendőre való gabonát adok. Feleli az egerek királya: barátom: én most hallok rezidenciádról, hanem légy várakozással, míg népemet összehívatom. A mint összegyűltek az egerek, kiadta parancsolatban, hogy a ki hirt tud a rezidenciáról, nagy tisztséget, ajándékot kap. Mind azt kiáltja: nem láttam, nem tudom. Péter itt sem maradhatott, hanem elment; azon idő alatt pedig jelenti magát egy kopasz egér, hogy ő tud valamit a rezidenciáról, hogy az igen szoros helyen vagyon; hogy ő is életével játszott, hogy kiszabadulhatott onnan.

Mindjárt Péter után küldött és mondá az egerek királya: ezzel az öreg katonámmal fogsz elmenni, ő tudja hollétét. Az egér reá tekintett s mondá: fölséges király, oda lehetlen bemenni; de a király reárvalkodott: hogy ha oda nem vezetted ezen jámbort, mindjárt agyon lövetlek. És csakugyan el is ment Péter az egérrel s tudakozódott a rezidenciáról, nem különben órájáról és feleségéről. Az egér azt mondja: egy szalmaszálon van a rezidencia, egy férfi és egy asszony lakik benne, az órát mindig nyakában hordozza a férfi; lehetlen neked odajóni velem, hol magamnak is szorultságot kell szenvednem. Mondá Péter: én nem is kívánkozom, csak órát megkaphatnám. Tehát csak leendjen békével, elhozom én az arany órát. A mint odaérkezett éjfél tájkor, feküdvé találta mindkettőt. Lerágja nyakából az arany lánczot és kiveszi. A mint hallja az óra petyegését, mondja: ne lármázz, régi gazdádnak viszlek; és hamarjában Péterhez érkezett, általadja neki. Péter legelsőbb is megcsókolta óráját, úgy nyitotta ki, midőn kiugrott az inas és kérdezé: mit parancsolsz, régi jó gazdám? Azt, édes szolgám, hogy ezen egereknek öt esztendőre való gabonát készíts; máskülönb az azon minisztert, ki eddig feleségemmel élt, vidd fel oly kősziklára, hogy ha megfordul, mindjárt leessék és törje ki a nyakát, a rezidenciát pedig feleségemmel együtt régi helyére szolgáltsd.

Mindezeket megcselekedte Péter hiv inasa, s midőn megregvedett, a csalárd miniszter maga maradott egy irtóztató magas kősziklán; a mint fölédredett, iedtében megfordult és leesett a földre, a hol is lelkét mindjárt kiadta. A mint mostanában regvelre minden a maga helyén volt, a király kinéz az ablakon az időt nézni, hát látja, hogy ott a rezidencia, az arany hiddal egyetemben, és felöltözködött és elment a rezidenciába és kérdezi: ki vagyon ide haza? Mondják, hogy valamennyien. Nagy örömmel szalad az ajtóra, és zörget; itten Péter felnyitotta, hát látja, hogy az ő király atyja, ki előtt is leborult és kezeit csókolta; felesége hasonlóképen az ágyból kiugrott, és úgy örültek, csak hogy még egyszer őket az isten visszavezethette. Itten elbeszélették történeteket, hogymint és hol voltak, hogy miniszter uram hol maradt, a ki már valósággyal agyonütötte magát. Felesége megfogadta, hogy többé senki meg nem fogja csalni; Péternek ugyan nehezen esett az utazás, de nem tudott elég hálát adni az istennek, hogy ez alkalmatossággal elragadott testvéreit láthatta; hanem ezentul nagyobb gondviseléssel volt órájára; és elbeszélte a maga történetét, hogy micsoda nemzetségből való, miért lett oly szerencsétlen; akkor csudálkozott a király és a felesége; így ő soha többé atyja házához nem ment, hol a két bátyja, ha él, még most is együtt van.

8. Több hétszer esküdni, mint egyszer.

Egyszer volt, honnan volt, még az operenciás tengeren is tul élt egy szegény ember feleségestől, a ki igen derék személy volt. Ezt megtudta az ördög s az asszonyhoz járt szerelmeteskedni, a nélkül hogy az asszony maga is tudta volna. Egyszer odamegy az ördög s kéri az asszonyt, hogy adja oda neki, a mit a házánál nem tud. Hiszen én mindent tudok házamnál, mond az asszony, de az ördög mégis csak kérte, hogy adja oda neki, utoljára is odaadta az asszony, ki teherbe esett és ugyan nem a férjétől, hanem az ördögtől s ez volt a mit nem tudott. Egyszer hát megszületik a fiu, már nagy volt, mikor eljött az ördög, és mondá az asszonynak: no, hát ezt a fiut ígérted te nekem, ez az, a mit nem tudtál; már most elviszem. Az asszony sirt rítt, de az ördög még is elvitte. Az ördögnek volt otthon egy leánya; a fiut pedig Dénesnek keresztelte;

leánya már akkor tudta az ördögi mesterséget, de a fiu még nem. Egyszer a vén ördög felesége behívja a vén ördögöt és mondja neki: te vén kutya! tanítsd már ezt a fiut valamire; ma holnap megvénül s még nem tud semmit. Ekkor estve mindjárt behívta az ördög Dénest és parancsolta neki, hogy az udvart szántsa fel, vesse be kölessel, hogy reggelre aratni lehessen. A fiu igen busult, Ilona hitta be vacsorára, de ő nem ment; kérdezte Ilona: mi baja, min busul? Hogy ne busulnék, mikor azt parancsolta a vén dög apád, hogy ezt az udvart fölzsántsam, kölessel bevessem, hogy reggelre aratni lehessen. A lány azt mondja neki: ne busulj semmit, adok én néked egy sipot, ha azt megfujod, jőnek te hozzád emberek; ne iedj meg tőlök, azok azt fogják mondani: mit parancsolsz? Te pedig mondjad, hogy ezt az udvart szántsátok fel, vessétek be kölessel, hogy holnap aratni lehessen. Egyszer jőnek az emberek; kérdezik: mit parancsolsz? Ő azt mondja nekik: ezt az udvart szántsátok fel, vessétek be kölessel, hogy reggelre aratni lehessen. Reggel, mikor kijön a vén ördög, látja, hogy minden úgy van, a mint parancsolta. Másnap megint behívja Dénest. Egy erdő volt s azt mondja neki, hogy az erdőt kiirtsa és vesse be buzával, hogy más nap délre aratni lehessen. Ekkor megint busult a fiu, még a vacsora sem kellett neki; a leány kérdezte: mit busulsz? Hogy ne busulnék, felelt a fiu, mikor azt parancsolta a vén dög apád, hogy ezt az erdőt kiirtsam, buzával bevessem, hogy holnap délre aratni lehessen. Ej, ne busulj semmit, mondja Ilona, itt egy kis síp, fujd meg ezt, majd jó sok ember s kérdezik, hogy mit parancsolsz, s te mondd meg nekik, hogy ezt az erdőt kiirtsák, bevessék buzával, hogy holnap délre aratni lehessen. Hát egyszer megyen a sok nép, kérdezik Dénestől: mit parancsolsz? Ez mondta nekik, hogy ezt az erdőt kiirtsátok, buzával bevessétek, hogy holnap délre aratni lehessen. Más nap délben nézi a vén ördög és jól van minden. Harmadik nap megint behivatja Dénest s azt mondja neki: no, holnap délre egy várat építs ezen az udvaron viaszból, hogy benne ebédelhessenek, mert különben, ha ezer lelked lesz is, meg kell halni. Megint busult a fiu, még a vacsora sem kellett neki. Megy hozzá Ilona, kérdi Dénestől: miért busulsz? Hogy ne busulnék, mikor az a vén dög apád azt parancsolta, hogy holnap délre itt az udvaron egy viasz várat építsek, hogy benne ebédelhessenek, különben ha ezer lelkelem lesz is, meg kell halnom. Ilona mondja neki: Ej ne busulj, szivem szép szerelme! itt egy síp, ha ezt megfujod, jó mindenfelől sok méh, s ha megparancsolod nekik, azok mindjárt megcsinálják. Egyszer hát megfujja a sipot Dénes; jőnek mindenfelől a sok méhek, s kérdezik: mit parancsolsz? Dénes azt mondta nekik, hogy holnap délre az udvaron egy viasz várat építsenek, hogy benne lehessen ebédelni. Ekkor kimegyen a vén ördög, hát látja, hogy megvan a mint parancsolta. Most azt mondja a vén ördög felesége a vén ördögnek: eredj, te vén kutya, nézz széjjel; hátha lányod csinálja, mit fiadnak parancsolsz. Tehát a vén ördög elzárta őket egymástól, a leányt egy kis szobába, s megparancsolta a fiunak estve, hogy holnap reggelre a tulsó udvart, mely tele van kősziklával, szántsa fel és vesse be, mert különben, ha ezer lelke lesz is, meg kell halnia. Busult, sirt, rítt a fiu, mert már a lánynak sem volt több sípja, meg el is zárták tőle. Oda megyen hát mégis a lány szobájának kulcslyukához, mondja neki: hogy a kutyák, ebek nyalják fel annak a vén apádnak a vérét, azt mondta, hogy azt a tulsó sziklás udvart szántsam fel, vessem be buzával, hogy holnap délre aratni lehessen, különben, ha ezer lelkelem lesz is, meg kell halnom. A lány mondja neki: ne busulj, szivem szép szerelme! elszökünk, itt hagyjuk ezeket a vén kutyákat; majd köpök én hármat a ház közepire; az első azt fogja mondani, ha hivnak, hogy most öltözöm, a második, hogy mosdom, a harmadik, hogy mindjárt megyek. Ugy is lett; a lány kiment a kulcslyukon a fiuhoz, felült egy tüzes lapátra, a fiut a hátára vette, s mentek, mint a gondolat heted hét ország ellen. Reggel hívják a lányt, azt mondja az első köp, olyan hangon, mint a lányé volt: most öltözöm. Megint hívják vagy egy óra mulva, azt mondja a másik köp: most mosdom; megint hívják vagy egy óra mulva, azt mondja a harmadik köp: mindjárt megyek. Várták a lányt, nem ment. Ekkor a vén ördög felesége mondja a vén ördögnek: eredj, te vén kutya, hát ha elszöktek. Akkor bemegy a vén ördög a házba s nem talál senkit, csak a három köpöt. Mindjárt mondja a vén ördögnek a vén ördögnek: megmondtam, kutyák, ebek nyalják fel a véredet, vigyázz reájok, most eredj utánok, különben, ha ezer lelkeled lesz is, meghalsz. Ekkor a vén ördög felült egy tüzes szénvonóra és ment utánok és már csaknem elérte őket, mikor a lány azt mondja a fiunak: Dénes, szivem, lelkelem, nézz hátra, igen ég az én bal orcám. Dénes hátra nézett, azután monda a lánynak: nem látok én egyebet, csak egy nagy fekete borulatot. A lány mondja: no! az a mi apánk; hanem már most mit csináljunk? Én válok itt kápolnának, te pedig abba egy öreg papnak; le fog ide szállani a vén dög és kérdezni fogja: nem láttál-e ilyen meg ilyen fiatalokat? te pedig csak azt mondd neki: bizon nem láttam én, pedig itt vénültem meg. Ugy is lett; a vén ördög leszállott a kápolnához, kérdezi a paptól, nem látott-e ilyen s ilyen fiatalokat. Dénes pedig mondja: bizon nem láttam, pedig itt vénültem meg, madárnál egyebet. Akkor a vén ördög megfordult, haza ment. A felesége kérdezi otthon, hogy nem látta-e őket. Mondja neki a vén ördög: nem láttam én egyebet egy kápolnánál, abban meg egy öreg papot. Kérdeztem tőle: nem látott-e ilyen meg ilyen fiatalokat, azt mondta: ott vénült meg, még sem látott madárnál egyebet. Ekkor mondja a felesége: hiszen te vén bolond, abból a kápolnából csak egy forgácsot hoztál volna, mindjárt haza jöttek volna.

-81-

-82-

-83-

-84-

De Ilonáék, mihelyt apjuk elment, fölkeltek, mentek heted hét ország ellen, egy hegyen leültek pihenni s ott hétszer megesküdték, hogy ők soha el nem hagyják egymást. A vén ördög felesége meg ütötte, verte a vén ördögöt, hogy menjen keresse a fiut, meg a lányt; a vén ördög ekkor még haragosabban felült egy tüzes lapátra, és ment utánok heted hét ország ellen. Ekkor megint mondja a lány a fiunak: Dénes, szívem, lelkem, nézz hátra csak, mert igen ég a balorczám, mit látsz? Nem látok egyebet, mondja Dénes, csak egy nagy veres borulatot. Ekkor mondja a lány a fiunak: no még eddig kikerültük a veszedelmet, de már most látom, hogy vissza kell mennünk, hanem mégis próbáljunk valamit, én válok itt egy tónak, te meg egy nagy arany kacsának a tóba; fog téged kergetni az a vén ördög, de vigyázz, hogy csak egy tollad szála se veszzen el, mert akkor vissza kell menni. A lány tónak váltott, a mint mondta, Dénes pedig egy arany kacsának belé. Egyszer leszáll a vén ördög a tóhoz, kergeti a kacsát egyik szélétől a másikig, s már meg is éhezett, utoljára felszedte vette magát, haza ment, de megátkozta a fiut, meg a lányt, hogy hét esztendeig ne beszéljenek egymással.

Mikor elment a vén ördög, úgy elvált Dénes Ilonától, hogy még azt sem mondták egymásnak: isten áldjon meg. Ilona egy jobb kéz felől való városba ment ott beállott szobalánynak, Dénes pedig a bal kéz felé való városba ment, hol egy király lakott, annál beállott kályhafütőnek. Volt annak a királynak egy igen szép lánya; kérték mindenféle királyfiak, nem ment senkihez se, hanem csináltatott egy magas oszlopot a kapufélfa mellé, arra egy koszorut tett s azt mondta, hogy ahoz megyen, a ki azt lekapja; próbálták sokan, nem tudta senki lekapni. Egyszer gondolkodik Dénes, hogy meg kéne próbálni, hátha szerencsés volna. Ő is kimegyen a kertbe, volt neki ott egy lófeje, megrugja, kiesik belőle egy dió, felnyitja a diót, hát egy szép paripa kiugrik belőle, meg egy szép öltözék uri ruha. Mindjárt szépen felöltözött, felült a paripára, azután elvágatott az oszlophoz s úgy lekapta róla a koszorut, mintha ott sem lett volna. Ekkor bement a királyhoz a királykisasszony, mihelyt meglátta, mindjárt fülig szerelmes lett belé, ott a sok urak előtt gyűrüt váltottak s ellakták a kézfogót. Azután Dénes köszönt a királykisasszonynak, hogy két hét mulva visszamegy, aztán megesküsznek. Dénes kiment a kert alá, levetette az uri ruhát, avval megint a kályhafütői ruhába öltözött. A királykisasszony várta már a mátkáját, mert ekkorára el kellett volna neki már jóni, de hogy nem jött, a királykisasszony igen megbetegedett. Szánta Dénest egy darabig, azután már csak a gyűrűjét szánta. Dénes már ekkor gondolkodott, hogy kéne a gyűrűt a királykisasszonynak visszaadni. Egyszer hát egy délben bemegy a konyhába, látja, hogy a szakács egy kis tálkában külön tálal a királykisasszonynak; ő is alattomosan belé lökte a gyűrűt. Felviszik a királykisasszonynak az ételt, a mint felkavarja, látja, hogy benne van egy gyűrű; nézi, hát látja, hogy az övé. Mindjárt felhívták a szakácsasszonyt, kérdezték, hogy hát ki lökte azt a gyűrűt a tálba. En nem tudom, felelé a szakácsasszony, nem volt a konyhában senki, csak az a kályhafütő törlészkedett ott. Felhívják a kályhafütőt, kérdezik, hol vette azt a gyűrűt. Elsőbb tagadta, de később csakugyan kivallotta; ekkor mindjárt papot hozatott a király, Dénes kiment a kertbe, megrugta a lófejet, az paripának váltott; szépen felöltözött, még hétszerte szebb volt most, mint azelőtt. Ekkor megesküdték, hét nap, hét éjszaka állott a lakodalom. Az első éjszaka hát, a mint együtt feküdt Dénes a királykisasszonynyal, jön az ablakra Ilona galamb képében, mert már akkor eltelt a hét esztendő s azt mondja Dénesnek: Dénes, szívem, szép szerelmem, ébredj; itt van, a kivel hétszer megesküdtél a gyepen; nem ébredt föl Dénes, de a szobaleány ezt kihallgatta. Más éjszaka megint elment Ilona galamb képében az ablakra, megint mondja: Dénes, szívem, szép szerelmem, ébredj fel; itt van a kivel hétszer megesküdtél a gyepen. Ekkor sem ébredt fel Dénes. Akkor azt mondja Ilona: na! még egyszer eljövök, ha akkor sem leszesz ébren, soha sem látsz többé; a szobalány azt mind hallotta.

Másnap így szól a szobalány Dénesnek: mondanék én valamit a királyfinak, ha meg nem haragudnék. Mit? mondjad. Itt volt egy valaki már két éjszaka galamb képében az ablakon és azt mondta: ébredj Dénes, szívem, szép szerelmem; itt van, a kivel hétszer megesküdtél a gyepen; s azt mondta, hogy még egyszer eljön, de ha akkor sem ébredsz fel, többé soha nem látsz. Dénes mindjárt tudta, hogy Ilona; ébrenben aludt más éjszaka. Egyszer hallja, hogy mondja valaki: Dénes, szívem, szép szerelmem, itt van, a kivel hétszer megesküdtél. Akkor Dénes felkél, beveszi a galambot, hát hétszerte szebb kisasszonynak válik, mint a királykisasszony, akkor még hétszerte jobban megszerette Dénes, és mondja a feleségének: no! feleségem, te veled csak egyszer esküdtem meg, de ezzel hétszer; igazságosabban leszek az övé. Ekkor Dénes felszedte magát, egy más városba ment, ott Ilonával megesküdtött; most is élnek, ha meg nem haltak.

9. Az aranyhaju ikrek.

Egy rongyos faluban volt egy szegény ember, ki feleségével már sok esztendőket eltöltött, és semmi magzatjuk nem volt; kérték tehát az istent, hogy adna nekik valamely magzatot, a ki öregségükben gyámoluk lehetne. Isten meg is hallgatta könyörgésüket, és az öreg ember felesége világra hoz két magzatot egy fiu gyermeket és egy leányt, és mind a kettőnek arany haja volt. Itten mi tevő legyen az öreg apa? mivelhogy szegény volt, gondolkozott, kit hívjon el keresztkomájának; sokakat eljárt, de senki sem akart elmenni, hanem inkább kiszídták, hogy az a gyalázatos vén asszony még öregségében is teherbe esett. Mindezt igen nagy fájdalommal hallotta az öreg ember, és szomorúságában nem tudta hová forduljon; s ime, utjába akad egy gazdag kereskedő, ki oly búsnak látván a szegény embert, kérdezi tőle: mit szomorkodol, öreg apám? Ez pedig felele: hogyan szomorkodnám, mikor feleségem két magzatot szüle a világra és nincsen a ki őket keresztelőre is akarná vinni. Erre a kereskedő felele: tudod-e öreg, én szivemből el fogok menni feleségemmel együtt keresztkomádnak, mert semmi gyermekem, de hol lakol? Én, felele a szegény ember, lakom egy rongyos házban; meg fogja ismerni, édes jóakaró uram, egy eperfa van a ház előtt, és a kamra oldala ki van dülve, a ház oldala meg van támogatva és van egy kutyám, melynek a neve Cerberus, és mindig az eperfa alatt fekszik. Elment azután az öreg ember sietve, és azt mondá feleségének, hogy akadott már komára; s a kereskedő más nap meg is jelent feleségestül. Látván a két kisdedet, elcsudálkozott, hogy micsoda ritka szépség legyenek a világon, tehát elvitték keresztelni és a fiut nevezték Rudolfnak, a leányt Jozéfának. Ezek a szegény apjuk munkás keresménye által naponként nevedektek s voltak már tíz esztendősek, a kereskedő felfogta mind a kettőt örökből és mivel nem akart bajlódni az ő nagy gazdagságával, egyiknek adta egyik boltját, másiknak másikat, oly föltétellel, hogy a mit nyernek, maguk hasznára fordíthatják, csakhogy a tőkepénz ne csorbuljon. A két növendék örült az ily szerencsének, ők tehát folytatták a kereskedést, és kevés idő alatt már hatszáz forint nyereséget csináltak. Egyszer olyan szomorú idő adta elő magát, hogy se vásárló, se munka nem volt, tehát hogy vigabban muljék az óra, felele Rudolf az ő hugának Jozéfának: menj és hozz egy tuczat kártyát, hogy mulathassuk magunkat, és gyakoroljuk a játékban; mindent jó tudni. Jozéfa nem akarta szegni bátyja kívánságát, tüstént elment és visszatért a kártyával. Felele Rudolf: kezdjünk a játékhoz abban a pénzben, melyet már magunk szereztünk, de úgy hogy akármelyikünk nyeri el a másikat, visszaadja. Mondja erre Jozéfa: én nem bánom, én reáallok. Kezdenek a kártyához és kevés idő alatt elveszti az ő részét Rudolf, és mondja: már én kedves hugom, nem játszhatom, mert mind elvesztettem, hanem add vissza. Huga a föltételt szentül megtartván, visszaadta. Kezdenek játszani újra, és Jozéfa mind elveszti. Itten mondja bátyjának, hogy mind mind elvesztette, hanem adná vissza. Felele Rudolf: talán elment az eszem, hogy visszaadjam, és hiába töltsem az időt; biz én nem adom. Erre megszorodott Jozéfa és mondja bátyjának, hogy micsoda föltétellel kezdettek játszani, de Rudolf erre semmit se hajtván, hanem elég az, hogy ő elnyerte; vesz tehát huga a tőkepénzből három forintot és kezdik megint a játékot; Rudolf lesz szerencsétlen, Jozéfa szerencsés, mert mind a maga, mind a bátyja pénzét elnyerte. Itten Rudolf kérte vissza tőle az elnyert pénzt; felele huga: te sem adtad vissza, én sem fogom visszatenni. Rudolf erre megharagudott s azt mondta, hogy elfogja őt átkozni, hogy őt se ég, se föld be nem fogja venni. Mivelhogy ezen ieszto szavakkal semmire se ment Rudolf, kezdte őt átkozni, és egyszerre a föld megnyilván, Jozéfát elnyelte a mélység és egészen lement a halak királyaiig, a ki is neki pártját fogta.

Egyszer az ő gondviselő atyjuk elment a boltba látogatásukra és kérde: hol vagyon Jozéfa? Rudolf mondá, hogy piacra ment volna, s ennek ugyan hitelt adott az öreg kereskedő; de mivel éjszakára sem jött haza, tehát gyanúság esett Rudolfra, hogy hová lett az ő huga. Mi volt Rudolfnak mit tenni, megvallotta, hogy játszott a hugával pénzre oly föltétellel, hogy a ki elnyeri, az tartozzék ismét visszaadni. Ő elnyerte először az én pénzemet, és visszaadta; újra kezdettük a játékot, én elnyertem az övét, és többé vissza nem adtam, a hugom tehát a tőkepénzből vett három forintot és így mind azt a pénzt, melyet én tőle nyertem, mind pedig a mit bolti portékából nyertem, a kártyán tőlem elnyerte s nem akarta visszaadni, mivel én sem adtam vissza, tehát eltette pénzemet, s én őt elátkozám, hogy se ég, se föld be ne vegye; erre megnyílt a föld és én nem tudom hová lett. Felele az öreg boltos: no, te átkozott, hogyan tehetéd azt testvér hugoddal? Mivel te elátkozád őt, én is elátkozlak tégedet, hogy se ég, se föld be ne vegyen, s addig mindig jój, menj, míg hugodot vissza nem hozod. Ekkor megnyílt a föld és Rudolf elveszett; és lement egészen az alsó Indiába.

Mén, mén, mendegél, s nem talál egyebet, mint a nagy pusztaságot, s nem is tudta hová vegye utját. Imé egy palotát vesz észre maga előtt, s megkettőzteti lépéseit, hanem kapui be voltak zárva. Jár ide s tova körülötte, kukucskaál be a rostélyán, bent az udvarban lát sétálni egy öreg embert; az öreg ember is meglátja őt és csudálja az ő szépségét és kérdezte, hogy hol vette itt magát és mit keresne. Ő mondá: öreg apám, én szolgálatot keresek. Te szép gyermek, én az udvarban semmi szolgálatot nem tudok, hanem ha a király, ki a palotában lakik, fog neked szolgálatot adni; azért is meg fogom jelenteni. Fölmegy az öreg ember a királyhoz, mond a királynak: fölséges király itten a palotán kívül van egy aranyhaju szép gyermek a más világról, a ki szolgálatot jött keresni, ha fölséged tudna neki rendelni. Erre a király: küldd fel öreg, azt az aranyhaju ifjat hozzám. Mikor fölment hozzá: kérdezte, hogy bánt-e lóval valaha vagy sem. Hogyne bántam volna. Mindjárt őt fölöltöztette fullajtaruhába, de néhány esztendő múlva úgy megnőtt, hogy lóra nehéz volt, szerencséjére meghalt egy öreg ígás kocsis, ki a szakácsasszonyoknak két lóval a konyhára vizet, fát, mit hordott; s a két ló úgy leesett lábáról, hogy ki sem mehetett az istálóból, s mondá neki a király: már most te leszesz ígás kocsis avval a

két lóval; hizlald annyira, hogy szolgálhass, a mit a szakácsasszonyok parancsolnak; ha jól viseled magad, többet adok kezed alá. Itten a fiu mentől hamarább a lovakat annyira föl hizlalta, hogy kivihette a kutra inni, azért a király felhivatta a gyereket és mondá: hallod-e te fiu, ezeket a lovakat éjszakára kivihetnéd a tenger partjára, talán hamarább megjavulnának attól a zöld mezőtől. Itt a fiu estve kivitte a lovakat a tenger partjára és ott legeltette kötőfékszáron egész tiz óráig; akkor tekintett a vöröstengerre, s látja, hogy kétfelé nyilik a közepe, jön a világ szép asszonya, ki mindjárt reá kiáltott: hallod-e, ne is bujj már, gyere hozzám, igyál, egyél és beszélj velem. Azután lefeküdtek és elaludtak; és a világ szép asszonya még hamarabb fölébredt, mint a fiu, akkor megrugja neki a talpát: hallod-e kelj fel, hozd el a te két lovadat. Akkor oda viszi, itt a világ szép asszonya kezkenőjével megtörölgeti a két lovat, olyan két rézszőrü paripa lett belőle, hogy gyönyörű volt reá nézni. Itt a világ szép asszonya csak elfordult, összecsapódott a tenger vele. Itt a fiu viszi haza felé a két lovat: a többi kocsisok, mihelyt meglátták, mindjárt fölmentek a királyhoz: fölséges uram! nem jó gyermeket fogadtunk az udvarba. Itt a király kérdezi: miért? Azért, fölséges király, hogy olyan két rézszőrü paripát lopott az éjszaka, hogy ha gazdája találkozik, fölséged udvarán legnagyobb gyalázat eshetik miatta. Lehetetlen! Nincs különben.

-92-

Itt a fiu beköti lovait, a király hivatja őt: hallod-e fiu, hogy merted te azt a lopott jószágot udvaromba hozni; ha itt annak gazdája találkozik, még micsoda szégyent vallhatok érette? Fölséges király, a lótól ne féljen, mert én a lovat nem loptam, hanem én a lónak a szénát vágva szoktam adni, a vizet fonttal mérni, az abrak árát nem szoktam zsebembe rakni, mint a többi kocsisok; ha nem hiszi fölséges király, jöjjön le, nézze meg a lovat, rajta a maga bélyege. A király lemegy, látja, hogy az ő bélyege rajta, s a fiut megajándékozta egy tuczat arannyal. A fiu megörült, hogy van elég pénze; második estve is következik, megint kivitte a lovat ugyan arra a helyre, s ott legeltette kötőfékszáron egész tizenegy óráig. Ekkor tekint a vörös tengerre, látja, hogy kétfelé nyilik a közepe, jön a világ szép asszonya; bujna a fiu, de nem tud hová. Hallod-e, ne is bujj már, csak gyere hozzám, jobb lesz, egyél, igyál, beszélj velem. A fiu odament, és mulattak ők ketten, lefeküdtek, hanem a fiu fölébredt, megtapogatta, itt a világ szép asszonya ugy pofon csapta, hogy szikrázott a szeme. Hallod-e, ne bánts, még van idő erre, utóvégre is a tied leszek. Ekkor a fiu megszégyelte magát, újra elaludt, reggel hamarább fölkel a világ szép asszonya, megrugja neki a talpát: hallod-e, kelj föl, eredj, hozd el a te két lovadat. A fiu odaviszi a két lovat, a világ szép asszonya kezkenőjével megtörölgeti: olyan két ezüstszőrű paripa lett belőle, szintugy tündöklött. Ekkor a világ szép asszonya elfordult tőle, összecsapódott a vörös tenger, odalett a világ szép asszonya, a fiu maga maradt. Itten viszi haza a két lovat, a többi kocsisok meglátták, fölmentek a királyhoz. Fölséges király! nem jó gyermeket fogadtunk. Mondja a király: miért? Azért hogy olyan két ezüstszőrű paripát lopott, hogy ha annak gazdája találkozik, fölséged élete is elveszhet. Lehetetlen! Már nincs különben. Itt a fiu beköti a lovakat istállóba; hivatja a király: hallod-e, fiu, hol vetted azt a lovat? hogy merted udvaromba hozni azt a lopott jószágot? holott ha ennek gazdája találkozik, életem is elveszhet. Fölséges király, a lótól ne féljen, mert én a lovat nem loptam, hanem én a szénát a lónak vágva szoktam adni, a vizet fonttal szoktam mérni, az abrak árát nem szoktam zsebembe rakni, mint a többi a kocsisok; ha nem hiszi fölséged, jöjjön le, a maga bélyege rajta. A király lement, hát látja, hogy az ő bélyege rajta. Akkor a fiut megajándékozta egy tuczat arannyal. Itt a fiu megint megörült, hogy elég pénze van, és otthon maradt harmad napig. Harmadik estve is következik, megint kiviszi a két lovat a tenger partjára, ott legelteti egész tizenkét óráig kötőfékszáron; akkor tekint a vörös tengerre, látja, hogy ketté nyilik a közepe, jön a világ szép asszonya, megint reákiált: hallod-e, fiu, ne is bujj, csak gyere hozzám, jobb lesz, egyél, igyál, beszélj velem. A fiu hozzá megy, esznek, isznak, és mulatnak; hallod-e, fiu, ha te azt akarod, hogy a tied legyek, te az enyém: én velem soha senkinek ne dicsekedj, hogy „nekem ilyen meg ilyen szeretőm van“; mert ha én rólam legkisebbet is

-93-

-94-

szólasz valakinek, soha sem leszek a tied. Akkor lefeküdtek és elaludtak, reggel hamarabb fölkeltek a világ szép asszonya, megrugja a fiu talpát; kelj föl, eredj, hozd el a két lovadat. Oda viszi lovát, megtörli kezkenőjével a világ szép asszonya, hát olyan szép aranszörű paripa lett belőle, hogy fényessége mindjárt elvette a fiunak szeme fényét. Akkor csak elfordult tőle a világ szép asszonya, összecsapódott a vörös tenger és odavan. A fiu összeköti az aranszörű paripát, viszi haza felé, meglátják a többi kocsisok, fölmennek a királyhoz: fölséges király! nem jó gyermeket fogadtunk. A király azt mondja: miért? Azért, fölséges király, hogy olyan két aranszörű paripát lopott az éjszaka, hogy fölségednek, ha gazdájok találkozik, az országa is elvesz. Lehetetlen! Az nincsen másképp. A fiu istállóba vitte a lovat, a király csak arra hagyta, gondolván magában: annak a fiunak valami mesterségének kell lenni.

-95-

Itt a királynak volt egy öreg parádés kocsisa, ki már ötven esztendő óta szolgált, és felhivatta mindazt, mind a fiut. Hallod-e, már te eleget szolgáltál, azért se rám, se erre a fiura ne neheztelj; e napságtól fogva ő lesz az én parádés kocsisom, te pedig avval a két lóval igás kocsis és szolgálj a szakácsasszonyok körül a mi szükségem. Itt a fiu lett a parádés kocsis, az öreg kocsis pedig igen megharagudott reá: kutya ilyen adta fatyja! most jött ide és már kitudt helyemből. Már a fiunak olyan jó dolga volt, hogy csak akkor ült a ló farához, mikor a király parádéra ment. Különben a többi kocsisokkal ebédelt, vacsorált, de mivel haragudott reá az öreg kocsis, azt találta mondani: majd meglássátok, hogy ez a fiu még király lesz, elveszi a királykisasszonyt. Itt a fiu azt feleli: de ördög vigye királykisasszonyotokat, nem kell nekem; mert az én szeretőmnek nyomába sem hághat. Itt a haragos kocsis mindjárt fölment a királyhoz: fölséges király! így van a dolog: azt találták egymás közt mondani a többi kocsisok, hogy majd meglássátok, még az a fiu király lesz; s a fiu azt felelé: de ördög vigye királykisasszonyotokat, nem kell nekem; mert az én szeretőmnek nyomába sem hághat. Azon a király igen megharagudott, hívatta a fiut maga eleibe: hallod-e, fiu, mit mondottál estve a többi kocsisoknak? Mit, fölséges király? hiszen én nem is beszéltem velök. Már ne is tagadd; mondd meg; jobb lesz. Mi volt mit tenni, kénytelen volt megvallani. A király itt a fiut mindjárt siralomházba tette, hogy holnap nyolcz órakor felakasztatja; még akkor éjszaka meg is csinálták a fiunak az akasztófát. Elkövetkezvén az idő, a fiu kívánczozott a király eleibe: adjon neki annyi gráciát, hogy csak egyszer beszélhessen vele. Grácia, fiam; mit akarsz? Már látom, fölséges király, hogy meg kell halnom, legalább oda csináltass akasztófát, a hová én avval a két lóval jártam, a tenger partjára. Itt a király meg is engedte, hogy arra a helyre csináltatott az akasztófa. Mikor a nyolcz óra már elmúlt, kikisérté a fiut karon fogva két hóhér. A fiu azt mondja a két hóhérnak: ha ti engemet úgy tudátok felkötni, hogy mikor ott hagytok, le se essem, meg se fuljak, megajándékoználak kettőtöket egy véka arannyal. Ezen a két hóhér igen megörült, s úgy kötötték fel őtet, hogy le sem esett, meg sem fult. Mikor már ott hagyták, szépen leszabadult a fiu a fáról; ott sir már a fa alatt, földbe is bujna, csak lehetne, akkor tekint a vörös tengerre, látja, hogy kétfelé nyilik a közepe, jön a világ szép asszonya, megint reá kiált: hallod-e fiu, ne is bujj már, csak gyere ide: jobb lesz; megmondottam, hogy így jársz, most kicsinbe mult, hogy megmaradt életed; ne dicsekedjél velem, mert mind te, mind én elkárhozunk; hanem azt te meg nem állhattad. Eddig szabadon járhattam, a merre akartam, hanem most haza kell menni a magam városába, s az mind addig lesz fekete gyászba huzva, mig te veled ott nem beszélek; az pedig soha sem lesz, mert jóllehet te oda jössz valaha, de meg sem ösmerjük egymást, ha egy tából, egy pohárból eszel, iszol is velem. Akkor csak elfordult tőle a világ szép asszonya és összecsapódott vele a vörös tenger és odalett; a fiu bujdosásnak adta magát.

-96-

-97-

Megy, mendegél annyira, hogy egyszer talál annyi hangyát, hogy még csak meg sem tudott közöttök mozdulni; csak megállt közöttük: uram, én istenem, mit csináljak ezekkel, belőlök sem egyet agyon ütni, sem eltapodni nem akarok. Ekkor a hangyák királya csak megszólal egyszer hozzája: hallod-e fiu, látom, hogy jó szíveddel vagy hozzám és népemhez, látom, hogy sem egyet agyon ütni, sem eltapodni nem akarsz; ne is bánts, mert még jótét helyébe jót várj; ha megszorulsz valaha, csak azt mondd: hangyák királya, add nekem erődöt, én is odaadom enyimet, s olyan hangya leszesz, mint én vagyok; és ha ember akarsz lenni, csak azt mondd: hangyák királya, add vissza erőmet, én is visszadom a tiedet; s olyan ember leszesz, mint voltál. Itt a fiu igen megörült, hogy ő jó mesterséget kapott; avval utnak indult, ott hagyta a hangyákat, hogy már avval a mesterséggel akármerre elmehet; annyira megy, mendegél, hogy egyszer megint talál annyi sast, hogy meg sem tud mozdulni közte, csak megáll: ugyan mit csináljak velök, sem egyet agyon ütni, sem eltapodni nem akarok. Itt a sasok királya csak megszólal: hallod-e fiu, látom, hogy jó szíveddel vagy népemhez és magamhoz, sem egyet agyon ütni nem akarsz, sem eltapodni; ne is bánts; jótét helyébe jót várhatsz; ha valaha megszorulsz, csak azt mondd: sasok királya, add ide erődöt, én is odaadom enyimet, olyan sas leszesz, mint én vagyok; akár mindig szállva járhatsz; a hol ember akarsz lenni, olyan leszesz, mint voltál. Itten a fiu igen megörült, hogy már két jó mesterséget kapott; már nem fél, akármerre menjen a világba. Avval ott hagyja azokat is; megy, mendegél, talál egy csárdát, a melyben lakott egy öreg ember, tán már kétszáz esztendő is ért; beköszönt hozzája: jó estvét, öreg atyám uram! Jól jártál fiu, hogy apádnak vallottál, mert ha ezer lelked van is, itt kellett volna veszned; hanem micsoda járatban vagy? Én bizon abban vagyok, hogy keresem a halak királyát, ha tán hírét vette volna valaha, ujságot mondani felőle. Oh fiu, már én éltem kétszáz esztendőt, hanem a halak királyának soha hírét se hallottam, nemhogy ujságot tudnék felőle mondani. Hanem te hiába is mégy; maradj itten, ugy sincs semmi cselédem. A fiu azt mondja: ha veszni indultam, ha elveszek is, még sem maradok. Itt az öreg ember azt mondja neki: hallod-e, fiu, én jót akarok, károdát nem kívánom, mert itt s itt van száz juhász, annak száz kuttyája, olyanok, mint egy borju; egyébfelé nem mehetsz, ha ezer lelked lesz is, el kell veszned. Már mindegy, akár ott veszszen, akár itt; avval csak utnak indul a fiu, ott hagyja az öreget.

-98-

-99-

Egyszer, a mint megy, megy, mendegél, meglátja juhászok közt a tüzet, csak ugy csillámlik

közöttök és a kutyákat: uram, én istenem! mit csináljak? ha így emberi képben megyek oda, úgy széjjelszaggatnak, hogy a szél sem kap egy szemet poromból; ha hangya leszek: valamelyik rám tapod, úgy is el kell vesznem; ha sas leszek, valamelyik juhász meglát, agyon üt, úgy is el kell vesznem; de akármit ad isten, mindegy: sasok királya! add nekem erődöt, én is odaadom enyimet. Mindjárt lett belőle egy sas; avval csak fölkerelkedett, szépen oda ereszkedett a juhászok háta mögé; semmiféle állat észre nem vehette. Sasok királya! add vissza erőmet, én is visszadom tiedet; ekkor lett olyan ember, mint azelőtt. Az öreg számadó, ki már három száz esztendőért, csak akkor vette észre, mikor oda köszönt hozzája: jó estvét, öreg atyám! Hozott a szerencse, fiu; ezer volt a szerencséd, hogy ezek a kutyák észre nem vettek. Hogy jöttél ide, micsoda járatban vagy? Én biz, öreg atyám, keresem a halak királyát, ha valaha hírét hallotta volna, vagy tudna felőle valamit mondani. Oh fiu, már éltem három száz esztendő, de hírét sem hallottam, nemhogy tudnék neked valamit mondani felőle; hanem te hiába is keresed, maradj meg itt, légy tanyás; egyéb dolgod nem lesz, hanem itt a tanyánál fogsz mindig lenni. Mondja a fiu: már nem bánom, meg is maradok. Itt pedig az a száz juhász a világ szép asszonyának volt a juhászhai, és a kit ők őrzöttek százan egy falka juhót, egyéb hasznát nem vette, mint fejtek tőle minden reggel egy zsétár tejet, és abban a tiszta tejben fürdött a világ szép asszonya; és csak olyan volt, mintha vízben mosdott volna, valamig a fiura nem került a sor, hogy neki kellett bevinni a tejet mosdani. És a melyet ő bevitt, mikor benne megmosdott a világ szép asszonya, úgy meggyengült minden teste, mintha másant született volna a világra. Akkor a fiu csak kiment a tanyára, s már beszélt is vele és egyik sem tudta, hogy még valaha úgy összejönnek. Itt más reggel más viszi be a tejet, a világ szép asszonya előtte megmosdik annak, a ki bevitte, ha olyan tej-e az, mint a milyent tegnap vittek; hanem bizon nem olyan volt az. Hallod-e, barátom, mondd meg annak a fiunak, a ki tegnap behozta a tejet, hogy holnap is abból hozzon; igen nehezen várom. Harmadik reggel megint beviszi a tejet a fiu, ott előtte megmosdik a világ szép asszonya benne, akkor megint úgy megújult a teste, mintha másant született volna. Hallod-e, fiu, ne menj ki udvaromból, lakjál itt velem; de a fiunak nem kellett az: hogy ide benn nem maradhat, mert ő tanyás, neki ki kell menni a tanyára. A mint kiballagott, azt mondja a számadónak: ugyan öreg atyám, van-e itt csárda közelében? Hallod-e, fiu, minek? Annak, hogy szeretnék a parasztok közt mulatni és táncolni. Hallod-e fiu, minek mennél te oda, mikor itthon mindenféle van, mulathatsz és táncolhatsz eleget. Nem úgy szeretném én; én csak szeretnék a parasztok közt mulatni. Mondja a számadó: ne menj, mert itt hamis emberek vannak, valahol agyon ütnek. De hogy bántanának, ha én nem bántok senkit? No ha úgy van, csak eredj. Akkor a fiu ott hagyta a tanyát estve; pedig nem oda ment, hanem egyenesen be a városba a világ szép asszonyának kapujára, hol be nem mehetett, mert már becsukták. Csak ott gondolkodik, hogyan menjen be; egyszer azt mondja: hangyák királya! add nekem erődöt, én is odaadom enyimet. Lett belőle mindjárt hangya; bebujt szépen a kapu alatt, föl a garádicsokon a szoba ajtajára, hol a világ szép asszonya feküdt a legkedvesebb szobaleányával és bemászott a kulcslyukon az ágyra és jól megcsipte a világ szép asszonyát, ki is felsivalkodván: nem jól vetted az ágyat! kiáltja szobaleányának. Akkor gyertyát gyújtottak, nem volt egyéb egy hangyánál. Így volt másodsor is, harmadszor is, de már ekkor a világ szép asszonya odakapott és a hangyát beszorította a markába, és egy butelliába eresztette, és kitette az ablakba. Bezzeg! most akadt meg a hangya. Ha hangya leszek, hát itt kell elveszni, ha emberré változom, úgy is megtudják, hogy én voltam. Azonban megviradt az idő. Már akármit ad isten, de kár volna itt hangya képében elveszni: hangyák királya, add vissza erőmet, én is visszaadom a tiedet. Ekkor olyan szép juhászlegény kerekedett ki a butelliából, hogy a világ szép asszonya ott fekvésében mindjárt belé szeretett. Szívemnek szép szerelme! én a tied, te az enyim; ne menj sehová, maradj itt nálam. De a fiunak nem kellett egyéb, csakhogy megszabadulhatott, akkor szónak sem állt, ki egyenesen a tanyára, és mondja az öreg számadónak: öreg atyám, én megelégedtem a szolgálattal; most visszamegyek, a honnan jöttem. Hallod-e, fiu, ha kedved nincs, ha magam fia volnál, sem tarthatnálak erővel, azért csak eredj isten hírével. Akkor elindult ő visszafelé s annyira ment, hogy egyszer oda ért a tenger partjára, a hol a világ szép asszonya kijárt; és látja, hogy a habból a tengerbe olyan garádics változik eleibe, mintha kőből rakták volna; itten gondolta: akármit ad isten, lemegyek én rajta; el is indult és mindaddig ment, míg le nem ért az alsó Indiába, akkor összezapódott a vörös tenger s ő oda alá maradt; annyira járt már, hogy éhen, szomjan majd elveszett.

-100-

-101-

-102-

Egyszer talál egy kis szép gyümölcsös kertet, hol volt mindenféle gyümölcs és minden fa alatt egy-egy arany nyoszolya. Itt gondolta magában, mivel már nagyon éhes volt: nem bánom, akármit csinálnak velem; fölment egy arany körtefára, jóllakott, akkor lejött és ott sétált az arany nyoszolyák között; az pedig volt a halak királyának az udvara, ki szerencséjére, nem volt oda haza, hanem országát járni. Egyszer látja a fiu, hogy jön a halak királynéja a kertbe a kastélyából. Mihelyt meglátta, térdre esett előtte és úgy panaszkolta dolgát: fölséges királyné, mi türes, tagadás, én jóllaktam az arany gyümölcsből, mert nem állhattam az éhséget. Mondja a királyné: arra való az, fiam; ha jóllaktál, ne félj, nem lesz semmi bajod; akkor megfogta a fiu karját és fölvezette a szobájába, ott újra inni, enni adott neki. A fiu, a mint jóllakott, lefeküdt; egyszer jön a halak királya estve nyolcz órakor, s mihelyt bement az ajtón, mondja feleségének: idegent érzek. Mi volna, nincs itt semmi. Már ne is tagadd, csak hozd elő, jobb lesz. Mi türes, tagadás, egy idegen országi gyerek akadott ide, enni és inni adtam neki. Akkor mondja a király: hozz nekünk is, vacsoráljunk. Mikor asztal mellé ülnek, mondja a király: hallod-e, fiu, gyere hozzánk; vacsorálj velünk. Köszönöm, fölséges király, már nekem elég volt. No, csak gyere, a mennyi kell egyél, igyál. A fiu fölkel és oda ült az asztalhoz, evett, ivott, aztán megint lefeküdt. Itten a király és felesége hozzá fognak a kártyához pénzre játszani. Ekkor mondja a király: fiu! gyere velünk játszani. Dehogy megyek, fölséges király! mikor most is az elől bujdosok. Erre nem szól a király semmit, hanem hívja másodszor is, harmadszor is; a fiu mindig azt feleli. A király tehát megkérdezi, hogy mi dolog lehet az, hogy az elől bujdosna. Itt a fiu elbeszéli az ő esetének minden történetét az öreg boltosról, a ki nekik keresztapjuk volt, és a kártyajátékról, melyet a hugával tett; hogy azt megátkozta, és úgy elveszett, hogy senki nem tud felőle semmit; és oda van, most is őt keresem. Itt a halak királynéja összecsapta mindjárt kezét, elszaladt a más udvarba, a halak királyának öcscséhez, kinek felesége volt a legény huga. Fölséges princeszné! itt van a maga bátyja. Itten a leány mindjárt térdre esett és nem mehetett a bátyjához, hanem a királyné a fiut karon fogva vitte hugához; itt a mint megismerték egymást, úgy siránkoztak, hogy majd megszakadt a szivök.

-103-

Itt vannak együtt egy kevés ideig; egyszer azt mondja hugának a fiu: hallod-e édes hugom, mondd meg az uradnak, hogy jőjön el, nézze meg a mi országunkat, mert ha nem jön, úgy is elviszlek tégedet. Akkor mindjárt megraktak tizenkét társzekeret arannyal, ezüsttel, s elindultak haza felé hárman, de mikor haza értek, az atya és anya olyan öreg volt már, hogy ki sem birtak menni a házból, és öreg volt a boltos is már feleségestől. Mikor az atya házához mentek, beköszön a fiu: jó estvét, öreg atyám uram! Hozta a szerencse fölséges királyfit; hogy volnék én magának apja? Ugyan öreg atyám, nem adhatna szállást nekünk hármunknak az éjtszaka? Szivesen adnék, de az én házam nem arra való. Hej, öreg atyám, meghálunk mi a pitvarban is. Beszálltak ők hárman és ott virradtak fel a pitvarban. Itt reggel bemegyén öreg atyjához: ugyan öreg atyám, mit kíván a szállásért? Mit kívánnék a fölséges királyfitól! én nem kívánok semmit. Öreg atyám, nem akarom azt hiába hagyni. Akkor hat társzekér aranyat és ezüstöt leraktak a pitvarába; és második estve elmentek az öreg boltoshoz. Jó estvét, öreg boltos atyám! Hozta a szerencse fölséges királyfit. Adhat-e szállást az éjszakára? Szivesen, királyfi, mert nekem is jól esett néhánykor, mikor én kereskedtem. Itt már a boltos jó vacsorát adott nekik, ágyat is jót; ott virradtak fel. Reggel mondja a fiu a boltosnak: mit kíván a szállásadásért? Mit kívánnék fölséges királyfitól! Semmit. De nem veszem én hiába. Ugy két társzekér aranyat és ezüstöt leraktak a boltos házába és maradt maguknak négy szekérrel; kiindultak a városhól és menvén egy darabig, az ur isten koldus ruhában eleikbe került, s az ut mellett, a merre ők mentek, ott kéregetett, mint a koldus szokott; ők csak marokkal hányták a pénzt, hogy az öreg föl sem győzte szedni. Másodszor, harmadszor is eleikbe került és mindig annyit leszórtak, hogy nem győzte fölszedni az öreg koldus, ki maga az ur isten volt, és azt mondja nekik: mit kívánnának az ur istentől, ha valamit tudnék segiteni. Mondja a fiu: én nem kívánnék egyebet: van nekem egy öreg apám, öreg anyám, és egy öreg boltos, feleségestől, csak azok mind a négyen olyan fiatalok lennének, mikorra oda érünk, mint mi. Ekkor csak elveszett előlök a koldus és ők visszafordultak. Mikor haza értek, a négy öreg olyan fiatal lett, mint ők hárman. Akkor elbeszélte atyjának, hogy hol járt, hogy ő volt az, de nem akarta magát kimutatni, így ezek után a leány a halak királyának öcscsével megesküdt és együtt éltek örömek között.

-104-

-105-

10. János vitéz.

Egyszer volt, hol nem volt, volt a világon egy király, annak volt egy igen igen szép lánya, milyen akkorában hetedhét országon nem találtatott. De nem csak maga volt a világon ez a király, hanem volt még egy nála százszorta hatalmasabb és gazdagabb király is, kinek két fia volt, mind a kettő olyan szép, hogy még a más világról is csudájára jártak.

-106-

Történik egyszer, hogy a kisebbik királyfi meg akar házasodni, s elindul megkérni a szép királyleányt, kinek szépségének, jóságának, s gazdagságának már régen hire futamodott. El is ért ő nagy fáradtsággal a királyleányhoz, s alig hogy meglátta, egyszeriben megkérte atyjától kezét, de a király nem adta hozzá egyszerre leányát, hanem azt mondta neki: eredj el fiam, előbb országokról országokra, szerezz magadnak tapasztalást, s ha ezt megtetted és három esztendő mulva épségben visszatérsz, leányom kezét királysággal együtt birni fogod. Nagyon megszorodott ezen a királyfi, de minthogy a leány nagyon megszerette, kész lett volna érte akármit megtenni. Elbucszott hát a szép leánytól, s nagy buslakodással utnak indult. Mig így utazgat messze földeken, addig bátyja vígan tölti az időt a szép királykisasszonynál, mert ő benne is felütött a házasság szele, s meghallván, hogy öcscsét országokról országokra vándorolni

küldték, feltette magában, hogy mig oda jár, a királyleányt magáévá teszi. De a királykisasszony csak a kisebbik királyfit szerette; hasztalan volt minden igyekezet. Hiába hazudozott neki, hiába mondta neki, hogy az én öcsém ilyen s ilyen haszontalan ember, hogy korhely, félénk, hazug: a királyleányt sehogy sem téríthette magához.

Eltelt azonban a három esztendő, mind a két királyfi visszatért atyja házába, de alig érkezett meg a kisebbik, mindjárt el akart indulni menyasszonyához; azonban hamar leverte szándékáról a bátyja; azt hazudván neki, hogy a királykisasszony őt nem szereti, de ha szeretné is, nem arra való, hogy elvegye, mert az sohasem lesz böcsületes személy. – Otthon maradt tehát a királyfi, a bátyja hazug szavára, a leány pedig nem tudta mire vélni a dolgot. Csak várt, csak várt, gondolkozott magában, hogy milyen régen eltelt a három esztendő, s még sem tért meg hozzá királyi kedvese. Végre a sok haszontalan várakozás után kétségbe esett, nem kellett neki sem étel, sem ital; mindig szomorkodott, gyakran átkozó öreg atyját, hogy miért utasította el kérését, miért küldte országokról országokra, s nem adta hozzá egyenesen. Még várakozni három napot, szólni egyszer szomorúan atyjához, s ha addig meg nem érkezik, lemondok e rossz világról, meghalok; hanem meghagyom átok alatt, hogy engem a templomban levő sirboltba temetessen, minden éjjel fegyveres emberrel őriztessen.

-107-

Eltelt a három nap is; még sem jött el a kisebbik királyfi, az én szerelmesem, szólott szomorúan a királyleány. Eltelt a három nap; nekem meg kell halni; hanem a mit mondtam, atyám, el ne felejtkezzék; ezzel meghalt. Felöltöztették mindjárt tiszta selyembe, bársonyba, bele tették egy arany koporsóba; a várost pedig behuzták fekete posztóval. Épen mikor már sirboltba akarták tenni, akkor érkezett oda a nagyobbik királyfi, s kérdé, a mint meghallotta a harangszót, s meglátta a fekete posztót: kinek harangoznak, kit gyászol a város? Mondának az összegyűlt népek egy szívvvel, egy szájjal: a királykisasszonynak, a királykisasszonyt. E szóra csaknem összerogyott a királyfi, de még is nem akarta egészen elhinni, hogy igaz volna a dolog, mert úgy szokott lenni rendesen, a mi rosszul esik, nem akarjuk hinni, a mi jól esik, ha nem igaz is, örömet elhiszszük, azért egyenesen a királyhoz ment, a kit is nagyon szomorúnak találván, kérdé tőle: min buslakodik király atyám? Hogyne buslakodnám, édes fiam, egyetlen leányom meghalt, öcséd miatt buvában, s nekem átok alatt hagyta meg, hogy a templomban levő sirboltba temettesem, s minden éjjel fegyveres emberrel őriztessem. Azon én is busulok, hogy meghalt, de az őriztetésen semmit se tessék buslakodni, majd megőrzöm én az éjtszaka, azután könnyebben megőrizheti akárki.

-108-

Ugy is lett; a királyfi felöltözött fegyveresen, s a mint az estve eljött, elment a templomba, a hová a királyleány holttestét tették. Csak ott járkál, csak ott járkál nagy merészen fel s alá, egyszer, a mint üti a tizet, borzasztó zugás hallik a templomban, mindenfelé recseg, ropog; egyszer megnyilik nagy ropogva a kriptaajtó s kilép belőle a királyleány. Ahá! itt vagy te csábító? te csábítottad el jó testvéredet; ha ezer lelked van is, meg kell halnod. Ezzel neki rohant, s diribről darabra szaggatá a királyfit. Ekkor felszedé csontjait, lerakta az oltár háta megé, maga visszalépett a sirboltba, borzasztó ropogás, csikorgás közt az ajtó becsapódott.

Meg se várta a király a reggelt, mihelyt pitymallott, befogatott az üveg hintóba s ment a templomba megnézni, mi történt a királyfival. Sokáig zörgetett s utoljára is be kellett rugatni a templom ajtaját. Csak keresi, csak keresi a királyfit, sehol sem találja. Egyszer, a mint az oltárhoz megyen, megtalálja csontjait, de nagyon megszorodott s egyszeribe felült az üveg hintóba s haza vágatott.

-109-

Csak hamar fülébe ment a kisebbik királyfinak a leány halála, s utravalót süttetvén magának, elindult a királyhoz bővebb tudomást venni felőle. Épen azon gondolkozott a király, hogy ki őrzi már meg leányát az éjtszaka, midőn oda ért: s ő mindjárt magára vállalta. Kulacsot akasztott tehát nyakába, s kardosan felkészülve elment a templomba. Ő is csak ott járkál, csak ott járkál bátran, mint a bátyja, egyszer minden recseg ropog; üti a tizet, megnyilik nagy csikorgással a kriptaajtó, kilép a szép királyleány. Ahá! itt vagy hűten! ha ezer lelked van is meg kell halnod. Ezzel megragadja a királyurfít, diribről darabra szaggatja; csontjait összeszedi, az oltár megé rakja, bemegy ismét a kriptába; az ajtó utána nagy csikorgással becsapódik.

Igy ment, a harmadik, negyedik, ötödik estve; utoljára már embert sem kapott a király; a leánya mind fölemésztette; nagyon busult, buslakodott, hogy mi tevő legyen. Épen akkor vetődött oda egy kiszolgált katona, ki, megtudván a király buslakodásának okát, azt mondta neki: felséges király, megőrzöm leányodat, ha minden éjszaka egy véka aranyat adsz nekem. Nagyon megörült a király, s megígérte János vitéznek, mert úgy hívták a kiszolgált katonát, megígérte a véka aranyat. Elindult hát János vitéz, de a mint a templomba ért, eszébe jutott, hogy milyen nagy dolgot vállalt magára, s így gondolkozék: bizony bolondot tettem én! ha már annyi embert megölt, engem sem fog életben hagyni; bizony nem is megyek én be, hanem elszököm a városból s azzal megindul szaladni hegyen völgyön. A mint által akar ugrani a várost kerítő sánczon, hahó! megállj! ily szó hangzik felé. Oda fordul, hát egy öreg ősz ember állott háta megett. Mit akar kend, öreg apám? Csak azt akarom, hogy eredj vissza, a honnét eljöttél. Én tudom, hogy te magadra vállaltad a királykisasszony megőrzését, hanem eszedbe jutott, hogy meg is halhatsz belé, hát elszaladtál; én csak azt tanácslom neked, eredj vissza, ne félj semmit, öltözz fegyverbe, járkálj ott bátran fel s alá a templomban, hanem vigyázz, mikor a tizet üti, szaladj fel a toronyba, bujj be a középső harangba; ne félj, ott meg nem lel a királykisasszony, reggel pedig jókor gyere ki ide, itt fogod találni öreg apádat; megosztozunk a véka aranyon.

-110-

Visszafordult hát János vitéz, s a mint az öreg megmondta, úgy tett. Csak ott járkál, csak ott járkál a templomban; egyszer üti a tizet; ő is szalad egyenesen a toronyba, s belé bujjik a középső harangba, de majd kiesett belőle, úgy mozgott az is, a mint megnyilt a sirbolt ajtaja. Kilépett a

királyleány, s a mint széjjelnézett, nem látott senkit. Hát már te is megszeged esküvésedet, király atyám? Ekkor észrevette magát, és szaladt fel nagy sietve a toronyba, össze-visszakutatott mindent, a mint a középső haranghoz akar menni, üti a tizenkettőt. Jól jártál, hogy ütött az óra, melyben vissza kell feküdni az arany koporsóba, többé nincs hatalmam ide fent. Leszállt a sirboltba, az ajtó borzasztó ropogással csapódott be utána.

János vitéz is nagy örömmel kibujt a harangból s vigan sétált reggelig fel s alá a templom közepén. Reggel, a mint viradni kezdett, már ott volt a király az üveghintón; benéz a kulcslyukon, hát látja, hogy János vitéznek kutyaabaja, vigan sétál az ajtóig, meg vissza; s örömeben nagyot kiáltott: nyisd ki, Jancsi fiam, az ajtót! János egyszeribe kinyitotta, a király karon fogva kivezette a templomból s felültette az üveg hintóba. A mint haza értek, kikapta János a királytól a véka aranyat, s egyenesen oda ment vele, hol az öreg embert találta; az öreg most is ott volt; kétfelé osztották az aranyat. Hát nem iedtél-e meg? Bizony megiedtem én egy kicsit; de hisz ez már megtörtént, hanem az éjtszaka mit csináljak, hová bujjam el, hogy meg ne leljen? Eredj az oltár megé, szólt az öreg, a sok embercsont közt rád nem akad. Jól van, öreg apám, az isten áldja meg; azzal elment János vitéz, az öreg pedig utána kiáltott: de aztán el ne felejtkezz öreg apádról. Jól van, jól, öreg apám! Beérvén a városba, kocsmákról kocsmákra mind addig ivott, míg eljött az este, akkor elment a templomba. Csak járkál, csak járkál; egyszer üti a tizet, ő is nagy hirtelenséggel szalad az oltár megé, s bebujik az embercsontok alá. Nagy ropogással megnyilik a kripta ajtaja, kilép a királyleány. Már látom, csakugyan meg kell átkozni tégedet, király atyám! mondá, de észrevette magát s nagy dühösen szaladt fel a toronyba, de az őrt nem leli; lejön, kezd mindent háyni vetni, már épen a csontokra került a sor, mikor szerencsére üti a tizenkettőt. Jól jártál, hogy ütött az óra, melyben vissza kell feküdnöm az arany koporsóba; többé nincs hatalmam ide fent. Leszállt a sirboltba, az ajtó borzasztó ropogással csapódott be utána.

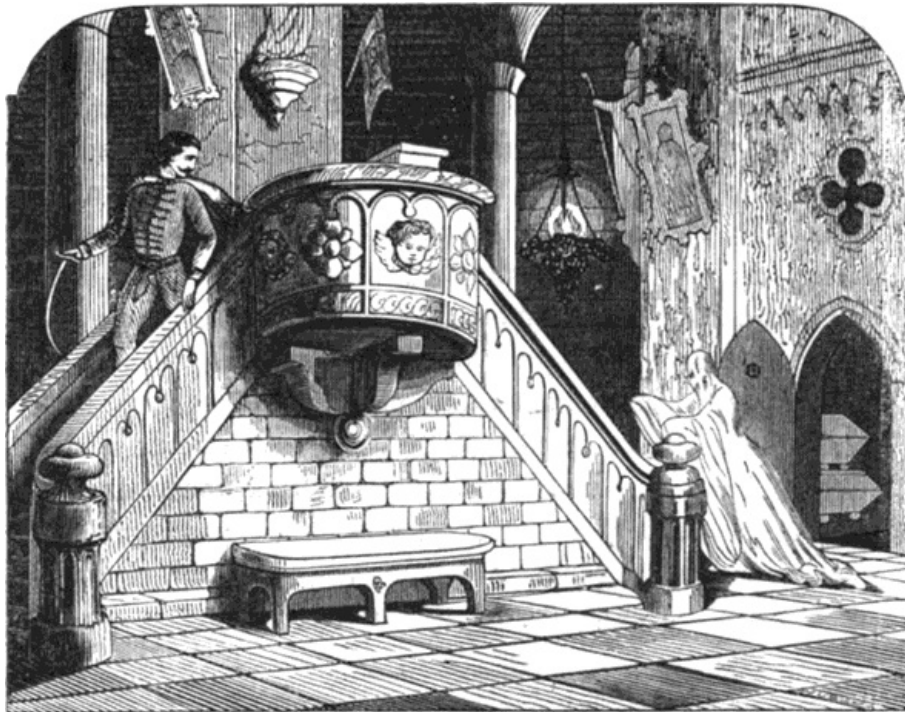
-111-

János vitéz nagy örömmel kibujt a csontok alól s vigan járt kelt reggelig fel s alá a templomban. Reggel ismét ott volt üveg hintóján a király, s nagyon csudálkozott, hogy János vitézt életben lelte. Ennek bizonyosan valami nagy embernek kell lenni, úgy gondolkozott magában; ismét karon fogva vezette ki a templomból s felültette az üveg hintóba. János vitéz kikapta a véka aranyat, ment vele az öreg emberhez, ott ismét együtt megosztottak rajta. Még egy éjszaka van hátra, így szóla János vitéz, tanácsoljon öreg apám, mi tevő legyek. Ne busulj fiam! Csak mikor gondolod, hogy tiz óra lesz, eredj fel a katedrába, végy egy könyvet kezedbe, ne ügyelj semmire, akármit csinál, beszél a királykisasszony; ha pedig fel akar hozzád menni, a katedrának kétfelé van garádicsa, ha ő az egyiken felmegy, te a másikon le, szaladj be a kriptába s feküdj belé az üres koporsóba, nem lesz semmi bajod; de aztán el ne felejtkezz öreg apádról. Jól van, jól, öreg apám! Ezzel bement János vitéz a városba, s késő estig evett, ivott, akkor pedig elment a templomba, felment egyenesen a katedrába, könyvet vett kezébe, s ott várta a tiz órát! Egyszer üti, megnyilik nagy ropogással, csikorgással a kriptaajtó, kijön a királyleány. Ah! hát már katonája sincs öreg apámnak, papot küldött őrizetemre, így beszélt nagy fenszóval, s ezzel a katedrának szalad fel egyenesen a garádicson. János vitéz is kirugja maga alól a katedrát, be egyenesen a kriptába, s bele fekszik az arany koporsóba; a királykisasszony nyomban utána, de már akkor János vitéz jó helyen volt. Kelj fel koporsómból, kelj fel koporsómból! rimánkodik a kisasszony, de János vitéz ügyet sem vét beszédére. Kelj fel, kelj fel, szivem szép szerelme, kelj fel koporsómból! De János vitéz meg se piszsen, mintha nem is hallaná. Egyszer üti a tizenkettőt, még jobban kéri a királykisasszony, de János vitéz csak ott fekszik. Mikor az óra kongása elhangzik, megcsókolja a királykisasszony Jánost, s mondja nagy örömmel: kelj fel! már most tied vagyok örökre; neked köszönhetem életem; te szabadítottál meg e halálnál is kinosabb állapotól; ha felkeltél volna a koporsómból tizenkét óra előtt, én tán örökre ily élő halott vagyok; most már menjünk haza, ne is jójunk ide többet a kísértetek házába. Azzal megfogták egymás kezét, haza sétáltak a király palotájába. Az öreg király a mint meglátta leányát, örömeben mindjárt meghalt; János vitéz elvette a királykisasszonyt, a királyság is reá maradt; ennek örömeire igen nagy lakodalmat tartottak, s a nagy vigság között megfélejtkezett János az öreg emberről, s már a második, harmadik este is eljött, még se vitte el neki az aranyat.

-112-

-113-

-114-

Egyszer, a mint legjobban vigadnak, belép az ajtón egy öreg ember s kérdi nagy fenszóval: hol van János vitéz? Itt vagyok, öreg apám! s odalépett János vitéz. Öreg apám, öreg apám! beh megfelejtkeztünk öreg apámról. Már most jertek, kövessetek! S kivezette Jánost és feleségét a palotából, a város végére egy kis kunyhóba. A mint bementek, elővesz az öreg egy kardot a szögletből s mondja nagy haragosan: most mindkettőtöknek meg kell halni. Rimázkodnak, kérik: engedjen meg nekik. Most az egyszer megengedek, mond az öreg, de ha meggazdagodtok, ne felejtkeztek el a szegényről. – Menjetez haza békével.

11. A bölcs királyfi.

Volt egyszer egy király; volt annak egy fia. A királyné meghalt, s meghagyta testamentomban a királynak, hogy az ő fiát bölcseségre taníttassa. Darab idő múlva eszébe jut a királynak, hogy felesége mit hagyott; tüstént levelet irt a hét bölcsmesternek, hogy nála jelenjenek meg. Felmentek a bölcssek a királyhoz; azt mondja nekik a király: halljátok bölcsmesterek! a feleségem meghagyta testamentomban, hogy a fiamat bölcseségre taníttassam. Azt mondja a legelső bölcs: én egy nap alatt megtanítom, hogy annyit fog tudni, mint én; a második azt mondja: én megtanítom két nap alatt, hogy annyit fog tudni, mint én; a harmadik szinte azt mondja: én három nap alatt; a negyedik négy nap alatt; s így tovább a hetedikig.

-115-

Elvitték tehát a bölcssek a fiut s adtak neki egy tanuló szobát, de soha felé sem mentek. Ezalatt a király megházasodott, s elvett egy fiatal királykisasszonyt, kinek a király igen dicsekedett, hogy van neki egy szép fia. Ő tehát igen kérte a királyt, hogy hívassa haza fiát, mert igen szeretné látni. A király mindjárt levelet irt a hét bölcsmesternek, hogy fiát bocsássák haza látogatás végett. Kapja a hét bölcsmester a levelet, tüstént összegyűlnek, tanácskoznak, haza bocsássák-e a fiut, vagy nem, mert még semmire se tanították. Elhatározzák, hogy meg fogják próbálni. Ekkor kimennek s leszakítanak egy orgonafalevelet és alá teszik a fiu nyoszolyájának lába alá. A fiu mihelyt belé feküdt, mindjárt észrevette, s kérdezte a bölcspektől: mi dolog az, hogy az ő nyoszolyája alacsonyabb, mint másszor volt. A bölcssek egymásra néztek és álmétkodtak, hogy nem is tanították, mégis tud valamit. Ekkor azt mondják a bölcssek a királyfinak: most haza fog menni, de előbb kimegyünk és megvizsgáljuk a csillagokat, ha jó lesz-e felségednek haza menni. Kimentek és megvizsgálták a csillagokat; azt mondják a királyfinak: jó lesz felségednek haza menni. Ekkor azt mondja a királyfi: én is kimegyek, és megvizsgálom a csillagokat: ha jó lesz-e valósággal haza mennem. Kimegyen és talál egy nagy csillag mellett egy kicsit, mely azt jelentette neki, hogy ha ő otthon beszélni fog, meghal, ha pedig némának tettei magának, életben marad. Bemegyén, azt mondja a bölcsseknek: halljátok-e, ti bölcssek vagytok, és azt mondjátok: jó lesz nekem haza menni; de én találtam egy nagy csillag mellett egy kicsit, mely nekem azt jelentette, hogy ha otthon beszélni fogok, meghalok, ha pedig magamat némának tettetem, életben maradok. Ha nem hiszitek, jertek ki és vizsgáljátok meg. Kimennek a bölcssek, széjjelnéznek, azt mondják a királyfinak: bizony felségednek igazsága van; de ha valami baja lesz, segítségére fogunk menni.

-116-

Haza ment a királyfi, magát némának tette; senkinek se köszönt, még az apjának se. A király igen megboszankodott, hogy az ő fiát nem hogy bölcseségre tanították volna, hanem némává tették. Adott neki egy külön szobát, hogy egyedül lehessen, senkit ne botránkoztasson. Azt mondja a királyné a királynak: hallod-e, ha a te fiad tudott valaha beszélni, én megmutatom, hogy most is fog beszélni. Ekkor bement a fiuhoz és kezdett hozzá beszélni, de a fiu rá sem ügyelt. Minden módon ostromolta a szegény fiut, csábitgatta, s azt mondja neki: hallod-e, édes

fiam! ha valaha tudtál beszélni, szólj hozzám; tudod, hogy a te atyád öreg ember, én pedig fiatal vagyok; a mit csak kívánsz, mindent adok. A fiu nem felelt semmit. Ekkor elkezdett a királyné a szobából szaladni, ruháját, haját tépni, kiabálni, hogy a fia meg akarta paráznítani. Bement szétszórt hajjal a királyhoz, s kérte, hogy néma fiát akasztassa fel, mert nem méltó, hogy rá is nézzenek. A király mindjárt csináltatott egy akasztófát, és a fiát fel akarta akasztatni, de a bölcsök megtudták és siettek a királyfi megmentésére. A legelső bölcs épen akkor ért oda, mikor a fiut vitték akasztani; megállította a sokaságot és felment a királyhoz, hogy legalább még egy nap legyen a szobában, hát ha meg fog szólalni. A király megkegyelmezett a fiának, hogy akkor nap nem akasztották fel. Más nap ismét, mikor vitték a fiut akasztani, jött a második bölcs; ez is megmentette, hogy az nap nem akasztották fel. Így ment ez addig, míg csak a legutolsó bölcs el nem érkezett; mihelyt ez oda érkezett mindjárt felment a királyhoz és a fiut is magával vitte. Azt mondja a királynak: ha felséged ezt az egy fiát is felakasztatja, úgy lesz állapotja, mint egyszer egy öreg nemesembernek volt. Ez az öreg ember is özvegyen maradt és elvett egy fiatal leányt...

-117-

Itt megállott a bölcs és nem beszélt. A király vágyott volna tudni az öreg nemesember történetét; kérte a bölcs mestert, hogy beszélje el; de ez csak azzal a feltétellel akarta, ha fiának megkegyelmez a király. Megkegyelmezett. Ekkor megszólal a bölcs mester:

Felséges király! az az öreg nemesember elvett egy fiatal leányt, mint tulajdon felséged; de ez a fiatal személy minden éjszaka kijárt a városra. Egyszer az öreg ember észrevette, hogy felesége nincsen mellette; felkél és megnézi az ajtót, ha nyitva van-e, s úgy találja. Kiment és kereste a feleségét, de nem találta; ekkor jutott eszébe valami az öreg embernek; bement és bekulcsolta az ajtót. Később jött a felesége haza, de az ajtó be volt zárva. Bekiáltott az ablakon az urának, hogy nyissa ki az ajtót, de nem akarta, hanem azt mondta neki: nem nyitom ki, mert fajtalanokdni jártál; majd eljönnek hajnalban a bakterek, jó huszonötöt fogsz kapni. Azt mondja a felesége: hallod-e lelkem, én nem jártam rossz célból, hanem az anyám halálán van, őt voltam megnézni; de az öreg ember nem akarta kinyitni. A felesége felvett ekkor egy követ, s az ablak alatt levő kutba lökte, hogy a férje azt gondolja, hogy a kutba ugrott. Az öreg megbánta tettét és kiment keresni a kutban; a felesége pedig, ki lesben volt, míg az öreg kereste, bement és lefeküdt. Észrevette az öreg ember, hogy megcsalatott, indult be, de az ajtót zárva lelte. Azt mondja a feleségének: hallod-e, bocsáss be. Nem bocsátlak, vén lator, mert a városba jártál latorokdni; hanem majd hajnalban eljönnek a bakterek és jó huszonötöt fogsz kapni. Azt mondja a vén ember: nem voltam seholy, hanem megbántam a tettem, és kerestelek; azt gondoltam, hogy a kutba ugrottál. Semmit se használt a kérelem; nem bocsátotta be, de eljöttek a bakterek és jó huszonötöt kapott. Azt mondja ekkor a bölcs mester: ha felséged a fiát felakasztatta volna, így lett volna állapotja.

-118-

Ekkor szólalt meg a királyfi, s azt mondja az apjának: ha engem most felakasztatott volna, úgy járt volna, mint egyszer egy öreg ember, kinek volt egy fia, mint én vagyok felséges király atyámnak. Egy vacsora közben az öreg ember ablakán egy fülemile igen szépen énekelt; az öreg ember igen gyönyörködött benne; s azt mondja a fiának: beh bölcs, hatalmas volna, a ki meg tudná mondani, mit fütyörész ez a fülemile. Azt mondja a fia: édes apám, én meg tudnám mondani, de ha megmondom, megharagszik rám édes apám. Az apja biztatta, hogy ne féljen. Azt mondja ekkor a fiu: ez a fülemile azt fütyörésmi, hogy én belőlem olyan hatalmas ember lesz, hogy édes apám fogja tartani a mosdó tálat, édes anyám pedig a törülközőt, mikor mosdani fogok. Erre az öreg ember megboszankodott, felkapta a fiát, vitte és bevetette a tengerbe: eredj hunczut! még én neked inasod lennék valaha! A fiut Alekszándernak hívták. Azt mondja ekkor a királyfi, ha én beszélni tudtam volna, úgy jártam volna.

-119-

Azonban Alekszándér jól tudott uszni és felkapott egy sziklára. Arra mentek a gályások, felkérdezték rá és felvették. Egy néhány nap utaznak a tengeren, végre egy város alatt kikötöttek. Alekszándér megköszönte szivességüket és bement a városba; beállt inasnak a király tisztartójánál, mert a király ebben a városban lakott. Ennek a királynak kastélyára három holló járt károgni; akárhová ment a király, a három holló mindig a feje fölött károgott éjjel, nappal. A király igen megfélemlt és még a kastélyából sem mert kimenni. Hirül adta az egész országban, hogy a ki megmondaná, miért jár oda az a három holló és eltávolítaná onnan, az egész királyságát és lányát annak fogná adni. Sokan felmentek a hir hallatára a király udvarába, ezek közt az Alekszándér gazdája is, de senki sem tudta megmagyarázni, miért jár oda a három holló; a hogy felmentek, úgy ismét haza mentek. Kérdezi Alekszándér a gazdájától: ha volt-e ember, a ki megmondotta volna, miért jár a három holló a kastélyra. Nem volt, felelé s kérte őt Alekszándér, hogy menne fel a királyhoz és mondja meg, hogy ő meg is fogja mondani, miért jár a három holló a kastélyra, el is fogja üzni. Felment az Alekszándér gazdája és bejelentette a királynak; a király mindjárt felhívatta Alekszándert és ígéretét ismét kimondva, unszolta Alekszándert a magyarázásra. Ő pedig azt mondja a királynak: ha felséged szavát állja, elmondom és el is üzöm a három hollót. A király azt mondja: én, fiam, szavam állom, és királyi koronámra esküszöm, hogy amit ígértem, meg is adom. Ekkor azt mondja Alekszándér: felséges király, az a három holló azért jár ide, hogy tegyen köztök, mint király, ítéletet, mert az egyik tojó holló, a másik gunár, a harmadik pedig a kettőnek fia. A tojó holló azt kívánja, hogy ötöt illetti a fiu holló, mert ő kiköltötte, a gunár azt kívánja, hogy ötöt illetti, mert a tojó holló elhagyta míg kicsin volt és ő messzeföldről táplálta. Most tegyen felséged közöttök ítéletet. A király kimondta az ítéletet, s úgy elment a három holló károgva, hogy most is oda van.

-120-

Ekkor azt mondja a király: hallod-e Alekszándér! vedd el a lányomat; légy király, mert én már öreg ember vagyok, nem igazgathatom az országot. Azt mondja Alekszándér: felséges király atyám! még nem veszem el a lányát, mert egy bölcs királyt hallottam, elmegyek hozzá még egy

esztendeig bölcseséget tanulni. Azt mondja a király: nem bánom, ha elmégy is, most is sokat tudsz, de azért hasznát vedd valaha. Szedett ekkor magához Alekszándert kincset, aranyat, a mennyi csak kellett neki és utnak indult. Darab idő múlva beért abba a városba, hol a bölcs király lakott. Szerencséjére ételhordó inas nem volt a királynál, s őt mindjárt megfogadták. Ennek a királynak is volt igen szép lánya; volt még a király udvarában egy más inas is: Ludókius, de ez csak külső dolgokat végzett, ennél fogva a királykisasszonyt soha sem láthatta. Ez a Ludókius mindenben igen hasonló volt Alekszándert; senki se ismerte egymástól, és csak hamar lelki testi barátok lettek. Egyszer valami különös dolga akadt Alekszándert, a miért az udvart el kelle hagynia. Tehát megkérte barátját, Ludókiust, hogy végezze el érte az ételhordást, fel is vállalta és senki se ismerte meg, hogy nem Alekszándert. Bevitte Ludókius az ételt a kisasszonynak, és egyszerre úgy belé szeretett, hogy a hideg mindjárt kilelte. Meg érkezett Alekszándert, kérdezi tőle: barátom, Ludókius, mi bajod? Azt mondja Ludókius: barátom! nincs az a doktor, a ki meg tudná mondani, egyéb az istennél. Azt mondja Alekszándert: én tudom, kedves barátom, mi bajod; téged a szerelem bánt; no de ne félj, majd segítünk a bajon. Elment mindjárt a piacra, és vett egy drága arany köntöst, felvitte a királykisasszonynak és átaladta a Ludókius nevében. Azt mondja a kisasszony: mi dolog az, Alekszándert, hogy te másnak keresed a hasznót, nem magadnak? Más nap ismét vett Alekszándert még drágább köntöst, és felvitte ismét a kisasszonynak. A kisasszony elcsudálkozott s kérdezte: Ludókius szegény inas létére ilyen drága ruhákat bir venni ajándékba? Azt mondja erre Alekszándert: felséges királykisasszony! vehet ő, mert nagy királynak a fia; hanem arra kérem a kisasszonyt, ereszsze be vagy egyszer egy pár szóra magához. Azt mondja a kisasszony: mondd meg Ludókiusnak, holnap estve jöjjen az ablakomra, kopogtassa meg: beeresztem. Lement Alekszándert, mondta Ludókiusnak a hallottakat, ez is örömeben mindjárt meggyógyult, alig várta a kitűzött időt, s midőn eljött, tüstént ment az ablakra, megkopogtatta, a kisasszony mindjárt beeresztette, és igen nagy szerelembe estek. Így folyt egy darabig az idő, mindig bejárt titokban az ablakon.

-121-

-122-

Egyszer az Alekszándert apjoka levelet ir, hogy eltelt az esztendő, menjen haza, mert ő tovább nem bajlódik az országgal. Alekszándert felment a királyhoz, megköszönte szivességét és lement Ludókiushoz, azt mondja neki: édes barátom! én már tovább itt nem leszek, mert atyám levelet irt, hogy menjek haza; hanem arra kérlek, vigyázz magadra, ki ne tudja a király, hogy a kisasszonyt szereted, mert felakasztat. Most pedig kedves barátom! cseréljünk gyűrűt; olyannak fogom nézni, mintha tégedet látnálak. Ez megtörténvén, elbucsuztak egymástól; ő utnak indult; s helyére beállt inasnak egy Vályi nevű ember. Ez alig volt ott egy hétig, már észrevette, hogy Ludókius a kisasszonyt szereti; felment a királyhoz és bejelentette. Azt mondja neki a király: hogy lehet az, mikor Ludókius régi szolgám; te pedig egy hete, hogy szolgálsz, már is észrevetted? Azt mondja ekkor Vályi: ha nem igaz, kihivom Ludókiust egy szál kardra, és ha nekem lesz igazságom, én vágom le, ha pedig neki lesz, ő fogja levágni az én fejemet. Felhivatta a király Ludókiust, s azt mondja neki: Vályi azt mondja, hogy te az én lányomat szereted; s kihítt egy szál kardra, hogy ha neki lesz igazsága, ő vágja le fejedet, ha pedig neked, te vágod le az övét. Ludókius igen szomorú lett, és ment egyszerre a kisasszonyhoz, elbeszélte neki, mi történt vele. Erre azt mondja neki a kisasszony: hallod-e, Vályi erős vitéz, te pedig gyenge ember vagy, le talál vágni, és nekem is végem lesz, hanem menj be atyámhoz, és kérd meg, bocsásson haza, mert az atyád igen beteg, levelet irt, hogy ha nem sietsz, életben nem kapod; te pedig, ha elbocsát, siess Alekszándert, és kérd meg, hogy jöjjen, vivjon meg érted Vályival. Fel is ment Ludókius a királyhoz, és a király elbocsátotta, a bajvívás napját hátrább rendelte. Elindult Ludókius, és elért abba a városba, a melyikben Alekszándert lakott; felkereste és elbeszélte a sorsát. Azt mondja neki Alekszándert: barátom, nagyon roszkor jöttél, mert holnap akarok esküdni feleségemmel, hanem így fogunk segíteni a bajon: minthogy igen hasonló vagy hozzám, te fogsz megesküdni az én feleségemmel, és addig, míg oda leszek, míg érted víni fogok, itt fogsz lenni. Ekkor elindult Alekszándert, és elért abba a városba, hol az ő barátja Ludókius lakott. Bement a királyhoz és mondja neki: felséges király! visszajöttem a rendelt időre; de én most is azt mondom, hogy a királykisasszonyt soha sem szerettem; hiszem az istent, hogy megsegít; levágom a Vályi fejét. Más nap kimentek egy szál kardra, de mind a kettő igen erős vitéz volt; reggeltől estig mindig viaskodtak; végre Alekszándert levágta Vályi fejét s felvitte a királynak. Azt mondja neki a király: hallod-e Ludókius! (mert a király sem ismerte meg, hogy Alekszándert) látom, hogy neked volt igazságod; most már vedd el a lányomat és uralkodj. Azt mondja Alekszándert: felséges király! az atyámat még sehogy sem hagytam, mert a bajvívás napjára siettem, azért elmegyek, és megnézem, ha él-e vagy meghalt?

-123-

-124-

Ez alatt az idő alatt, míg Alekszándert elvégezte a Ludókius dolgát, Ludókius is el elvégezte az Alekszándert dolgát: megesküdt a feleségével, de sohasem nyult hozzá, hanem minden éjjel csupasz kardot rakott magok közé. Haza ment Alekszándert, azt mondja Ludókiusnak: barátom, kinyertem az egész utadat; eredj haza, vedd el a kisasszonyt és te fogsz uralkodni. Ludókius megköszönte a szivességét, elbucsuzott tőle és haza ment.

Lefekszik Alekszándert estve a feleségével; azt mondja neki a felesége: hallod-e, miért raktál még eddig közénk minden éjjel csupasz kardot? Ekkor tudta meg Alekszándert a Ludókius hűségét. A felesége kérdésére az felelte: az asszonyi állhatatosságot akartam vele megpróbálni. Ez napságtól fogva soha sem kellett Alekszándert a feleségének, hanem volt az udvarnál egy haditszt és egy vén asszony. Felhivatta a vén asszonyt s azt mondja neki: hallod-e, én ezt a haditsztet jobban szeretném, mint Alekszándert; minden vacsorába mérget adj be Alekszándertnek. Ugy is lett, de ő nem halt meg a méregtől, hanem nagyon elbetegesedett és elfekélyesedett. Ekkor a haditsztel megesküdt, és Alekszándert még az udvarból is kilökte. Sok idő multával elért Alekszándert abba a városba, hol Ludókius lakott. Már ekkor három fiu gyermeke volt Ludókiusnak. Épen akkor tartott egy nagy bált, az országból még a koldusok is oda igyekeztek. Alekszándert is felment a többi koldusok közt, de ő oly fertelmes koldus volt, hogy

még a többi koldusok is lökdösték magok közül. Végre nagy ügygyel bajjal feltörekedett az ajtóhoz, melyen az ételt hordták. Azt mondja az ételhordó inasnak: mondja meg a királynak, hogy egy koldus kér egy pohár bort a király poharából Alekszándér nevében. Bemegy az inas, azt mondja a királynak: felséges király! az ajtón álló koldus kér egy pohár bort a maga poharában Alekszándér nevében. Azt mondja a király: tölts neki egy pohár bort, akárki legyen az, ha Alekszándér nevében kért. Töltött neki és kivitte. Megitta a koldus és az ujjáról a régi gyűrűt, melyet cseréltek, lehuzta, és belé vetette a pohárba. Azt mondja az inasnak: vidd be és tedd a király elibe. Bevitte az inas és a király egyszerre megismerte saját gyűrűjét, melyet Alekszándérnek adott; azt mondja az inasnak: eredj és zárd el azt a koldust, a kinek a bort adtad. Az inas kiment és elzárta.

Mikor a sokaság széteszlott, kiment a király feleségestől a koldust megnézni, de a felesége mindjárt visszament, mert a koldus nagyon fertelmes volt. Ludókius maga maradt s azt mondja a koldusnak: hol vetted ezt a gyűrűt, megölte-d-e érte az én kedves barátomat, Alekszándert, vagy elloptad tőle? Azt mondja a koldus: felséges király, én se meg nem öltem, se el nem loptam tőle, tulajdon az az ember adta felségednek a gyűrűt vissza, a kinek felséged adta; én vagyok Alekszándér. A király ekkor nagy szomorúságra esett, hogy az ő lelki testi barátja olyan nyomoruságra jutott. Felmegy és azt mondja a feleségének: ha a mi lelki testi barátunk olyan volna, mint az a fertelmes koldus, a kit láttál, ráállnál-e, hogy gyermekeinkből vért bocsátnánk, ha segíthetnénk rajta azzal, s ha vele megmosnók, olyanná tehetnők, mint azelőtt volt? Azt mondja a felesége: hogyan állnék, lelkem, mikor ő mentette meg a mi életünket a haláltól. A felesége elment a templomba, Ludókius pedig bevitt egy tekenőt, mind a három fiából vért bocsátott s a koldust megmosta benne.

-126-

Felállt Alekszándér a tekenőből és csak olyan ember lett, mint azelőtt volt; egy néhány nap ott mulatott; azután azt mondja Ludókiusnak: kedves barátom! van nekem egy öreg apám és egy öreg anyám, hanem adj nekem katonaságot és költséget, mert meg akarom őket látogatni. Adott neki Ludókius mindent, a mire szüksége volt és egy királyi öltözetet. Elindult Alekszándér azon város felé, melyben az apja lakott. Még messzi volt a várostól, már levelet küldött az apjának, hogy ez s ez királyt várja vacsorára, mikorra oda is érkezett, a katonaságot elszállásolta a városba, maga pedig az apjához ment. Vacsora közben kérdezi az apját: volt-e valaha gyermekök, hogy csak kettecskén vannak. Azt mondja az apja: nem volt nekünk, felséges király, soha sem. Alekszándér sokáig nem kérdezősködött, hanem lefeküdt. Más nap reggel, mikor mosdani akar, látja, hogy az apja viszi a mosdó tálat; rá kiált az inasára: vedd el ettől az öreg embertől a mosdó tálat, mert nem vagyok méltó, hogy ilyen öreg ember tartsa a mosdó tálat előttem. Mikor megmosdott, az anyja ismét vitte a törülköző kendőt és megtörülközött.

-127-

Egy kis idő múlva azt mondja az apjának: tudja-e édes apám, mikor egy vacsora közben egy fülemile igen szépen énekelt az ablakon; mikor azt mondta, hogy beh bölcs, hatalmas ember volna, a ki meg tudná mondani, mit füttyörész az a fülemile, én pedig mikor megmondottam, bevetett a tengerbe? Tovább nem tudott beszélni, mert az apja nyakába esett és örömeiben sirt; az anyja is hasonlóképen. Még egynéhány napig ott mulatott; végre elindult katonáival azon város felé, melyben felesége lakott. Mihelyt oda értek, tüstént megfogatta a haditsztet és a feleségét; négy felé vágatta és a várnak négy szögire akasztatta, a vén asszonyt pedig szilaj csikó farkára kötteté és mindaddig hurczoltatá, míg egy darab sem lett belőle; maga pedig elvett egy királykisasszonyt, és még most is élnek, ha meg nem haltak.

-128-

12. Százat egy ütessel.

Egyszer volt, hol nem volt, volt a világon egy mesterlegény, kinek se égen, se földön nem volt egyebe egy rongyos garasánál. Elindult ő vándorolni. A mint ment, mendegélt hegyen völgyön keresztül, nagyon megéhezett. Bement hát egy vendéglőbe, s kért ott magának egy garas ára aludttejet. Csak eszi, csak eszi az aludttejet, egyszer belé száll a tálba egy szörnyű nagy rakás légy; ő is haragosan belé csap a tenyerével, s megolvassa, hány legyet ölt meg; hát épen száz volt a megölt legyek száma. Ő is fogja magát, kiírja egy táblára nagy betűkkel: én vagyok az, a ki százat egy ütéssel megöltem, s kitette a táblát a hátára.

A mint ment, mendegélt egy nagy királyi városon keresztül, meglátta a folyosóról a király a nagy betűket, s leküldte inasát, hogy nézné meg, mi van annak az embernek a hátára írva. Az inas megnézvén, megmondta a királynak, hogy mi van rá írva. - Hivd be csak gyorsan azt az embert, mondá a király, épen ilyen emberre volna szükségem. Az inas behívta. Miért hivatott felséges uram? kérte a vándorló legény. Biz én csak azért hivattalak, hogy van itt nekem a hegyoldalban egy templomom, tizenkét medve jár belé; már igen sok embert elpusztított, gondoltam, hogy te tán ki tudnád őket pusztítani. Ki is pusztítom én, felséges uram, csak nekem egy fél esztendő adjon, addig enni, innivalóval jól ellásson, fogadom, hogy nem jár abba a templomba több medve. A király megadta a fél esztendőt. A vándorló legény feltette magában: nem bánja, ha meghal is, legalább fél esztendeig jól él; evett is, ivott is mindig. Eltelvén a fél esztendő, mikor beestvedett, a templomba tizenkét dézsa bort szállíttatott, ugyanannyi kenyeret és húst; s azokat lerakta sorba, a templom közepére, de úgy, hogy senki sem látta, maga pedig megbujt a székek között. Egyszer jön nagy morogva a tizenkét medve, ugyancsak hozzálát mindenik az evéshez, iváshoz; mindent felfaltak és megittak egy csepig; de be is fizettek magoknak, mert a bortól mind részegek lettek. Mikor mind összevisszadültek a részegségtől, kiugrott a mesterlegény a székek alól s elszeldelte egyenként fejüket, s a templomból mindent szépen kitakarított, csak a medvéket hagyta ott egy rakáson.

Reggel jókor, még a király alig kelt fel, jelentette neki, hogy a medvék meg vannak ölve; a király felöltözött és megnézte. Hát csak elcsudálkozott rajta, hogy a medvék egy rakáson voltak megdögölve. Hogy ölted meg ezeket? kérte a vándorló legénytől. Hát nekem szaladtak, hogy széjjeltépjenek, én meg mind kardra hánytam őket egymás után, felelt a vándorló legény. Még egy dolgot bizok rád, szólt a király hozzá; ha azt megteszed, fele királyságom és egyetlen leányom neked adom. Mi lesz az? szólt a vándorló legény. Van nekem egy igen szép kertem, mond a király, benne három óriás uralkodik, ha azokat kipusztítod, tied lesz, a mit mondtam. Jól van, felséges uram! csak egy fertály esztendőt kérek, s addig a legpompásabb ellátást mindennel. Megadatott neki, a mit kívánt, s ő nyugodtan várta a kitűzött időt; s meg is érkezett az nem sokára. Mitevő legyen már most? gondolkozott magában, hogy pusztítsa ki a három óriást. Mit mit nem gondolt: egyszer kiment a piacra, vett ott vagy két garas ára turót és egy pacsirtát, azzal haza ment. A mint elérkezett az este, bement a kertbe, s mindjárt a kapunál találkozott a legnagyobb és legerősebb óriással.

Tudom, mi járatban vagy, szólott az óriás, minket akarsz kipusztítani, hanem nem lesz belőle semmi; különben megpróbálhatjuk mindjárt, ha birkózhatunk-e együtt. Itt van egy darab kő, ha ezt úgy össze tudod morzsolni, mint én, akkor birkózhatunk s megfogta a követ és széjjelmorzsolta; a vándorló legénynek meg egy más darabot adott. Ő is kikapta hirtelen a zsebből a turót, a kőhöz nyomta és mutatta az óriásnak. Lásd pajtás, az nem nagy dolog, a mit te csináltál, hanem azt tedd meg, a mit én teszek, hogy vizet facsarj a kőből. Megpróbálta az óriás, de sehogy sem tudta. Még tegyünk egy próbát, mondá elszégyelve magát. Van nekem itt egy nagy buzogányom, hajtsd fel te azt, a mennyire én. Megpróbálom, szólt a vándorló legény. Az óriás felkapta a rettentő buzogányt, oly magasra hajította, hogy mikor lejött, embervastagságú lyukat hasított a földben, s két ölnyire lehaladt. A vándorló lement érte, hogy majd ő hajítja már fel, de korántsem vette ki, hanem inkább betakarta földdel, a pacsirtát pedig kirepítette a zsebéből, s az oly sebességgel repült fölfelé, hogy nem lehetett kivenni: micsoda. Az óriás csak várta, hogy mikor esik már le. Jaj pajtás! ne várd azt, szólt a vándorló legény; nem esik az le soha,

tulment az az egen, ki tudja melyik világba. – Még ilyen legényre nem akadtam; már látom, én nem birkozhatom veled, nem te én velem; a másik két társam pedig gyöngébb, mint én, azok már hasztalan is próbálják, tudom nem győznek meg, hanem előhivom őket; s egyet füttyentett, s egyszerre mind a két óriás ott termett. Még ilyen legényre nem akadtunk többet, szólott a legerősebb óriás; ezzel egyikünk sem birkozhatik meg; hanem egyet gondoltam: hát ha bevennők társaságunkba. Jó lesz biz a! mondták a többi óriások; de hát te ráállsz-e? kérdezte a mesterlegényt. Nekem mindegy, szólott az, csak legyen mit enni, inni, akárhol; s társokká szegődött az óriásoknak.

Ettek, ittak, jóllaktak, lefeküdtek; de egyik sem mert aludni. A vándorló legény is félt az óriásoktól, az óriások is ő tőle, s így ment az egész éjszaka. Más nap összeesküdtek az óriások, hogy megölik; majd mikor alszik, főbe üti valamelyik a buzogányával. A vándorló legény élt a gyanuperrel, azért kerített egy nagy hólyagot, s azt megtöltvén marhaverrel, mikor lefeküdt, úgy illesztette fejéhez, mintha valóságos feje lett volna. Az óriásoknak is csak az kellett, hogy lefeküdjék. Mindjárt oda lopózott egy lábujjhegyen, s úgy rá csapott a hólyagból csinált fejre, hogy a vér mind a szeme közé locsant. Nagy örömmel szaladt társaihoz, kik látván, hogy véres, mindjárt meghitték, hogy végbe vivé, a mit akartak, s annak örömére iszonyu nagy vendégséget csaptak, s úgy leették, itták magokat, mint a csap. A mesterlegénynek sem kellett több. Mikor a legédesebben aludtak, rájok rohant, mind a háromnak elvágta fejét.

Reggel mihelyt megviradt, jelentette a királynak, hogy halva vannak az óriások. A király nagyon elcsudálkozott, hogy micsoda nagy ember lehet az a vándorló legény; a mit ő álmodni sem mert, hogy az volna, s egyszerre hozzá adta lányát.

Mikor már esküdni akartak, akkor érkezett a királynak egy levél, melyben a szomszéd király hadat üzent neki; még pedig hogy mihelyt a levelet kapja, mindjárt induljon; azt írta a levélben. Eredj el, édes fiam, helyettem; vezesd a sereget; lásd én már öreg vagyok, nem oly hatalmas, mint te; így kérte az öreg király a vándorló legényt; majd összekeltek, ha visszakerültek a háborúból. Jól van, király atyám, elmegyek; monda, szomoruan a mesterlegény, azzal elindult. Elővezették neki a király ólából a legpompásabb paripákat, de ő soha sem ült lovon, nem mert ráülni egyre se, hanem azt mondta, hogy hozzanak neki egy rossz paraszt lovat, nem kell neki ilyen cifra, mikor háboruba akar menni. Előhoztak hát egy paraszt lovat. Csak úgy nevettek mindenfelől, mikor ráült a nagy királyfi; de ő rá sem ügyelt, elindult a sereg előtt, a sereg pedig utána. Mikor elértek az ellenséghez, s megszólalt mindkét felől a trombita, megiedt a háboruhoz nem szokott paraszt ló, s elkezdett szaladni hegyen, völgyön. A mint egy kereszt mellett szaladt el, a királyfi félvén, hogy leesik, megkapta a keresztet; az kitörvén, a vállán maradt, de ő azért nem eresztette el. A ló most még százszorta jobban megiedt, szaladt egyenesen az ellenségnek. Az ellenség királya meglátván a keresztet, azt gondolta, hogy maga az isten, s elkiáltotta magát: rakjátok le fegyvereiteket; e háboru nem lesz igazságos, maga az isten jó ellenünk. A katonák mind lerakták a fegyvert, s ott hagyván, visszatértek. A vándorló legény pedig, vagyis a királyfi felszedette azokat, s győzedelmesen tért vissza az öreg királyhoz. Ott mindjárt a királyleánnyal összekeltek, örömeiben a király egészen átadta neki a királyságot. Nagy lakodalmat tartottak, olyat, hogy az egész világon hire futamodott, de a mint lefeküdtek s elaludtak, elkezdett a vándorló legény beszélni, holmi vasaló vasat, czérnát, tút s más egyebet; a királyleány pedig mind hallotta, csak alig várhatta a reggelt, mindjárt megmondotta apjának, hogy ugyan miféle származásu lehet az ő férje; vasaló vasat, czérnát, tút emleget. A király megkérde vejétől, hogy miért álmodta azokat. Ő azt felelte rá, hogy tegnap egy szabóboltban volt s ott hallott ilyeneket emlegetni, azért álmodott velök. Megmondta leányának a király az egész dolog okát, s mindjárt kibékültek és azután mindig boldogul éltek; az öreg király és leánya még mai napig sem tudják, hogy a királylyá lett szabólegény miféle nemzetségből származott.

13. A leghüségesebb királykisasszony.

Volt egy kereskedő a világon, kinek nem volt egynél több gyermeke, a kit is neveztek Károlynak; és Amsterdam városában laktak, hol lakott maga a király is. A midőn már kitanulta iskoláit a fiu, kérdezte atyja: micsoda mesterségre szánja magát; ő pedig, minthogy a kereskedést jó formán érté, azt felelé, hogy szeretné maga is azt folytatni. Volt pedig az atyjának tizenkét boltja, tehát egyik boltjába oda adta őt, hogy magát jobban kimivelje, és mivel hogy már egyéb tudományokat jól értett a fiu, ezt is hamarjában megtanulta; s atyja általadta volt neki valamennyi tizenkét boltját. Egyszer megfogyatkozván portékái, így szóla hozzá atyja: eredj már mostanában portékákat vásárolni, és mondotta nekie: el fogsz menni Törökországba, ott vásárolj mindeneket; megrakott neki tizenkét társzekeret pénzzel, s utnak indította. Midőn már szárazon tovább menni nem lehetett, kénytelen volt hajóra ülni, és tengeri utjából kiszállott egy nagy városba szombat napon, de nem tudá a szokást, hogy a kik oda szombaton érkeznek, vasárnapon ki nem eresztik. A korcsmáros, a hol volt szállva, mindezt megmondá nekie, és egyszersmind azt is, hogy itt az a szokás vagy, hogy vasárnapokon minden ember a maga templomába isteni szolgálatot megy hallgatni. Ezekre Károly megparancsolá cselédeinek, hogy vasárnap reggeli hat órakor menjenek el mind templomba, maga pedig kilencz órakor fog elmenni. A midőn cselédei elmentek, s beléptek a templomba, ottan volt egy holttest, a kit minden embernek meg kellett pökni és reá ütni. A felállított órállók mondották: üssenek rá és pökjék meg, s azt meg is cselekedték. A midőn már visszatértek templomból, haza érve mondották uroknak: soha sem láttunk ilyen gyalázatot, mint a hogy itt szokásban vagy, mely csufot tesznek egy holttesttel! A ki bemege és meg nem köpi, befogatik.

Itten Károly is elmegy a templomba, de őse meg nem köpte, se rá nem ütött. Az őrs megszólította, hogy ha nem cselekszi, mindjárt befogatik. Mindaddig nem cselekszem, felele rá Károly, míg meg nem tudom, mely okból teszik e szégyent a holt emberen. A midőn ezt megértették, mindjárt mondták város bírójának, hogy itten vagyon egy ember, ki a szokásba vett köpést nem akarja tenni mindaddig, míg meg nem mondják, mi okból teszik azt a szégyent rajta. Itten a város előljárói sok adósságokkal és könyvekkel mentek ő hozzá, és mondták: ha te ezt meg akarod tudni, sok pénzt készíts elő. Uram! nem bánom én, ha minden vagyonomat oda adom is, de e gyalázatos szokást nem cselekszem; mivel velem életében, annál kevésbbé holta után semmi rosztat nem cselekedett. Itten a bíró mondja Károlynak: hozasd el pénzedet, hogy lássuk: elég lesz-e az adósság kifizetésére. Ezzel ő is mindjárt ír egy kis levelet és elküldi a kocsmába, hogy hat társzeker pénzt hozzanak mindjárt ide. Megérkezvén a pénz, a bíró megvizsgálta számát; s mondá: hallod-e, mindez kevés. Károly azonnal parancsolta, hogy a többi hat társzekerrel is hozzák el; el is hozták. Itten látván a bírót, hogy bizonyosan elég lesz, mondják Károlynak: látod-e, te ember, ha meg akarod tudni, mely okból vagyon e szégyen rajta, te neked meg kell érte fizetni minden adósságait. Ez életében igen nagy gazdag ember volt és kevély, és senkivel jót nem tett; és a ki reá szorult, nem hogy segítette volna, hanem kinevette. Egyszer isten ezen cselekedeteiért megbüntette és megszégyenedett úgy annyira, hogy semmie sem lett, és e sok adósságot tette; innen vagyon a szégyen rajta. Elbeszélvén az okát, mindjárt összehívták, a kiknek adós maradt; és minden kocsin két ember olvasta a mondott számokat, hogy kinek mennyit adjanak; de ez mind kevés volt, hanem a tizenkét társzekeret lovaival együtt eladta, és abból valamennyiüket kielégítette ugyannyira, hogy midőn a temetést is kifizette, épen csak egy polturája volt. A midőn már haza akart menni, egy öreg koldus jött eleibe és mondá nekie: Uram! nekem is tartozik egy polturával, ezt is odaadta. Ezek után cselédeit ott hagyta, maga pedig haza felé ment nagy szegényen elannyira, hogy koldulással lehetett tovább jutnia, és már szülei is igen várták, minthogy portékára nagy szükség volt. A midőn már közelgetett városa felé, atyja épen akkor ki talált menni sétálni és összeakadott fiával. A fiu mindjárt megismerte édes atyját és megszólította: édes atyám, hogy vagyon? Erre az apa: te vagy Károly fiam? – Igenis! – Hogy vagy te? – Én igen nem jól vagyok; némely nagy hajótörést kellett szenvednem, a tengeren a zsványok reánk ütöttek, és minthogy fegyverünk nem volt, nem védelmezhattuk magunkat, hajóinkat összelövdözték, és engem egy deszkára a szerencse reá vetett, így értem a szigetnek egyik részére, hol három hónapig kelle várnom, míg csak más hajó arra nem jött.

-136-

-137-

Károly atyja midőn ezen, minden kigondolt hazugsággal teljes panaszt megértette, sajnálta őt; azután, kibeszélvén magukat, haza mentek az anyához, és ennek mindent elmondottak: semmi az, csakhogy te magad itthon vagy! mondotta az anya. A fiu megint mondja szüleinek: minthogy a portéka igen szükséges, elmegyek én még mostanában. Erre az atya megrakott tizenkét gályát pénzzel és mondá nekie: menj már most Angliába. Minden rendelések megtétettek, s elindultak Anglia felé; de ott mindjárt nem vásároltak, hanem tovább kellett menni a király városáig. Mikor a király városához közelgettek már, a város emberei azt gondolták, hogy ellenség jön reájok, mindjárt reá ágyuztak, hogy majd összetörték hajóit. Itten, a midőn gondolkozóba esett Károly: mit tegyen, vissza-e vagy tovább menjen; mindenkép rosszul üt ki, azt találja mondani azon káplárnak, ki hajóján főgondviselő volt: mi tevő legyünk? Az pedig felele: ez legkevesebb. Erre kitett volt egy fehér zászlót, és úgy a városból követet küldöttek hozzája, kinek Károly elbeszélé, hogy ő kereskedő és vásárolni akar, mire a követ visszament, és megbeszélé a város eleinek. Ezek után a tenger kapui megnyitattak és így ők is a város alá szállottak. Károly ezzel egyenesen a város parancsnokához ment, hogy tizenöt napig engedjék meg nekie itten maradni és bevásárolni; a mit meg is engedtek. Az alatt az idő alatt kiment Károly káplárjával együtt a városba, hol mindeneiket megnézhvén, a város szélire is kiment a királyi palotát meglátni; és ottan három fehérszemélyt lát kikötve egy kőoszlopnál és látja itt is, mely nagy csufságot tesznek rajta. Hogy ők ketten megköpni nem akarták, megfogattak, s fölvitettek a királyhoz. Hallod-e? mondja a király, látod-e már kilenczven kilencz fej van itt felakasztva, és ha nem cselekszed, tied lesz a századik. Károly itt csak azt mondotta: fölséges király, addig nem cselekszem, míg az okát nem tudom, mivel nekem soha semmit nem vétett. Ekkor mondotta neki a király: ha te azt meg akarod tudni, ha nagyon sok pénzed van, megtudhatod, s életed megmaradhat. Erre Károly feleli: fölséges király! tizenkét gályám teli vagyon pénzzel. Erre a király feleli: hogy ha vagyon annyi pénzed, mennyit az én óriásom el nem bír, megmaradhat pénzed s életed is, de ha be bírja hozni, akkor pénzed, nem különben életed is el fogod veszteni. Károly itten elküldé káplárját a gályára, hogy mondja meg a többieknek, a pénzt valamennyit hogy aranyra váltsák fel. De Károlyt mind a mellett el nem eresztette a király, hanem elbeszéléte neki, mi okból szenvednek azon kikötött leányok, az óriásnak pedig huszonnégy bivalybőrből egy zacskót varratott. No már most elmondom, Károly, hallgasd. Az egyik egy herczegkisasszony, Franciaországna leánya, a kettő pedig szobaleány. Az apjával midőn háborut tartottam volna, engemet elfogatott és erős helyre tétetett; de minthogy ezen erős óriásom találkozott, őt meggyőztem, s atyján boszumat nem tölthetvén, leányán követem ezen szégyent.

-138-

-139-

A midőn már a pénzeket felváltották, Károly ismét berakatta az aranyakat hajóiba. Erre Károly, a király, és a magokkal vitt óriás, ki hóna alatt vitte a zacskót, oda mentek. A mint már odamentek, az óriás rakta zacskóba az aranyokat és valamennyi tiz gályából már belé rakta, de látván, hogy bizony belé nem megy, megrázta a zacskót és a tizenegyediket is belé rakta. Ismét látta, hogy már több nem férhet belé, lábával is csömöszölte és úgy a tizenkettediknek is felét belé rakta, de egészen belé nem rakhatta, minthogy teli volt már a zacskó. Ekkor felkapta a zacskót az óriás, a király elől ment, Károly pedig hátul. A midőn látta Károly, hogy az óriás elfárad, minthogy inai reszkedtek, fohászodik az egekhez: hogy el ne hagyja őt s ne engedje, hogy e mérges király boszút állhasson rajta. A pogány király pedig örült magában, de a midőn a rezidencia grádicsán nagy erősen vitte az óriás a zacskót teli aranynyal, és az utolsóira fellépni

akart, visszaesett és kimult a világból, a zacskó is kilyukadt, az arany egész a kapuajtóig folyt. Erre azt mondja a király: no, Károly, vesztél volna országodban pénzeddel, hercegkisasszonyoddal együtt, csak ezen óriásom megélne. Erre mindjárt takarították gályára a pénzeket és minthogy azt parancsolta a király, hogy ha huszonnégy óra alatt ki nem mennek országából, mind fölakasztatja őket, igen nagyon siettek, csak hogy mentül hamarabb berakhassák. Károly pedig az alatt az idő alatt káplárjával a hercegkisasszonyt és két szobaleányt föleresztették az oszloptól és magokkal a hajóra vitték. A midőn már berakták a pénzt, nagy hamarjában elindultak és úgy eveztek, hogy huszonnégy óra alatt az országból kimenjenek és szerencsésen ki is mentek, úgy tehát boszuját a király rajtok nem tölthette.

-140-

Egyszer találtak egy kis várost, a hol is megállottak tizenöt napra. Itt minden cselédeinek mondotta: vegyetek pénzt a mennyire szükségtek vagyon és vásároljatok be magatoknak. Az alatt az idő alatt a fehérszemélyek ruhát csináltattak és régenti színöket megkapták; kivált a hercegkisasszony fölötte szép volt, ő pedig csináltatott egy pár gyűrűt, másikat szinte, a William nevű hercegkisasszonynak. Tizenöt nap lefolyása után elutaztak Amsterdam felé; midőn közeledtek, Károly parancsolá cselédeinek, hogy három ágyut süssenek el, hogy tudhassa jövetelét atyja. A városban nem tudták, mire vélni ezen lövést, a király igen megiedt, minthogy katonaságai épen otthon nem valának, hanem kiüttetett egy fehér zászlót, hogy szabadon bejöhet a városba. A mint bemennek a városba, látta a király, hogy ez nem ellenség; s midőn a szép hercegasszonyt és az aranyokat is látta, miképen hordják haza felé, azt gondolta, hogy ez valami nagy vitéz, azért is nagy lövésekkel tisztelte. Atyja nem igen bánta, hogy portékát nem hozott, sőt megörült a külső országból hozott szép pénzen; kinek is azt mondotta, hogy a megszabadított hercegkisasszonyt feleségül fogja venni. Ezen főképp megörvendezett a hercegkisasszony és monda nekie, egymint Károlynak: hallod-e, el kellene már minékünk menni az én atyám országába is; hanem minekelőtte elmennénk, látod, ime, ezen fakó lovat, én festettem, menj el és akárhol keress efélét és hozd haza. Elméne Károly föl s alá országában, de sehol sem látott ő olyan formát.

-141-

Egykor, a midőn már visszajőne, lát egy öreg embert egy kocsival, a mint a sárból nem tudja kihuzni a befogott két ló. Azzal leszáll a maga lováról, hozzá fogja és így kihuzatja a kocsit. Ez idő alatt elérkezett a szegény embernek hátramaradt csikója. A mint meglátta Károly, gondolá: efélét még nem láttam. Ezzel kiveszi a festett lovat, és egészen hasonlóknak lelte hozzája; adott száz aranyat érette anyjótól; de minthogy a szegény ember sajnálta csikáját, ezt pedig ő észrevette, ugyanazért adott neki két száz aranyat. Azután haza méne a vett csikóval, megmutatá a hercegkisasszonynak, a ki is azt mondotta: ez a csikó épen olyan, mint az én atyámé volt, hanem, mondja, édes Károlyom, add jó cseléd keze alá, hogy pihenje ki magát, azután el fogsz menni Párisba édes atyámhoz, és adok magaddal egy levelet, melyben meg lesz írva, hogy ki szabadított meg és hol, és az is meg lesz írva, hogy jőjön ő ide hozzám, különben ha én megyek előbb oda, szerencsés nem leszek. A midőn már a csikó valami fél esztendeig nyugodott, elindult Károly és egy dereglyén, vizen ment egész Franciaországig, és a lovacsikát is magával vitte, meg a királyi ruhát. A mint szárazra lépett, kikötötte a dereglyét, felöltözött királyi ruhába, felült a lovára; és a ki látta, mind azt mondotta, hogy ő lenne a párisi király. A midőn beért a városba, a rezidenciánál kverauszt kiáltottak. Leszállván lováról, meg sem kötötte azt, hanem csak úgy hagyta, hogy lejövetelekor annál hamarabb elindulhasson, mivel nem akarta magát fölismértetni. Fölméne hát a királyhoz, köszön, átadja neki a levelet, melyet is nagy örömmutatással viszonzott a király, ő lejött és elnyargalt. A midőn felnyitá a király a levelet, mindjárt az elején olvasta, hogy ez a fiu, a ki engem a szégyentől megszabadított, hanem jőjön érettem és keressen meg; itt vagyok Amsterdam városában. A midőn már megértette a levelet, azonnal utána küldött Károlynak a király, a kit is, minthogy tengerre még nem szállhatott, elvittek a király elibe; ki neki ezt mondotta: mint mertél házamtól oly hamar elindulni, nekem igen nagy érdemet tettél, s melyet neked megjutalmazni tartozom. Én mostanában el nem mehetek oda, hanem adok hat gyalog ezredet egy generálissal, menj és úgy hozd fel leányomat. Itten mindjárt gályára ültek és a mint közeledtek már Amsterdam városához, kéri Károly a kommandírozó generálist, hogy a vele jött katonákkal lövessen el három ágyut; a melyet midőn ellőttek, a király azt gondolta, hogy Károly ismét valamely országot nyert és ujonnan atyjához jó.

-142-

A mint már valamennyien kiszállottak a szárazra, William hercegkisasszony elejökbe jött, és mondotta: édes Károlyom, most nem voltál szerencsés, mivel atyám nem jöhet. Itten a generálist a kereskedő házába bekvártélyozták, a többi katonaságot pedig a városba, és az egész idő alatt ingyen tartották nem kellett fizetni ételük, italukért. De minthogy a hercegkisasszonynak nem volt már maradása, reábeszélte Károlyt és elindultak Franciaországba az ő atyjához, a király pedig a legnagyobb pompával kísértette ki a városból.

-143-

A hercegkisasszony, Károly és a generális egy gályán mentek. A többi között a midőn a tengeren mennének, belé szeret a generális a hercegkisasszonyba és gondolta magában: ha én Károlyt el nem veszem, el nem érhetem kívánságomat. Így a midőn már jó messze voltak Amsterdam városától, találtak egy szigetre, a hol szép sétáló hely volt. Károly kiméne sétálni, mit a generális látván, azonnal parancsolta legényeinek, hogy onnan tovább menjenek. A gályán az egész dolgot senki sem vette észre, hanem csak az ő, de a kit megesketett és megajándékozott a generális, hogy csak senkinek se szóljon, ha pedig haza érnek, feljebb viszi. És elindultak a nélkül, hogy Károly észrevette volna, s a leány is aludt az alatt; s a midőn fölkel, kereste Károlyt, s kérdezte a többitől, hogy hol volna, de senki sem tudván róla szólani, azon gondolatra is jött, hogy tengerbe ugrott volna, és föltette magában, hogy Károlyról soha meg nem felejtkeznek.

A midőn már haza értek a királynak legelső kérdése is Károly volt, hogymintléte felől tudakozódott, a generális azt felelte: nem tudom; a leányzó sem tudott felőle semmit. Már jó ideig

volt otthon a hercegkisasszony, de mindig szomorkodott szeretett Károlya után. A generális megkérte ugyan, de azt felelte: ő nem megy férjhez, mivel Károlyát várja; atyját pedig megkérte, hogy adjon neki egy esztendő, egy hónapot és egy napot, míg utána várakozhassék; és a város végére csináltatott egy kocsmát s parancsolatul adá, hogy Károly nevére mindent ingyen adjanak; ő maga mindennap kiment oda s a maga szobájában sirván, csókolta gyűrűjét, melyen rajta volt Károly neve.

-144-

Károly már esztendeje, hogy azalatt mindig gyökerekkel élt és soha senkit sem látott arra menni; hanem egykor arra jön egy öreg ember, kit magához intett. Az öreg oda menván, így szóla: állj be csónakomba. Erre szinte megváltozott Károly és kérdé: hogy tudod, jó öreg, hogy engem úgy neveznek? Engemet jól ismersz, csak a nevemet megmondjam. Ez általvitte őt és adott neki három aranyat, mondván: én vagyok azon ember, a kit Törökországban magad költségén megszabadítottál; én voltam a templomajtó mellett, neked köszönhetem, hogy élek; eredj már most Párisba; szeretőd még sem ment férjhez, hanem a város végén csináltatott nevedre egy kocsmát, ott minden ember, a ki csak nevedet tudja említeni, ingyen kap, a mit akar; a hercegkisasszony mindennap kijár. Eredj oda, szerencsés leszesz. Ezzel elbucsuztak egymástól; s megköszönvén az öregnek jóakarátját, Károly elindult Páris felé. Párisba érve, míg pénzében tartott, beszállott a kocsmába és kért magának egy külön szobát. Már harmad napig édegett ott a maga pénzén s épen akkor eresztgette el obsittal katonáit a francia király. A többi között egy épen arra ment; egyik kezében az obsit, másikon pedig négy krajczár és káromkodék: huszonnégy esztendeje, hogy szolgálom és csak négy krajczárral fizetett ki! Károly meglátta és magához felhívta az obsitost, s kérdezé tőle: mi bajod? mire mindeneket elbeszél a katona, Károly pedig mondá: miért nem kére kend többet tőle? Kértem én, de nem adott. No, várjon kend, adja ide munkáját, elmegyek én a kend személyében; maradjon itt addig. Felöltözött katonának, elment a kocsmába és mondá: adjatok enni, inni; pénzt is, mivel nagy szükségem van, a Károly nevére. A kocsmáros kérdi: mennyi kell; felelé: három tuczat arany; a melyet meg is kapott és visszament szállására, s mondá az obsitosnak: lássa kend, ime kaptam három tuczatot, de várjon kend holnapig, még egyszer el fogok menni, talántán jól el fog sülni a puska.

-145-

Más nap kiment a hercegkisasszony a kocsmába és kérdezé: volt-e itten valaki, a ki Károlyról említést tett volna? Igenis volt egy obsitos katona, kinek kívánságát be is teljesítettük. - Más nap ismét elmegy oda és kér ujonnan a Károly nevére enni, inni, és hat tuczat aranyat, mit meg is adtak neki, és az öreg katonának mondá: no, lássa kend, a király megint adott hat tuczatot, hanem várjon kend még egy nap, mivel engemet biztattak. A hercegkisasszony a midőn ismét kiment a kocsmába, kérdezte, nem volt-e itt valaki a Károly nevére kérni valamit; felelék: újra itt volt a katona és megkapta a mit kért. A hercegkisasszony sírt, ritt és kérte istent, hogy ha még életben volna, hozná eleibe, mivel már az idő vége tája felé jár, s így férjhez kell mennie. - A harmadik nap is elméne a katona és kért a Károly nevére enni, inni és tizenkét tuczat aranyat; máskülönbön azon aranyos pohárból inni, melyből a hercegkisasszony szokott ivogatni. Ezt ugyan eleinte nem akarták, de minthogy azt felelte, hogy senki kérését meg nem vethetik, ha Károly nevére kér, így tehát tele töltötték borral; és ő félig kiitta, gyűrűjét pedig belé tette és meghagyta, hogy a hercegkisasszonynak mondják meg, hogy „a Károly nevére kérem, igya meg ezen bort.” Midőn elment a katona, nézék, hogy valami nincs-e a pohárban; látják az arany gyűrűt, örülnek, hogy meg nem itta mind; mert ha megitta volna, elvitte volna magával a gyűrűt, melyet a hercegkisasszony tegnap felejtett a pohárban.

-146-

Károly haza megy szállására és átadja az öreg valóságos katonának, a mit hozott, mondván: no, öreg, itt van; már kifizették kendet, többet nem kap, menjen isten hírével. Erre mondja a katona: ha ezt mind nekem szerzé, fele a magáé; de Károly megköszönte és el nem vette, hanem mondá: van nekem miből elélni; így elment a katona, ő pedig felöltözködött maga ruhájába. A hercegkisasszony midőn megint újra kiment, kérdezősködött a kocsmában: nem volt-e itt valaki Károly nevére kérni. Volt, mondák, megint az öreg katona, és a fölséges hercegkisasszony poharából kívánczozott inni, melyet oda is adtunk, hanem: a Károly nevére, igya meg ezt a fél pohár bort. De jó, hogy egészen meg nem itta! felséged gyűrűje benne volt. Erre mondja a princzeszné: micsoda gyűrű? az enyém ujjomon van. De ez épen olyan. Mutassátok. Hát ekkor látja, hogy Károlynak adott gyűrűje az; min igen nagyon megörült és megitta hagyott borát, tudakozván tőlök, micsoda katona volt az. Huszonnégy esztendő szolga volt, elment haza; többé már el nem fog jőni.

A hercegkisasszony elment haza atyjához és mondja nekie, hogy Károly életben vagyon, hanem az eleresztett katonákat hívassa be, hogy megnézhesse őket; a minthogy nem sokára megérkeztek. A midőn már mind együtt voltak, megnézegette őket, de egyik sem volt közülök, a kit akart. Erre azt mondja: halljátok, öregek, nem volt-e valamelyitek ruhája máson? s kérdeztvén, emberségére fogadta, hogy semmi bántása nem lesz. Erre az öreg katona azt kiáltja: fölséges princzeszné, én nem bánom, akármi bántásom lesz is, én ruhámat egyszer odadtam egy fiatal urnak, ki a város szélén van egy kocsmában. És mit adott neked? Ennyi meg ennyi aranyat, de én azt sem tudom, honnan hozta. Ezt az embert a hercegkisasszony jól megajándékozta, és a többit is, hogy visszafáradtak, a mikor elmentek mind.

-147-

Erre mindjárt a király befogat egy hintóba négy lovat, nagy pompával oda mentek, de midőn a kocsmárost megkérdezték, hogy volna-e ott egy vidéki? s az megmutatta; már ekkor becsukta magát Károly. Mondják neki: nyitná fel és zörgetnek; erre azt mondja: menjetek, én tolvaj nem vagyok, se rossz ember, tehát hagyjatok békét. Nem, nem! a király küldött éretted; de minthogy semmit sem vehettek rajta, visszamentek megjelenteni, hogy mint van a dolog. A hercegkisasszony azonnal maga ment egy generális kulcsos; kinyitotta, és bement a szobába.

Károly is kirántotta kardját, egynéhányat reá vert, és mondta nekie: ha mindjárt ki nem mész, keresztülszurlak. Erre felelé a herczegkisasszony: édes Károlyom, nem bánom én, szívesen meghalok kezéd által, úgy is te szabadítottál meg. Ezen szavaira fölemelte és megcsókolta őt, mondván, ne gondold, kedvesem, hogy talán méregből vertelek volna, de csak meg akartam tudni, minő szeretettel vagy irántam. Ezzel haza mentek; és elbeszélvén a generalis cselekedetét, azonnal elvétette életét a király, és így nagy lakodalmat tartottak, örültek a megszabadult leányon, valamint Károly visszakerülésén is. Azután elmentek Károly szüleihez, kik többé nem folytattak kereskedést, hanem velök együtt Párisba mentek lakni, s ottan éltek nagy megegyezéssel több jó esztendőket.

-148-

14. A három vándorló.

Egy időben árván maradt három vándorló legény, kiknek neve volt Sándor, Lőrincz és János. A midőn sok ideig vándoroltak már az országban, egykor egész a török határig mentek Belgrad városába; hol is a törökök mihelyt meglátták őket, elfogatták, a legelső uradalom kezébe adták; és ott voltak mint rabok esztendeig; ámbátor raboskodtak, de még is meglehetősen volt állapotjuk. Hanem esztendő elfolyása után vásárra vitettek, s megvette őket egy más uradalom háromszáz forintért, hol szinte jó dolguk volt, de ellenben a talpukat minden héten kétszer megverték, hogy el ne szökjenek. Szegény vándorlók alig várták az esztendő elfolyását, mikor ismét vásárra hajtattak, és Holofernes basának eladattak szinte háromszáz forintért, a ki is hét esztendő előtt egy napkeleti királynak leányát elfogta, de szüzeségét azon esztendő alatt is el nem vehette, azért is a legerősebb tömlöczbe tétette, s a három rabot egy időben puttonokkal a szőlők hegyeire kiküldötte kigyókat fogdosni; de minthogy ők azon vastag nagy mérges kigyókat megfogni nem merészelték: a basa önnön kezeivel rakta be a puttonokba, s ő velök haza vitette. Már azelőtt készítettett ő két koporsót; az egyik nagyobb volt a másiknál, a kisebb ki volt jóforma nagyságu lyukakkal furkálva. Azután a királykisasszonyt egy ingben a koporsóba fektette, a kigyókat reá öntette, a két koporsót pedig jó erősen reá szegezte; és így, midőn a kigyók a leány testéből jóllaktak, a másik koporsóba heverni a lyukakon kimentek, ujonnan letette a leányt a régi erős tömlöczbe negyven napig, mely idő alatt úgy megették a kigyók, hogy legkisebb csontja sem maradt. Negyven nap elfolyása után felhozatta tömlöczből a koporsót, de a kigyók is mind dögölve voltak, és azon kigyókat egy kazánba belé rakatta, hogy belőlök mérget főzzön. A mint már két napig ment a főzés, próba gyanánt egy kanállal a kutya szájába öntöttek, mely is tőle mindjárt megdőglött. Ezt látva, egymás szemébe nézett a három fogoly; János így felelt a többieknek: barátim! mi úgy is rabok vagyunk, s annál inkább én is egy kanállal a basa szájába bevágok; erre mindnyájan reá állottak. Minthogy elfáradt a basa a főzésben, és a melegség miatt kevésé roszul is lett, János barátai megfogták basa uramat és szájába jó dózist öntöttek a méregből, a melytől mindjárt meghalt ökeme; s ezen cselekedet után összebeszéltek és elvitték basa uramnak három arany szőrü lovait, de minthogy a határon egy hidon által nem mehettek, a lovakat egy rejtett helyre lekötötték, magok sötét éjszaka idején legnagyobb villámlások és mennydörgések között hason a hidon szerencsésen általmásztak, s ott már nem messze volt egy magas hegy, melyet akaskányi hegynek neveztek, és akkora volt, hogy ha az ember fönt volt, ide lent akkorának látszott, mint legkisebb madárka. Már pedig ezen elszökött barátok egy lészát csináltak, hogy a tengeren annál könnyebben körösztil mehessenek. Már jól előre mentek a hegyen és a legszélő parton állottak, midőn más nap elterjedt a hire, hogy a három fogoly elszökött, a basát ölve hagyták; azonnal utánok küldöttek, és egy török más keresztyén rabbal épen azon uton indult el utánok, a merre ők vették utjokat. Látja a kopasz török, hegynek tetején a három állapot, és valóban gondolta, hogy az elszökött foglyok volnának, - a minthogy azok is voltak - de a vele volt keresztyén azzal ámitotta el, hogy valamely sasok lehetnének, és így a hegyen levők lészára felültek és tengeren elereszkedtek. Ugy annyira mentek már hét nap hét éjtszaka, hogy nem is tudták merre volnának, de minthogy az éhség is elővette őket, kevés idő mulva száraz földre kiszálltak, és az erdőben a mint járkálgattak, birkanyomásra találtak, melyen is addig mentek, míg egy helyütt az erdőben egy akolra találtak, a hova is midőn bementek, láttak egy nagy óriást, kinek csak egy szeme volt, az is homlokán, és kérdezte őket, mi járatban volnának; kinek is dolgukat azonnal elbeszéltek. Az óriás azután enniök adott, és minthogy nem sokára beestveledett, a birkákat behajtotta az akolba, de azok a birkák akkorák voltak, mint mi nálunk a számár; az akolnak más zára nem volt mint egy kő, de azt olyan közönséges ember tizenhat sem emelhetne volna el helyéből. Bezárván a birkákat, maga is a tüzhöz jött beszélgetés gyanánt; a többi közt mindegyiknek a nyakát megtagogatta, melyiké volna legvastagabb. Hát a szegény Sándorét találta legvastagabbnak, s azonnal veszi a kést és a nyakát levágta, és birkáinak enni oda vetette. Itten a két barát néz egymás szemibe; összebeszélgettek, és a midőn látták, hogy óriás uram a tüznél hanyatt feküdt, János egy üszkös fával a szemét kinyomta, és így semmit se látott. Már regveledett, és a midőn a madarak megszólamlottak, elvette a követ ajtója elől az óriás, de oly fortélyossággal eresztette ki birkáit, tudniillik, keresztülvetette két lábát és azok alatt egyenként eresztette ki őket, de minthogy János valaha csizmadia volt, tüje és hegyes ára akkor is nála volt, s megtanítván Lőrincz barátját egyetemben, adott kezébe egy árat, hogy a birkának a farkába akaszkodjék, és a midőn az ajtó mellett leszen, szurja a hasába, a ki is ötet hamarsággal ki fogja huzni. János maga is így cselekedett és szerencsésen mind a ketten kijöttek. Midőn már a birkák kimentek volt, megintlen betette volt kövével ajtaját vak óriás uram, és tapogatott mindenfelé, de minthogy senkit nem talált, akkorát kiáltott, hogy ők a tengerparton hasra estek; és ordításának hangjára azonnal magaforma tizenkét óriás jelent meg, és látták az ő szerencsétlenségét és őt mindjárt összeszaggatták; azután a tengerhez szaladtak mind a tizenketten, de már az elszökött két rab barát tizenkét ölnyire volt a tengerben, és hogy boszut

-149-

-150-

-151-

-152-

nem állhattak rajtok, mindnyájan elkezdtek ordítani, bőgni, sikoltozni, annyira, hogy a tenger is felháborodott és habjaival a szegényeket majd eltemeté; hanem isten őket szerencsésen megtartotta, és mentek tovább, míg egy erdőre találtak, hol az ő lészájokat kikötötték, és bementek sétálás képen az erdőbe; a többi között találtak ott egy szép folyó vizet, s megszemléltek, hogy itt embernem volt, mely után addig mentek, mignem találtak egy remetének házára; a hová is bementek és találtak tulajdon öreg remetét, kit nagy alázatossággal tiszteltek, és ezen remetét hitták szent Antalnak. Ő szívesen fogadta a jövevényeket, kik minthogy maguk magukat ajánlották, hogy itten maradhassanak, akarnák ezen szent életet viselni, és se hazájok se semmiök nincsen, a remete szívesen megtartotta őket. Következő nap a remete bevett szokásait János és Lőrincz szökött uraknak is kellett cselekedni, a mely ebből állott, ugymint reggel a háztul fogva egész a vizig térden kellett menni imádkozni. Ottan megmosogatták magukat, és onnan ismét térden vissza. A midőn a szobába bementek, már ottan volt az asztalon három czipó, hozzátartozandó étellel elkészítve, és mindegyik megette a magáét. Következendő nap, a midőn elvégzék szolgálatjukat, az erdőben sétálgattak, s azt találta mondani Lőrincz: te János! üssük agyon ezt a vén remetét, talán sok elrejtett kincse van. Mit beszélsz! látod, hogy isten szegénye, és csak jobban élne mint most. No tehát hagyjuk abba! Következő nap, a mikor kötelességökről haza mentek, az asztalon csak két czipó volt. Ekkor azt mondja a remete: közületek egyik nekem roszt kívánt, azért távozzatok mindjárt házamtól, és haljon meg az én rosztakaróm olyan halállal, minőt nekem akart. Ezzel utnak vették sátorfájukat, és az erdőben bujdosztak, mint a roszt cigányok addig, hogy éjszaka idején egy tüzet láttak és oda mentek, ott pedig haramiák voltak huszonnégyen. Itten oda köszönnek; azok kérdezik: kik legyenek; olyanok vagyunk, mint tik. Erre a haramia basa oda vet egy aranyat és János fölvette, Lőrincz elibe is oda vetett, ő föl nem vette, melyen a basa megharagudott, s őt, mint valami kis malaczt, mindjárt nyársba huzatta és megsütötte. Így maga maradt János, a kit is egy vigyázó helyre küldöttek, és oda talált menni, merre a legközelebbi falukból malomba szoktak járni buzával s egyetmással; az uton egy szegény ember vitt hat zsákot a kocsián, azt János tőle elvette és maguk lakóhelyére vitte. Ezen első cselekedetén nagyon megörültek a haramiák; s ő megint visszament valami szín alatt és felült a paraszt kocsiára, és bement együtt a faluba és onnét a legközelebb városba a város birájához mentek, hol János a károkat megösmerte és kérte, hogy ma estve tíz óraker sok ember jöjjon fegyverekkel és más erős eszközökkel, s fogják el a haramiákat; mit biró uram meg is cselekedett; de jegyokul azt hagyta nekik, hogy őt arról fogják megismerni a haramiák között, hogy kalapja körösztben fog lenni. Azzal János visszament és vacsorált a többiekkel. Kevés idő mulva a sok ember körülfogá az elárult haramiákat s egyenként megkötözték, épen csak a basa maradt Jánossal, kinek minden bizodalma Jánosban volt, de igen megcsalatkozott, mivel midőn leült, hátra tasztította őt és erősen megsebezte, mikor meg is kötözték és feltették a kocsiára, ki csak azon kérte Jánost, hogy ne azon halállal mulasztza ki őt ezen világból, mint barátját Lőrinczet ő; mégis mikor a legelső városba jöttek, mindenikre legerősebb sentencia szállott és a kövér haramia basát megsütötték, mint ő János barátját, kinek most a legnagyobb becsülete volt már ezen tett érdemiért. A király megszerette s a gyermeke mellé udvari mesternek tétette. Különben minthogy jámbor életű volt és szép gyermek, tudományokkal is bővelkedett, az egész udvar kedvelte, de a mi legtöbb, az ő kellemetessége végett a királyleány belé szeretett, mit idővel atyjának is megjelentett azon kéréssel, hogy őt János feleségül vehesse. Ezen a császár azaz király igen megörült, meg is engedte kérését és Jánosnak tudtára adta ezen édes érzeményt, ki majd meghalt örömeiben. Néhány nap mulva megházasodtak és többé János nem kívánczozott hazájába menni, és mint uralkodó király meghalt ugyanitt. A ki nem hiszi, menjen, kérde meg a vak óriástul.

-153-

-154-

-155-

15. Tamás kocsis.

Volt egyszer a világon egy szegény ember, annak egy fia, és nem tudta ő feltartani a gyermeket, hanem árvaságra maradt és itten a falubeli jó öreg asszonyok tartogatták, vittek neki enni és ő szépen fölnevelkedett, úgy hogy már volt vagy kilencz tiz esztendő, és már akkor felgondolta magában, hogy olyan egy fiatalnak szégyen isten nevében élni, hanem gondolta, jobb volna nekie szolgálatot keresni, és annyira gondolkozott, hogy gondolkozása után el is indult hetedhét ország ellen bujdosni és szolgálatot keresni. Mén, mén, mendegél egy uton, egyszer előtalál egy embert, a ki elindult szolgát keresni. Mikor ők szépen az uton összejöttek, a fiu azt mondja az embernek: hová megyen, bátyám uram? és az ember is szólott hozzá: hát öcsém, te hova mégy? Én megyek, felele a gyermek, szolgálatot keresni. Én is szolgát megyek keresni; gyere, megfogadlak én, mert nekem sem fiam sem leányom egyéb, egy öreg anyám van s ugy leszünk mi hárman. Az uton való menetőkben kérdi az ember: mit kívánsz hát, öcsém, egy esztendőre, és az esztendő nem több most, csak három nap? Azt mondja a gyermek: nem bánom én, bátyám uram, akármennyi; elszolgálom én magát holtig is, csak ennem és innom elég legyen.

-156-

Nosza! azon utazásokbul haza érnek, s azt mondja édes anyjának az ember: no, édes szülém, itten vagyon a gyermek, amelyet én szolgának fogadtam. Azt mondja neki az anyja: nem szolgát fogadtál te, mert ez neked utóbb is urad fog lenni. Lehetetlen dolog az, édes szülém, hogy ily szegény gyermek nekem uram lenne valaha, holott ennek sem apja, sem anyja, se semmi nemzetsége, s csak mint egy fátul szakadt, úgy él e világon. Nosza ottan mindjárt adnak ő neki enni, inni eleget; meg is evett annyit, hogy két három ember sem ett volna meg többet. Jólakik a gyermek, azt mondja neki a gazda: eszel-e még többet? Nem eszem már én többet, bátyám uram, mert igen nagyon jólaktam. No, ha jólaktál, megmutatom a földet, a hol kapálsz és dolgozol magad. Kivezeti az ember őt a dologra, megmutatja neki a földbe vetett kukoriczát, hogy ő azt kapálgassa, munkálja; azután elmegyen haza, a gyermeket ott hagyván. Ottan kapálgat már ő magának, és kapál annyit, hogy harmincz vagy negyven ember sem dolgozhatott volna többet egy nap. Kimegyen a gazda estve érette, és haza viszi, azt mondja az édes anyjának: édes anyám asszony nem hinné kend, hogy ez a mi szolgánk milyen jó dolgos; mert nem dicsekedszül mondok kedves szülémnek, hogy harmincz, negyven ember sem dolgozott volna annyit egy nap, mint ez maga. No, tehát olyan formán nem hiába hogy sokat tud enni, tud is hát dolgozni. Itten, hogy az esztendő három nap volt, egymás után mulnak az esztendők, azt mondja neki a gazda: no, öcsém, elmúlt az esztendő, megmaradsz-e még vagy elmégy? Nem megyek én, bátyám uram, mert én meg fogok maradni magánál. No, öcsém, ha megmaradsz, én meg foglak még más esztendőre is tartani, hanem mit fogsz kérni, hogy utóbb valami neheztelésünk ne legyen egymásra a bérfizetés végett. Oh dehogy lesz édes gazduram, holott én magánál igen szeretek szolgálni, mert ennem, innom mindenkor bőven kijár. Azonnal megint megmarad a gyermek, három nap az esztendő, lassanként elfolynak a napok, megint mondja a gazda: itt az esztendő vége, elmégy-e tőlem vagy megmaradsz? A mint mondtam, édes gazdám, én még tovább is kívánok magánál szolgálni, ha tetszik mind gazduramnak, mind öreg anyámnak. Itten mondja neki az öreg asszony: édes fiam, én szeretlek, meg nem gyűlöltelek, és az én fiam is szereti, hogy őt tovább is kívánod szolgálni, azért hát mostan csak mondd meg, mit kívánsz esztendőt által szolgálatodért, mert mink sem kívánjuk ingyen való szolgálatodat; ha kívánsz még többet szolgálni, jó jutalmát fogod kapni, a melyet meg is fogsz emlegetni. Köszönöm igen szépen, édes szülém, magának én hozzám való indulatját, még én megmaradok és itten szolgállok. Megmaradt még három napot, azaz egy esztendőt, annak is elérkezett a vége. Azonközben gondolja egyszer a gyermek: uram isten, talán jobb volna már nekem innen elmenni és másutt is próbálni, mert fiatal embernek annál jobb, mennél többet próbál, tanul és lát. Kimegyen a gazda érte, haza mennek ők együtt kocsin, mondja neki a gazda: elmégy-e, vagy meg fogsz maradni? Mondja neki a gyermek: majd megmondom estvére, ha elébb jólakom. Itten haza érkezéskor mondja a gazda az édes anyjának: édes szülém, a mi béresünknek talán nem volna kedve többet itten szolgálni, mert kérdeztem tőle és azt mondotta: majd megmondom, ha jólakom; azért csak jól kell ám ötet tartani, hogy semmi panasza ne legyen az éhség felől, mert az nekünk nagy szégyen lenne, ha éhen menne el házunkból. No, jólakik a béres, azt mondja neki az öreg asszony: no, fiam, elmégy-e vagy megmaradsz? Már én, édes szülém, el fogok menni, és többet is akarok próbálni. No fiam, ha elmégy, nem bánom, hanem mit fogsz azért a három esztendőbeli szolgálatodért kérni? Én nem kívánok, édes szülém, semmit se, csak hogy nekem jó élesem volt a maguk házánál. No itten az öreg asszony azt mondja nekie: én sem fogom hiába kívánni eddig való szolgálatodat, hanem fogok adni minden napra hét garast; azért jó uram: mondja meg egy szóval: mennyi az? Hatvan három. Itten megadták neki az ő fizetését és egy bivalbőr nadrágot; evvel elmegy az a szegény legény hetedhét ország ellen Magyarország kellő közepébe. A mint megyen, utjában nem tanál se falut se várost, csak a nagy erdőséget; megunván magát, gondolja, talán jó volna egy kicsit leülni, a fa alatt pihenni; azonnal meg is cselekedte. A mint leült, álmos kezdett lenni, és gondolá: jó volna egy keveset lefeküdni, és gondolta magában mig el nem aludt, hogy jobb volna talán neki azon az uton, a melyen jött, visszafordulni. Ezen gondolkodásában elaludt s azt álmodja alvásában, hogy a mely uton elindult, vissza ne menjen, mert ha visszamegy, a bivalbőr nadrágot is elveszti, ha pedig tovább megy előre, jobban fog az ő dolga fordulni; csak menjen keresztül azon a nagy erdőn, s a mint kiér belőle, balra ne forduljon, hanem menjen jobb kéz felé, ottan meg fog látni nem sokára egy nagy rezidenciát, melyben ő szolgálatot fog találni, mert az ott levő királynak meghalt a parádés kocsisa, őt minden bizonynyal megfogadja.

-157-

-158-

-159-

Elérvén azon rezidenciához, megállapodik egy keveset a strázsa előtt; jár, kel, vigyázolódik, mikép mehetne be a királyi palotába. Gondolja a strázsa, talán jó volna őt megszólítani, s mondja neki: mit akarsz földi, talán el akarsz valamit lopni? Felelé ő: nem akarok biz én, katona uram, hanem azért jöttem, mert hallottam, hogy a fölséges királynak cseléd szükséges, engemet

megfogadna. Én nem tudom, barátom, megfogad-e vagy nem, eredj be hozzá, majd meghallod; azonnal bemegyem, meglátja az inas, mondja neki: hol jársz itt földi? Ösmeretlen levén: oh tekintetes uram, én hallottam, hogy itten szükséges volna cseléd a királynak, hát mondaná meg neki, hogy fogadjon meg engemet, én hiven szolgálnám őt, hogy ha megtetszem neki. Azzal fölszaladt az inas, mondja a királynak: fölségednek ujságot mondok, ha meg nem haragudnék érte. Micsoda lehetne az? dehogya haragszom. Nem egyéb fölséges király, hanem egy paraszt legény ide bejött szolgálatot keresni, és azt mondotta, hogy mindenkor hiven és alkalmatosan viselné magát. Itten a király mondja, hogy jőjön fel. Fölmegyem hozzá süvegvéve, mondja neki a fölség: hát mit akarsz fiam, mit? Nem egyebet fölséges király, hanemha szükséges volna szolgál, én ide szeretnék szegődni. Mondja neki a király: én nekem is szükséges volna a jó szolgál, legkivált ha kocsis jó volna, mert a parádés kocsisom meghalt; ha gondolod magadban, hogy jól tudnál a lóval bánni és kocsizni rajta, megfogadnálak, jó fizetést is adnék, mivel látom, derék egy fiatal ember vagy, illenél a hintóm eleire. Feleli neki a legény: fölséges király! lóval csak keveset bántam, hanem azért remélem, hogy jól tudok vele bánni, a mit meg is fogok mutatni.

-160-

Itten megfogadja a király, levezeti őt az istállóba, és mondja a legföljebb való kocsisnak: no fogadtam egy új szolgát a parádés kocsis helyébe, hanem ő még nem oly kitanult kocsis, hanem te légy most az én parádés kocsisom, ennek az új szolgának a kezére adjatok a legalábbvaló lovakat. Itten általadtak neki minden lóhoz való szerszámokat és az istállót is megmutatták, melyik lónak hol a helye, mikor pedig a keféit, vakarót megmutatták neki, mind felgondolta, hogy nem bolondság itten lenni. Nem soká leszek én legalábbvaló ember a palotában és a felséges király előtt, mert rövid idő alatt kimutatom magamat, a mit tudok, hogy a többinek mennél hamarabb eleibe hághassak mindenféle alkalmatosságban. Meg is történt, mert minden estvére volt neki három szál gyertya, de ő azt nem égette el, hanem mind megmaradt, mégis az ő istállója csak olyan világos volt éjjel, mint a többi nappal. Hanem ő azon haragudott, hogy ha valamelyik kocsis bement az istállójába, mert akkor azt gondolták volna, hogy el akarja adni, azért gyűjti rakásra, és azt vette észre, hogy ő utána leselkednek. Egyszer látja a király, hogy az ő lovai legjobbak lettek, azért nagyon örült neki, hogy neki kell valami mesterségének lenni a lovakhoz, azért fogott ki mindegyik kocsisán; és mondja a többi kocsisnak: mi az ördögöt csináltok ti azoknak a lovaknak, hogy azok úgy megvetkőztek; látjátok, ezek legroszabbak voltak, és legjobbak lettek; azért is ez leszen mai napságtul fogva az én parádés kocsisom, a kit most fogadtam. Azok igen haragudtak az új kocsisra; egyszer parancsolja neki a király: hallod-e jó szolgám: te legkevesebb idő alatt vagy az én udvaromnál, és mégis magad jóviselete miatt annyira kedvembe tüntél, hogy más cselédeimet meghátráltattad; no hát, gyertek szolgák, felel neki a király, adjatok által neki minden jószágot, a mi parádés lovakhoz, hintókhoz tartozik. Kinek volt nagyobb öröme, mint neki, hogy oly nagy becsületet nyert a király előtt.

-161-

Tehát egyszer a király ebéd felett gondolja magában és mondja a feleségének: hallod-e társam, ki kellene már egyszer menni az új kocsissal próbát tenni, hogy mit tud. Én nem bánom, szívemnek szép szerelme, menjünk ki, és majd meglátjuk az ő hűségét és tudományát. Itten a király parancsolja mindjárt az inasnak, hogy menjen le a kocsishoz és mondja meg, hogy délután négy órára legyen készen a legnagyobb parádében a legjobb lovakkal, és legjobb hintókkal. Megmondotta az inas mindezeket, és azt mondotta a kocsis: jól van! régen tudom már. Itten az inas gondolta, hogy tán haragbul beszél, fölszalad a királyhoz és mondja neki: fölséges király, az nagyon haragszik, mert oly mérges szóval mondotta, hogy ő régen tudja már. Mondja a király: hadd haragudjék, eb az anyja, majd megbékül, ha akar. Itten a kocsis mindeneket legnagyobb friseséggel elkészít; a király nézi a palota ablakából, hogy készülődik a kocsis. Kihuzza a hintót a szin alól az istálló eleibe; a mint oda huzta, kiszedi a kereket, a hintót felfordítja, lefelé a mivel fölfelé szokott lenni, a kerekeket úgy rakja a tetejébe mind a négyet. Itt a király látja, hogy roszul cselekszik a kocsis, üzen feleségének, hogy jőjön, csak nézze a kocsis gorombaságát. Oda megyen a királyné, feleli a királynak: oh ember, csak hagyjuk őt, ő tudja mit csinál. A király is mondja: eb az anyja emberének, legyen úgy a mint ő akarja. Bemegy a kocsis az istállóba, fölvesz egy marok szénát a lovak elől, megtörölgeti vele mind a hatot. Mind a hat lónak aranyá vált a szőre, ezüstté a farka és gyémánttá a szemei. Kivezeti kettejét, úgy ég a két lónak a szeme, mint a legvilágosabb gyertya. Kivezeti a többi négyet is, azok szinte olyanok voltak; befogja őket, de nem úgy, mint szokták, a hintó eleibe fogni, hanem fővel a hintó felé, farával pedig előre. Mikor mindent elkészít, felüzen az inastul, hogy jőjön le a király ő fölsége. Lemegy a király, elneveti magát: ha, ha, ha! mit csinálsz te, soha sem láttam én hintóba úgy fogni, mint ezeket fogtad te. Azt mondja: ne féljen fölséged semmit, én tudom, hogy mit csinállok. Beülnek a hintóba feleségével együtt, fölül a kocsis a hintó tetejére, két felé csap a lovak mellett, a lovak úgy megmennek hátra, jobban sem kell. Itten a király megörül az ő parádéjának, elmegy más városba, és a kik csak látták, mind igen nagyon csudáltak, mind nagyon szépnek tartották, a többi főrendű urak is örültek, hogy az ő királyuknak oly híres és tudományos kocsisa van. A mint haza érkeznek, kiszáll a király a hintóbul, megveregeti a kocsis vállait, benyul a zsebjebe, megajándékozza őt tíz ezer forinttal. Azt feleli neki a király: emberséges ember vagy fiam, hol tanultad azt a mesterséget? Itten elteszi a tíz ezer forintot és feleli a királynak: én alázatosan köszönöm fölségének hozzám való jó akaratját. Ne köszönd, fiam, feleli a király, én neked szántam azt, csak mindig jól viseld magad. Itt a királyné is gondolja, hogy már ő mivel ajándékozza meg; én pénzt nem adok, hanem mondja neki: jőj el hozzám reggel kilencz órakor, én is meg foglak téged ajándékozni. Elmegy reggel a királynéhoz; no fiam, eljöttél? Igen is eljöttem, felelé a kocsis, fölséges királyné asszonynak parancsolatjára. No ha eljöttél fiam, én megajándékozlak téged három arany hajszállal, melyek tenéked mindenkor igazat jelentenek.

-162-

-163-

Itten a király leányának igen nagy kedve volna kiparádézni, kéri ő a királyi atyját, hogy engedné meg neki is kimenni a kocsissal hintóval, hogy ő is örvendezhetne abban, azon új szokásában. A király engedett szép kérésinek; elmentek és azonnal vissza is érkeztek. Kérdi

leányától a király: no édes leányom, hogy volt a mulatságod? Fölséges király atyám, igen jó volt és tetszetős, hanem egyet mégis elfelejtettem fölséges király atyámtól megkérdezni. De ugyan mit, édes leányom? Nem egyebet, fölséges királyi atyám, hanem hogy mi legyen a mi kocsisunknak neve? Én szerelmes leányom, magam sem tudom; csak annyit tudok, hogy Tamás. Micsoda Tamás? feleli a leány; fölséges atyám én tudnék neki egyéb nevet adni az ő cselekedetiért, mert a mint látom, hogy bánik ő a jószággal, lehetne őt eszetlen Tamásnak hívni. Feleli az atyja: nem érdemli tőled, hogy annak hivnád őt.

-164-

Itten ezek mind végbementek, s az történt más nap a dologbul, hogy korán reggel, midőn dolgát végezte volna a kocsis, kimegy az istálló eleibe, ottan holmit eltisztogat; fölkel jókor a király leánya, kitekint a palota ablakán, reá kiált a kocsisra neve szerint: Tamás! Tekintget a kocsis kétfelé, nem lát senkit, hogy ki kajabál, nem is gondolta volna, hogy az a király leánya legyen. Megint kiált a leány: Tamás! Tekint kétfelé a kocsis, megint nem lát senkit. Megint kiált a leány: eszetlen Tamás! Tekint a kocsis fölfelé, elkezd szavával mondani: ki vagy, eszlek? Mindjárt erre a szóra a király leánya megnehezedett; itten napról napra vastagabb lett, meglátván a király leányának szerencsétlenségét, elhivatja feleségét, azt mondja neki: hallod-e asszony, mi a mennykő baja a leányodnak? a szegény ember hizik, azért vastagszik, szóbeszéd után mondják. Azt mondja az anya leányának: ugyan kedves leányom, mi a bajod, holott mikor elsőben felöltöztél abba a ruhába, melyet fölséges atyád csináltatott, kerek volt az alja, mostan elül rövid, hátul hosszú, mi az oka annak? Feleli a leány: szabó nem jól szabta, varró nem jól varrta. Az a hiba abban? azért mondom kedvesem, hogy királyi atyád tőlem kérdést vett, hogy ő valami rosztat gondolna felőled, de gondolatomban sem tudnám, kivel cselekedted volna azt.

Egyszer elérkezik az az idő, hogy a princeszné vajudik és megszüli a gyermeket. Itten megüzenik a királynak s egyszersmind királynénak, hogy az ő leányuk meggyermekezett. A király mindjárt azt feleli: mondtam mennykű teremtette, hogy így lesz a dolog! az én királyi udvaromnál micsoda szegény az most. Itten a király elmegy a leányhoz, gyermekágyából letérdepelteti, két töltött pisztolyt mellének szögez, hogy kitől való volna a gyermek, vallaná meg. De mivel a leány azt a dolgát senkivel nem közölte, nem tudott senkire vallani. Itten a király összehivatja minden tanácsosát, hogy valahogy vennék ki a leánytól: kitül való a gyermek. Mind előszámlálják a hercegeket, grófokat, a leány akkor is azt mondja, hogy ő nem tudja, hogy magában fogantatott; azt felelik a tanácsosok, hogy az lehetetlen dolog mostani emberek között. Tartják a tanácsot három nap és három éjjel, még sem mehetek semmire vele. Egyszer kimegy a király a törvényházbul, egy hitvány szolgáló eleibe áll, s azt kérdi tőle: ugyan, fölséges király! mi dolog legyen az, hogy a tanácsbeli urak oly régen törvénykeznek, mégsem mehetnek semmire? Feleli a király: mi bajod neked avval, akármiről törvénykeznek, nem szükség neked azt tudni. Feleli a leány: hátha, fölséges király, hamarébb tudnék én róla mondani, mint a törvényes urak. Evvel bemegeyen a törvényházba a király, gráciát kér a személynek, hogy engedjenek neki egyet szólani. Felelik a törvényes urak: mindenkor lehet bátran szólani. Nem egyebet szólok, feleli a király, hanem most, hogy kint voltam, az én szolgálóm azt felelte énnekem, hogy ő azon dolognak hamarébb végére tudna járni. Itten a tanácsosok egymás szemibe tekintenek, megszegyenlették magukat orczapirulással. Behivatják a leányt; no, mit akarsz mondani, édes leányom, felőle? Feleli a leány: nem egyebet, törvényes urak, hanem csináltasson a király ő felsége egy szál arany tulipánt, de az ne legyen kinyilva, hanem csak bimbójában, és tétesse le maga házában az asztal közepére és tegyék mellé a kis gyermeket, adják a jobb kezébe; ugy hívassák össze az egész udvarbeli férfi cselédeket; azok egyenként menjenek el az asztal előtt és jól vigyázzanak, hogy

-165-

-166-

mikor a gyermeknek atyja fog menni, akkor a tulipán kinyilik és a gyermek atyja felé hajlik; így megtudják, ki legyen a gyermek atyja.

-167-

Itt a király mind összehivatja, egymásután elsétáltatja, hát meg sem mozdul a virág. Legutoljára felhivatja a parádés kocsis, az elmegyén az asztal előtt; hát a virág szépen kinyilik és feléje hajlik; ekkor megtudják, hogy ki legyen a gyermek apja. Ezen a király igen megszorodott és elszégyenlette magát; tanácsosait haza bocsátotta, leányát, maga ítélete szerint, áristomba tétette; a kocsis akasztófára ítélte, hogy délután négy órára őt fel is akasztatja. De a kocsis észrevette, gondolta, hogy jobb volna, ha ő onnét elszöknék. Itten minden jószágait összeszedte, magához vette, ugyszinte maga is utnak indult, hogy mikor a hátulsó kapun kiment a strázsa megszólítja: hova menne, ő bizon feleli nagy rövidséggel: hagyj békét, barátom, az időm kitelt. Avval, hogy onnan kiugorhatott, a király már későn gondolkodott, mert az ő szolgája akkorára eltűnt, semmit nem tehetett neki, és igen haragudott. Itt mindjárt gondolja magában, hogy hova tegye leányát, mivel királyi udvarát úgy meggyalázta; parancsolja, hogy mindjárt jöjjen hat kőműves; kiknek aztán megparancsolta, hogy bástyáját kilyukaszzák, leányát oda berakják. Ugy is lett a dolog, hogy az ő leányát berakták. Itten az elszökött kocsis már mindezt jól tudta, s azon gondolkodott, hogy szabadithassa ki a leányt, és gondolkodásában annyit utazott, hogy egy nagy erdőre talált és benne egy házhoz ért, a melyben lakott egy öreg banya. Isten, jó nap! öreg anyám! Hozott a szerencse, fiam, Tamás! Hol jársz itt, hol a te országodból madarak sem járnak? Jaj édes öreg anyám, halál elől bujdosok. Hogy, hogy, fiam Tamás? Ugy hogy egy királynál voltam kocsis, és a leánya tőlem gyermeket is kapott, azért atyja engem majd felakasztatott, és vettem utamat ez idegen országba. Mondja az öreg asszony: ne félj, Tamás, semmit; adok én neked egy jó mesterséget, de úgy, ha te azt jól megbecsülsz. Ekkor adott neki egy kalapácsot: evvel a kőbástyákat elronthatod.

-168-

Innen vette utját tovább; ballag magának, úgy annyira megy a nagy erdőségben, hogy megint reá tanál egy rossz házacsára, a melyben egy öreg asszony lakott. Oda jut estvére, épen vacsorakor benéz az ablakon, azt mondja Tamás: jöjjen ki csak édes öreg anyám! mondja az öreg asszony: ki mennék, de nem tudom, ki vagy. Én vagyok, öreg anyám! Nohát köszönd is, hogy öreg anyádnak fogadtál, mert ha nem, mindjárt meghaltál volna; gyere be hát, fiam! beszéld el, hová akarsz menni. Biz én, öreg anyám, halál ellen bujdosok. Hogy lehetne az neked, szép, fiatal ember? Feleli a kocsis: úgy hogy egy királynál voltam kocsis és a leánya tőlem viselős lett, azért engem akasztófára ítélte. Azt mondja az öreg asszony: de csakhogy ígéretének eleget nem tett; ezután te fogsz ő neki parancsolni, de úgy, ha megtartod az én szómat; most pedig adok egy ajándékot, annak oly ereje van, akár hegyen, völgyön és száraz helyeken, ha te azt levágod, oly víz folyik helyén, mintha Tisza vagy Duna folya. Meg is adta neki azon ígéretet: egy szál vesszőt; a sok beszéd között már el is estveledett; éjszakára megmaradott. Reggel nap fölkeltekor utjára menvén, mendegélt, annyira bujdosott, hogy megint reá talált egy házra. Ottan is lakozott egy öreg asszony, kinek volt egy hétfejű sárkány kutyája. Mikor az utazó oda ért, a kutya igen csunyául elordította magát; meghallja az öreg asszony, elszólítja a kutyát, s azonnal mondja neki: gyere be, fiam; ki vagy? Feleli neki: egy szegény árva legény, ki már sok időtől bujdosok. Feleli neki az öreg asszony: fiam, már én minden bujdosásodat jól tudom, azt is tudom, hogy már rajtam kívül két asszonynál voltál, és a kettő adott neked jó mesterséget; én is adok ajándékul egy kardot, mely tenéked mindenkor gondodat viseli, csak tudj neki parancsolni; már te avval a három mesterséggel élélhetsz és szeretődöt is kiszabadithatod a bástyából és atyját királyságáruul leszállithatod, hanem azon három arany hajszálnak ereje lesz a legnagyobb bizonyág, hogy a királynak meg kelletik halni és te pedig úgy ülsz a királyi székbe. Itten feleli neki a legény: igen szépen köszönöm a maga tanácsadását; menjek-e még tovább ezen az uton vagy pedig visszaforduljak? Feleli neki az öreg asszony: már, fiam, tovább ne menj, hanem fordulj vissza és mennél hamarabb iparkodjál annak a királynak a palotájához, a ki leányát a kő bástyába rakatta; mert még ha most hamarjában oda mégy, elevenen kiszabadithatod kis gyermekével együtt, hanem csak siess hozzája, és mikor oda érsz, éjfél után egy óra tájban, mondd a kalapácsnak: nosza, édes kalapácsom, eredj ennek a palotának napkeletről való bástyájának; úgy törd össze, hogy reggelre porábul se maradjon, és a kit ottan találsz, egy megtagadott királyleányt, kis gyermekével együtt utasítsd utánam erre, meg erre, napkeletre, hogy én az ő szeretője, Tamás, arra mentem, te is pedig én utánam elsiess ám.

-169-

-170-

Avval a kalapács megfogadta szavát, elment, úgy összetörte a bástyát, hogy reggelre porábul sem maradt, a király kisasszonyt gyermekével együtt kiszabadította, és megmondotta neki, merre menjen napkeletnek, ki el is ment és egy helyen el is érte az ő szeretőjét. Kérdi tőle Tamás: ugyan, szép szerelmem, sokat szenvedtél a bástyában! Azon szóbeszéd közben, hogy mi legyen a kis fiu neve, feleli a királykisasszony: édes szívem, nem egyéb, hanem Gondolat; a ki még kicsin, és meg tudta nekem jövendőlni, hogy te minket a kő lyukból ki fogsz szabadítani. Itten már ők egymást szépen megértették; szépen megviradván, kitekint a király a palota ablakán, hát látja, hogy a bástya végkép el van rontva. Összezapja két kezét; mi dolog lehet az, hogy nekem valami ellenségem tudatlanságból támadott és ily nagy kárt okozott. Itten mindjárt gondolkozik, hogy ki lehetne az; elhivatja jövendőmondóját; feleli a jövendőmondó: fölséges király, nem egyéb, hanem Tamás, kinek oly mestersége van, hogy fölséges király egész erővel menjen rá, nem tud neki tenni, még utóbb fölségének ő fog parancsolni. Itten a király nagyon gondolkozik, hogy lehetlen dolog volna az oly szegény embertől, mikor nekem ezernyi ezer jó katonám: csak meg tudok neki felelni, hanem csak azt mondd meg, merre vagyon, majd elmegyek én utána, mégis végire járok én neki rossz cselekedetiért. Evvel a király egész armádiát fegyverbe állita, utána indult egész erővel úgy annyira, hogy már nem messze volt. Tamás is meglátja őt és mondja feleségének: no szerelmem, jón atyád egész erővel reánk; mit csináljunk: megálljunk-e, vagy elbujjunk? Felelé a kis gyermek: atyám, a mely reménységem vagyon magában, álljunk meg neki, ne féljünk semmit ő tőle. Itten már csaknem elfogta az egész armádia. Ő is veszi az arany vesszőt, levágta a földbe s

-171-

ugy elhasadt a föld előtte, mint Magyarországon a Tisza vagy a Duna szélessége és oly sebes víz folyt benne, hogy rajta semmi alkalmatossággal által nem mehettek. Itten a király ugyan gondolkozik, hogy mit csináljon az egy ember ellen; gondolta, ágyuval majd agyon löveti. De Tamás meg sem iedett, hanem kiállt egy kis partocskára, a melyre legjobban szolgált az ágyuk erős golyóbisa; mennél jobban lőttek, annál jobban iparkodott visszahajgálni a golyóbisokat, s az ezernyi ezer emberekben igen sokat lerontott; és már igen elfáradt, de mégis azt felelte, hogy meg nem szünik, míg ő tőle a király valami keveset nem függ.

Itt a király látja, hogy neki semmit se tehet, megállította népét egy keveset pihenni; itten megpihennek a népek, de Tamás is megpihent ám; a király is gondolja, hogy ő még szerencsét próbál, pedig bár ne próbált volna, mert nagyon szerencsétlen lett, mert mihelyest elkezdették az ütközetet, Tamás is mondja kardjának: no, te édes kardom, eredj erre a végire, itt fekszik a leghíresebb népe; vágd le úgy annyira, hogy csak kettőt, hármat hagyj meg hirmondóul, de a királynak hagyj békét. Itten a kard mind le is vagdalta; a kalapácsot pedig más utra bocsátotta, hogy a kit ottan tanál, mind agyon verje; egyet vagy kettőt hagyjon meg emlékezetnek. Elment a kalapács, ő is mind levverte. Ki volt a szerencsés, mint a szegény Tamás, mert mikor megjöttek az ő jószágai, nagy örömmel mondták: itt vagyunk! Feleli Tamás: ugy viseltétek-e magatokat, mint én parancsoltam? Igen is, mint uram parancsolta, felelték nekie. Itten fölveszi Tamás az arany szálvesszőt a vízből; a víz azonnal elfut, a föld összemegy, s elmegyén Tamás az ő szerelmével a király felé; megfogja a királyt: no, fölséged, kezemben az életed; te akartál énnekem halálomra jární, de bezzeg ki a vitéz? Azt mondja a király: hallod-e, jó fiam! hagyd meg életemet, mert téged jobb vitéznek ismerlek, hadd menjek én még egyszer királyi palotámba. Itten feleli neki Tamás: hallod-e barátom, azt a kevés időt megengedhetem, de mégis feleségemtől majd kérdést veszek. Itten már a király azon idő alatt fogságban marada, míg a vitéz Tamás megtudta feleségétől, hogy megengedjen-e életének vagy ne. Feleli a felesége: engedj meg jó társam, mert kérlek. Feleli Tamás: megengednék neki, édes szép szerelmem, de csak magadra hagyom: a te rosz atyád három lelket ártatlanul el akart veszíteni, nem méltó ő az engedelemre, hanem hogy érdemes-e arra, van nekem három arany hajszálam igaz jelentésre, azok majd megmutatják. Leveszi kalapját, leteszi fejét a felesége ölibe, mondja neki: szakítsd ki egyik szál arany hajamat; ha abból csupa nyers vér csöppen ki egy csöp: ugy megérdemli atyád a valóságos halált. Kiszakitja a felesége egyik szál arany haját, megszorítja a végit, kicsöppen belőle egy csöp vér és víz; és mondja neki: bizony azt jelenti, hogy atyádnak meg kell halni. Akkor megint társa feleli: kérlek igen szépen, csak engedj meg neki. De itten Tamás csak azt feleli, hogy jobb lesz ő nekie királynak lenni, mintsem sem egy rosz embert világon megtartani. Megint leteszi fejét a felesége ölibe: hallod-e galambom, ne kívánd atyádnak életét, mert én meg nem engedhetek roszaságáért; ha nem hiszed, szakíts ki még egy szál arany hajamat, ha abból két csöp piros vér csöppen ki: atyád érdemes a halálra. Megint kiszakit egy arany hajszálat, megszorítja a végit, akkor is kicsöppen belőle két csöp véres víz. Feleli Tamás: látod-e édesem, hogy bizon megérdemli atyád a szomorú halált. Itten megint kéri a felesége: kérlek édes rózsám, engedj a szavamnak, ne adj halált királyi atyámnak, nem cselekszi többet, a mit velünk akart. Itten felel Tamás: hallod-e angyalom, jobb volna-e neked szegénynek maradni, mint sem holtig királynénak lenni? Ha már annyiban telt, engedek egy kevés ideig. Van még nekem ugyan egy arany hajam; csendesen hajtom fejem az öledbe, ne sajnáld kivenni még azt az egy szálát, ha abból három csöp piros vér csöppen, bizonynyal azt jelenti, meg kell atyádnak halni. Kiszakitja azt is, megfogja a végit, megszorítja; kicsöppen belőle három csöp piros vér. Látod, édes társam, ez azt jelenti, hogy három ártatlan vért el akart atyád büntelen veszíteni, ezek azt jelentik, meg kell neki halni.

Itt mindjárt Tamás a királyt megfogatta, kötözve palotához vitette; a tanácsosok összegyülekeztek, a szegény királyról ugyan törvénykeztek, hogyan maradhatna meg élete. De a tanácsosok már haragudtak reá, mivel ő hozzájuk is mostoha móddal viseltetett. Itt kérdi Tamás: hallja a törvény, hogy én most mit mondok: érdemes-e az az ember az életre, ki a maga gyermekét halálra ítélte? Felel itt a törvény: nem tudjuk mi végre kérdi ezt kegyelmes fölsége. Nem egyébre kérdem, feleli Tamás, hanem mikor ő még uralkodott szépen, én szegény legény hozzája érkeztem, királyi palotájánál szolgálatot vettem, kevés idő után szerencsétlen lettem, házatul elbujdostam, mint egy szegény árva; nagy búm miatt annyira bujdostam, hogy királyságra juttam. Itt a tanácsosok mind haza mentek, azt felelték neki: ugy bánják vele, a mint tetszik. Ugy tetszett Tamásnak, hogy a mit neki szánt, hogy őt akasztófán megszarítja, fölakasztatta a királyt, feleségét ló farkára szánta, mégis hogy ő ló farkán egészen megmaradott, négy felé vágatta, az öreg királynét a város négy szögletére kitette; mikor ezek elmúltak, a tanácsosok eljövén, az ifjú királynak szépen tiszteletet tettek: éljen sok ideig ifju királyunk.

16. Jézus mondásának teljesedni kell.

Egyszer volt, hol nem volt, még az óperenciás tengeren is tul volt egy szegény ember; ez egy nagy pusztán épen az országút mellett lakott, egy uraság majorjában kerülösködött, még akkor, mikor Jézus a földön járt. Egyszer épen utazott Jézus Péter apostollal és épen annál a pusztánál rájuk esteledett. Bement Jézus szállást kérni a szegény emberhez, de a szegény ember azt mondta: uram! nem adhatok, mert a feleségem gyermekszülésben szenved, alkalmatlan volna itt a hálás. De Jézus mondá: mindegy az, uramfia, azért csak itt hálunk (mert setét volt, mint a kulimáz); s letelepedtek Jézusék. Volt ott már akkor szállva egy gazdag kereskedő is, a ki épen szalonnát sütött. A szegény ember felesége igen jajgatott kinjában. Egyszer mondja Jézus: uram Jézus! kegyelmezz ennek a szegény asszonynak, hogy ne kinlódjék már olyan sokáig. Ekkor azt mondja Péter apostolnak: eredj ki csak, Péter, nézzed, mi van az egen. Akkor Péter kiment, de nem látott semmit az egen, s bemene megint a házba. Egyszer újra igen jajgat a szegény asszony. Megint mondja Jézus: uram Jézus! kegyelmezz ennek a szegény asszonynak, ne kinlódjék már tovább. Megint mondja Péternek: eredj csak, Péter, nézzed, mi van az egen. Kimegyen Péter, néz föl az égre, lát egy kardot. Akkor bemegyen, mondja Jézusnak: uram, nem látok én csak egy kardot. Akkor mondja Jézus: na, meglesz már mindjárt. Ekkor megint jajgat a szegény asszony; megint mondja Jézus: uram Jézus! kegyelmezz ennek a szegény asszonynak, ne kinlódjék tovább. Most megint azt mondja Péternek, eredj csak Péter, nézzed, mit látsz az egen. Kimegyen Péter, de nem lát semmit; mikorra bement, már a gyermek megszületett.

-176-

Jézus nem úgy adta ki magát, mintha ő lett volna Jézus, hanem mint pap. A szegény ember mondá, hogy áldaná meg gyermekét. Jézus megáldván, látá, hogy fiu a gyermek, mondá a kereskedőnek: van az urnak egy kis lánya, ez a fiu, ha megnő, azt fogja elvenni. A kereskedő felcsattant, hogy hát hogy venné el az ő lányát olyan szegény ember fia; de Jézus azt mondá, hogy az úgy lesz.

-177-

Más nap elment Jézus Péterrel a maga útjára, valamint a kereskedő is a magáéra. Egyszer hát darab idő mulva a fiu megnőtt és igen derék legény váltott belőle; az apja megmondta, hogy mit mondott neki, mikor született, egy papi ember; ő is felszedte vette magát, ment házasodni oda, hol a gazdag kereskedő lakott. Megyen hát, mendegél hetedhét ország ellen, megtalál egy várost. Már igen ehetett volna; s bement ott egy vendégfogadóba, hogy majd eszik valamit; látja, hogy ott van egy uri ember, s ez az uri ember épen az a kereskedő volt, kinek a lányát ő megkérni ment. Mi járatban vagy, fiam? kérdi tőle a kereskedő, hol lakol? Ő mondja, hol lakik, mi járatban van; a kereskedőnek mindjárt eszébe jutott, hogy hát ki lehet az a fiu. Kérdi tőle tovább: hát mifélének a leányát veszed el? Egy gazdag kereskedőét, mondá a fiu. Mondja aztán a kereskedő: na, én vagyok az a kereskedő; hanem várakozz; irok én mindjárt egy czédulát a feleségemnek, hogy adja oda neked leányomat, mert én utazom a tengerekre, nem mehetek vissza.

A kereskedő pedig nem azt írta feleségének a czédulára, hogy adja oda leányát, hanem hogy mihelyt oda megyen, egyszerre rudalja ki. A fiu, mivel olvasni nem tudott, azt gondolta, hogy az van a czédulára írva, hogy elkapja a leányt; ment nagy örömmel a város felé, a czédulát kalapjához dugta. Egyszer már igen elfáradt, megizzadt, eldült egy árokhányásra, és ott elaludt. Megyen arra három diák; meglátják a czédulát, hogy mi van rá írva, kivették a kalapja mellől, avval azt irták rá, hogy adja oda leányát a kereskedőné a legénynek, azzal tovább mentek. Egyszer felkél a legény, megyen mendegél, eléri a várost, bemegyen a gazdag kereskedőnél, oda adja a czédulát. Mindjárt igen szivesen látták, sütöttek, főztek, vendégelték a legényt; a leány igen belé szeretett, mert ám szép fiu volt; azután rövid időn megesküdték.

-178-

Egyszer haza megyen a kereskedő, látja, hogy ott van a fiu, s egészen neki veresedett mérgében, de már késő volt; mindig szidta, mocskolta a fiut. A fiu is megunta mindig ezt hallani, egy nap felvette magát, köszönt a feleségének, avval elindult, hogy megkeresi az apját. Utjában, a mint megyen, mendegél, találkozik egy urral. Hová mégy, szegény ember? Megyek az apám

házához, felelé emez. Egy dolgot biznék én rád, ha megcselekednéd. Mit? mondja a legény. Eredj a napistenhez és kérdezd meg tőle: miért jön fel oly vigan, és miért megyen le oly szomoruan? A fiu is kész volt, ment hetedhét ország ellen, s talál egy kis folyóvizet. Látja, hogy ott a csónakban van egy ember; a seggi a csónakhoz, a keze meg a lapáthoz van ragadva. A mint viszi által felé a vizen a fiut, kérdi tőle: hová mégy, fiam? mert már ősz volt az ember. Én bizony megyek a napistenhez, mondá a fiu, megkérdezni, hogy miért jön oly vigan fel és miér megyen le oly szomoruan. Ekkor mondja neki az ember: ugyan édes fiam, kérdezd meg, hogy hogy van az, hogy én itt vénültem meg ebben a csónakban, és mégsem tudok innen szabadulni. Jó, öreg apám, hát megkérdem.

Megyen a fiu, mendegél; közeledett a naphoz, már szinte égette orcáját, mikor egyszer kiáltja a napisten: megállj, mit keressz itt? Megiedt a fiu, de azután mégis mondá a napistennek: én bizony azt jöttem kérdeni: miért megyen le a nap olyan szomoruan és miért jó fel oly vigan? Mondja neki a napisten: azért száll le szomoruan, mert akkor már minden ember elfárad és boszus, de reggel megújult erővel megyen kiki a maga munkájára. No, jól van; már ezt tudta a fiu. Azután kérdezé: miért van, hogy a hol egy vizen átjöttem, egy ember már ott vénült meg, mégsem tud onnét szabadulni, s mondta nekem, hogy kérdezzem meg: hogy hogy tudna onnét kiszabadulni. Mondd meg neki, hogy ha valaki a csónakjában lesz, csak azt mondja neki: halbert! mindjárt az ragad oda, de addig ne mondd, míg a csónakban leszesz, mert te ragadsz ott. Ment hát visszafelé nagy örömmel a fiu; elért a vízhez, kérdi tőle a vén ember: no, hát mit mondott a napisten, miért száll le a nap szomoruan és miért kél fel vigan. Azért, mondá a fiu, hogy este mindenki elfáradt, kidolgozta magát, de reggel egészen megfrisülve új erővel megyen a munkára. Kérdi tovább a vén ember: hát azt nem mondta-e, hogy én hogy szabadulhatnék ki? A fiu nem merte mondani a csónakban, hanem felelé: majd megmondom odaki. Mikor kiszállott a csónakból, elment egy hajításnyira, onnan kiáltotta vissza, hogy a ki a csónakjába ül, csak azt mondja: halbert! mindjárt az ragad oda. Ezzel fütyörészve ment az urhoz, a ki küldte vót őtet a napistenhez. Mikor oda megyen, kérdi tőle az ur: na, hát mit mondott a napisten, miért száll le a nap oly szomoruan és miért jó fel oly vigan? Ő elmondta, hogy azért száll le szomoruan, mert akkor mindenki kifárad a munkában, de reggel azért kel fel vidáman, hogy akkor minden ember kinyugodta magát és vigan megyen a munkára. Ekkor az ur egy szekeret aranynyal, ezüsttel megrakatott, a fiut rá ültette és úgy küldte haza. A felesége már a ganajrul várta a fiut. Látja, hogy jön egy kocsi az uton, de nem gondolta, hogy azon az ura jó. Egyszer látja, hogy nyilik a kapu és a kocsibul az ő ura száll ki; mindjárt megörült, összecsókoloztak. Rakolják befelé a sok drágaságot; kérdezi vejétől a kereskedő: hol vette azt a sok drága kincset. A napistenhez jártam, azért kaptam ezt mind. A kereskedő úgy értette, hogy a napisten adta, s megindult hazulról, hogy ő is oda megy. Megyen, mendegél hetedhét ország ellen, s megtalálja a a kis vizet, a min által kellett menni; a vén ember elkiáltja magát: halbert! Ő mindjárt szabad lett, a kereskedő seggi ragadt a csónakhoz, a lapát a kezéhez, s most is ott ül, ha meg nem holt.

-179-

-180-

17. A szegény ember és a halál.

Egyszer volt hol nem volt, volt egy szegény ember, kinek annyi gyermeke volt, mint rostán a lyuk, még egygyel több. Mikor az utolsó megszületett, már nem tudott keresztapát hívni, mert az egész világ komája volt. Megyen hát, elindul hetedhét ország ellen, hogy hátha találna mégis valahol keresztapára. A mint megyen, mendegél, egyszer megtalálja Jézust. Hová mégy te szegény ember? mondja neki Jézus. Megyek keresztapát keresni, ha találnék valahol. Ejh, mondja neki Jézus, soha se fáradj más után, majd leszek én keresztapja fiadnak. Ekkor azt mondja a szegény ember: hát ki vagy te? Én Jézus vagyok. A szegény ember feleli: nem kellesz nekem, mert te csak a jókat szereted.

-181-

Akkor megint megyen, mendegél, s egyszer meglátja a halált. Mondja neki a halál: hova mégy te szegény ember? Megyek, mond amaz, keresztapát keresni a fiamnak, ha lelnék valahol. Azt mondja a halál neki: soha se fáradj, jó ember, majd leszek én keresztapja fiadnak. Hát ki vagy te? kérdi a szegény ember. Én a halál vagyok, mondá amaz. Na, jó! téged elfogadlak keresztapának, mert te a jót is, a rosztat is egyformán szereted. Ekkor mondja neki a halál: jere be nálam, hadd vegyem fel az én ünnepi köntösömet, mert így rám ismernek. A szegény ember is bement a halál házába, s elrémült mindjárt a sok kisebb nagyobb gyertyától, mely a halál házában égett, s kérdezi a haláltul: micsoda sok gyertya ez itt? Azt mondja a halál: ez az élet gyertyája; itt minden embernek van egy és csak addig élhet, míg gyertyája el nem ég. Azt mondja a szegény ember a halálnak: mutasd, melyik az enyém. Ekkor oda mutat a halál egyre, mely már csak egy kis darabka volt. Akkor azt mondja a szegény ember a halálnak: hé, koma! toldd meg egy kicsivel az én gyertyámat, hiszen már mindjárt elég. Azt mondja neki a halál: nem lehet, jó koma, senki gyertyáját meghosszabítani, mert a feltámadás megharagudnék rám, nem vón kit feltámasztania. No de mégis addig kunyorált a szegény ember, hogy csakugyan megtoldotta egy szállal a halál az ő gyertyáját.

-182-

Elment hát a szegény ember házához a halál; nagy vendégséget, keresztelőt csapott a szegény ember, úgy hogy a halál leittasodott; ekkor aztán bezzeg adott a szegény embernek olyan nagy hatalmat, hogy ha ő a haldoklónak csak ágyához ér is, vagy ágyának eleibe áll, mindjárt meggyógyul; de mihelyt miatyánkot vagy áment mond, mindjárt meghal. A szegény ember azonnal igen nagy hirre kapott, mint a kinek olyan nagy hatalma volt; járt mindenfelé gyógyítani urakhoz, királyokhoz és igen meggazdagodott. A halál mondá neki, midőn házatul elment, hogy látogassa meg gyakran; de már annak néhány esztendeje mult, és ő még sem látogatta meg a halált. Egyszer hát rá gondolja magát, hogy el kéne menni a halálhoz; befogatja hát hirtelen ezüst szőrü paripáit az üveg hintóba, mert már ekkor ennyire meggazdagodott; azzal megyen, mendegél a halálhoz a sebes lovakon. Mikor már közel volt a halál házához, talált az uton egy siró gyermeket; azért sirók, mert megvert édes apám, hogy az imádságból egy szót nem tudtam. Kérdi tőle az ember: hát melyik volt az a szó? a miatyánk? Nem az, mondá a gyermek. Egész végig mondotta a miatyánkot az ember, még sem az volt. Utoljára azt mondja: hát az ámen? Az az! felelé a halál, mert ő volt a siró gyermek képiben. Ámen neked, koma, ámen. Ekkor az ember mindjárt meghalt, fiai pedig a nagy gazdagságon elosztóván, most is élnek, ha meg nem haltak.

-183-

18. Mikor én kis fiu voltam...

Régen ezelőtt, hajdanában, mikor még a világ csak felényi volt mint most, de ezerszer gazdagabb: mikor én kis fiu voltam: volt az apám kertében egy igen igen nagy nyárfa, olyan hogy a tetejéről az egész világot be lehetett látni, volt annak az oldalában egy embernyi magasságra egy kis lyuk, olyan, hogy az öklöm nem fért be egészen rajta, abban a kis lyukban egy sárga rigó tanyázott. Mindenképen ki akartam én fészkeből a sárgarigót venni, de sehogy sem vehettem. Egyszer azt gondoltam, hogy van az én apámnak egy nagy kése, majd azzal kivágom a lyuk száját, hogy az öklöm belé férhessen, s kiveszem a sárgarigót. Elcsiptem hát apám tarisznyájából a nagy kést, mert igen kedves lévén, mindig a tarisznyában hordozta, s levittem a kertbe. Egyszer a mint vágom, faragom a fa oldalát, kisiklott a kezemből, s bele esett a fa odujába. Mit csináljak már most, én istenem! töprenkedtem magamban; megöl édes apám, ha megtudja, kivenni pedig sehogy sem tudom. Csak ott gondolkozom, csak ott töprenkedem, egyszer mit nem gondolok! Elindulok egyenesen le a kerten, szaladok egész az erdő széléig. Ott megállottam, gondolkoztam magamban. Mentem, mendegéltem hát messzeföldön keresztül.

-184-

Egyszer a sok vándorlás után beértem egy faluba, megláttam ott egy udvaron egy lovas szekeret: ide megyek be, gondoltam magamban, ha szekér van, lónak is kell lenni, s bementem. Mindjárt beszegődtem kocsisnak. Egy két napig csak heverésztem én kedvemre, ettem, ittam. Egyszer azt mondja a gazdám: Debreczenbe megyünk, Jankó! meg tudod-e kenni a szekeret? Hogy ne tudnám, gazduram! feleltem rá. Ide adott hát egy darab hájat, s hozzáfogtam a szekérkenéshez. Még az egyik birfát se kentem meg, már elfogyott a háj. Én bementem többet kérni, s megmondtam, hogy az egyik birfára sem volt elég a mit adott. Hát lelkemadta! van nekem drága dolog, hogy mit csináltam én; hiszen nem a birfát mondta ő, hogy kenjem meg, hanem a kereket. Alig kentem meg egy kereket, már elfogyott a háj megint, bementem hozzá többet kérni, hogy még az egy kerekre se volt elég. Hát mit csináltál megint, kutyaanyától való Széllházi Jankója! nem a kereket: a tengelyt kellett volna megkenni. Hiszen a kereket parancsolta gazduram, hát én megfogadtam. Nesze még egy darab háj, aztán kend meg a tengelyt, de csak ott, hol a kerék forog, érted? Értem, gazduram! értem; s megkenem annak rendi szerint a tengelyt. No, már most fogd be a lovat, Jankó, parancsolá gazdám; kettőt elül, kettőt hátul,

-185-

tudod? Tudom, édes gazduram! tudom; s azzal kimentem, s befogtam a lovat, a mint parancsolta kettőt elül, kettőt hátul, kettőt az első, kettőt a hátulsó saroglyába, s bementem, amugy magyarosan megmondtam neki: na, gazduram! parancsolatja szerint be van fogva a ló; mehetünk. Jól van, Jankó fiam, megyek egyszerre; mégis derék fiu vagy te; hirtelen be tudtál fogni, meg se gondoltam volna; így beszélt hozzám a gazdám, de majd a guta ütötte meg, midőn kijött s meglátta, hogy fogtam be a lovat. Hát, kutya fogantotta Szélnházia! így kell engem bolondná tenni, káromkodott erősen, így mondtam én neked? Hiszen azt mondta gazduram, hogy kettőt elül, kettőt hátul fogjak, hát hisz úgy van. Nem így kellett volna azt, gaz kölyök, folytatta tovább, s jól megrakott boszuságában, s befogta a lovat, mind a négyet előre, engem pedig fellőköt a kasfarba, s megparancsolta: Debreczenig egyet se szóljak; maga pedig felült a nyeregbe, hajtotta a lovat, a mint neki tetszett.

-186-

Egyszer, a mint már csaknem elértük Debreczent, kiesett az egyik lócs; én egyet se szóltam, mert hiszen a gazdám megparancsolta; utána kiesett a kerék, akkor se szóltam. Csak nehezedik, csak nehezedik a szekér, egyszer hátranéz a gazda, meglátja hogy kiesett a kerék. Mért nem mondtad meg, akasztani való, hogy kiesett, rám rivalkodék. Hiszen azt mondta gazduram, hogy Debreczenig egyet se kukkanjak, mert ha meg merek piszenni, úgy a kerékhez mázol, hogy a hetvenhetedik nagyapám se szed fel; feleltem neki. Gazdám is kihuzta a kas mellől a botot, jól elpázmált. Takarodj előlem, akasztófára való, többet meg ne lássalak; s elkergetett. Én is szaladtam be Debreczenbe, ott az utcán megláttam egy vak koldust, kinek vezetőre volt szüksége, s beállottam koldusvezetőnek.

Elindultunk hát koldulni, bementünk egy helyre; adtak egy darab száraz kenyeret, felét odadtam az öregnek, felét eltettem magamnak. Megint mentünk egy más helyre, ott épen akkor sütöttek, hát egy jó darab turós lángost adtak. Már ezt nem adtam a gazdámnak, hanem megettem. Kérdi a gazdám, mikor kiérünk a kapun: mit adtak itt? Száraz kenyeret; s odadtam neki azt, mit az előbb eltettem; de az öreg nem hitte el, mert orrába csapott a turós lángos szaga, s kezdett engem mocskolni, hogy én hazudok, mert turós lángost adtak. Én is ott akartam hagyni, hogy ha kételkedik bennem; keressen más vezetőt. Megiedt az öreg koldus: ne hagyj el, édes fiam, ne hagyj el, nem kételkedem többet; rimánkodék szörnyen. Megmaradtam hát nagy kérésére, mentünk tovább. Egyszer azt mondja nekem: ha valami gödör lesz előttünk, hogy belé ne essék, azt kiáltam neki: czanczékusz! gazduram. Jól van, jól, mondtam neki, s feltettem magamban, a miért megmocskolt, majd rászedem valahol. A mint elértük a templomot, mikor már közel volt a fala, elkiáltottam magam: czanczékusz! gazduram, s neki ugrott a templom falának, hogy majd széjjellocscsant az agyveleje is, de nem mert szólani, hogy majd ott hagyom, csak szeliden kérdezte: micsoda ez itt? Templom, gazduram! felelém rá. No, jól van, azt mondja, itt megállunk; majd mikor a diákok jönnek, szólj, hadd kérjek tőlök egy kis segedelmet. Hát milyenek azok a diákok, kértem tőle. Feketék, volt rá a felelet. Egyszer jönnek a bivalyok; én is elkiáltottam magam: jönnek a diákok. Az én gazdám is oda ment, s a mint ott motyorékkolt hozzájuk, jól megtérdelték, hogy csak úgy ordított belé; én aztán elkergettem róla a bivalyokat, s mondtam neki: még hamisak ezek a diákok. Felkelt szegény azután nagy keservesen a földről, s meghagyta nekem, hogy ha még egyszer jönnek erre feketék, kiáltam el magam, legalább megrakja őket, a miért megtérdelték.

-187-

Nem sokára jöttek arra a diákok, én is elkiáltottam magam: jönnek a feketék! Ekkor gazdám: csihé puhe! közéjük ver. De ezek sem vették tréfára a dolgot, úgy elrakták az öreget, hogy ha ott nem lettem volna, tán életbe se hagyták volna.

Ez is megvolt; mentünk megint tovább. Én már ráuntam a vezetgetésre, mindenképen meg akartam ugrani az öregtől, de sehogy sem lehetett. Egyszer a mint mentünk egyik faluból a másikba, a szántóföldeken egy ó kutat találtam, melyből a víz egészen kiszáradt. Én is mit, mit nem gondoltam! mikor már nem messze volt, elkiáltottam: czanczékusz! gazduram; s az öreg belé ugrott a közepibe, én pedig elszaladtam. A mint szaladtam tüskén, bokron keresztül, beértem egy faluba, s ott egy gazdaembernél beállottam kecskepásztornak. A kecskekarám kívül volt a falun. A gazdám kiküldött, hogy háljak kinn a kecskékkal; ne féljek, nem fázom ott meg; így biztatott: van ott fa elég, akár olyan tüzet rakhatok, hogy a karán is meggyuljon belé. Én is kaptam magamat, s egyszerre olyan tüzet penderitettem, hogy az egész karám lángba borult. A mint melegszen a karám tüzénél, látom hogy valaki szalad felém, egy nagy bottal fenyeget és iszonyun kiabál. Mindjárt megismertem, hogy a gazdám, mihent közelebb jött; azért fenyegetett, hogy a karámot felgyujtottam. Én is, nem vettem tréfára a dolgot; aló! vesd el magad! elszaladtam; iedtemben még a gubámat is ott hagytam. Gazdám mindenütt kergetett az erdőig, ott, mikor észre sem vette, felugrottam egy nagy magas kétágu fára, melynek két ága közt egy nagy lyuk volt. Csak lógáztam, csak lógáztam a lyukban a lábom, egyszer belé siklottam. Most akadtam meg igazán; kimászni sehogy sem tudtam; ott voltam egész harmad napig éhen, szomjam. Harmad nap mulva, szerencsémre, teknőcsináló cigányok jöttek az erdőre, s azt a fát akarták kivágni, a mékben én voltam. Csak faragták; egyszer belyukadt. Megörültek neki a cigányok, megint vágták tovább. Egyszer, mikor már annyi lyuk volt, hogy kiférhettem rajta, elkiáltottam magam. Iedtőkben a cigányok elszaladtak, még baltájokat is ott hagyták; én pedig szépen kibujtam, s felszedtem a baltákat és bementem velök a legközelebb levő faluba. Ott a baltát, minthogy nagyon éhes voltam, eladtam ennieléért.

-188-

A mint jóllaktam, arra gondoltam magam, hogy jó volna már haza is menni, s megkérni az apámat, hogy ne haragudjék; otthon legalább uri módra élhetnék. Elindultam hát haza felé; a mint mentem, mendegéltem, egy erdőben elesteledtem. Mit csináljak! gondoltam magamban, itt megesznek éjtszaka a farkasok. A mint így gondolkoztam, megláttam messze, nagyon messze egy pislákoló tüzet; egyenesen neki tartottam. A mint oda értem, megláttam, hogy tizenkét zsvány ül

-189-

mellette, mindenik egy egy ökröt süt, s mindenik mellett egy egy hordó bor. Egy kicsit félttem hozzájuk menni, de már mit volt mit tennem, elmentem s köszöntem nekik. Mind a tizenkettő rám meresztette egyszerre szemét, de látván, hogy csak magam vagyok, leültettek magok mellé, s nyájasan beszélgettek velem. Megsülvén az ökör, engem is megtraktáltak belőle, úgy szinte a borból is. Mikor már jót ettem, ittam, letettem a fejem a félkönyökömre, de nem mertem elaludni, félttem, hogy megölnek, csak a szememet hunytam be. Ők pedig azt gondolván, hogy alszom, elkezdtek rólam beszélgetni: hogy mit csináljanak velem, megöljenek-e vagy hova tegyenek? mert ha életben maradok, kilesem utjokat s elárulom őket. Egyik azt mondja: öljenek meg; másik azt mondta: ne bántsanak. Végére azon állapotok meg, hogy fenekeljenek be egy üres hordóba. Én ezeket mind hallottam, de egyet sem mertem kukkanni. Befenekeltek hát egy üres hordóba, s ott hagytak; ők pedig elmentek, isten tudja, hová. Szerencsére a hordón egy lyuk volt, s épen oda esett, hol az ökörcsontok egy rakáson voltak. Alig hogy elmentek, mindjárt oda jött a csontokra egy iszonyu nagy farkas, s a mint ott rágsálya a csontokat, farka hegyi a hordó lyukába csuszott, s a mint fogyott előle a csont, mindig hátrált, mindig hátrált, s farka mindig beljebb beljebb csuszott. Egyszer, mikor láttam, hogy már jól megmarkolhatom, megkaptam, beljebb rántottam, s vagy háromszor a kezemre tekeritettem. A farkas is megied, elkezd szaladni hegyen, völgyön; én a hordóban utána mindenütt; egyszer épen annak a falunak a végén, a hova való voltam, úgy csapta a hordót a ház oldalához, hogy szerteszejelomlott, a ház oldala pedig mindjárt bedült; akkor farkát eleresztettem; szaladt újra hegyen, völgyön, nekem pedig semmi bajom se lett, a magam falujában találtam magam.

-190-

-191-

A ki nem hiszi, a miket beszéltem, menjen ki a falu végére, s nézze meg a ház oldalát, hogy még most is be van dülve.

19. Gyermekmesék.

I.

Egyszer volt egy szegény ember, volt annak három fia és egy kecskéje, s azt mondja legnagyobbik fiának: hajtsd ki fiam ezt a kecskét térdig érő fűbe, kötésig érő vízbe. A fiu kihajtotta a kecskét térdig érő gyepebe, kötésig érő vízbe. Estve haza hajtja, kérdi a fiától, ha kihajtotta-e? ki! Ettél-e, ittál-e édes kecském? kérdi az ember a kecskétől. Se nem ittam, se nem ettem, éhen, szomjan majd elvesztem; válaszolt a kecske; s az ember agyon ütötte fiát. A másik fiának ismét mondja: hajtsd ki, fiam, ezt a kecskét térdig érő fűbe, kötésig érő vízbe. Ez is kihajtotta térdig érő fűbe, kötésig érő vízbe. Estve haza hajtja a kecskét, kérdi ismét az ember: ettél-e, ittál-e, édes kecském? Se nem ittam, se nem ettem, éhen szomjan majd elvesztem; válaszolt a kecske; a fiut meg agyon ütötte az ember. A harmadik fiának mondja, hogy hajtsa ki a kecskét térdig érő fűbe, kötésig érő vízbe. A fiu szinte kihajtotta, de már az ember megleste, ha vajjon kihajtja-e a fiu a kecskét; és látta, hogy eszik, iszik a kecske. Haza hajtja estve, s kérdi az ember: ettél-e, ittál-e, édes kecském? Se nem ittam, se nem ettem, éhen, szomjan majd elvesztem. Ekkor megfogja a kecskét fiastul, s elevenen elkezdik nyuzni. Mikor már félig meg volt nyuzva, felugrik a kecske, elszalad, s a mezőn egy rókalyukba bujt. Haza megyen a róka, nem mer bemenni, csak a lyuk száján leskődik. Arra megyen egy farkas: mit csinálsz róka koma? kérdi a rókát. Jaj, farkas koma! mond a róka, valami van a házamban, nem tudok bemenni. Micsoda? majd kihajtom én. Kérdi a farkas: ki vagy itt? Én vagyok, én vagyok, félig nyuzott kecske, dübű, dübű lábammal, majd megdöflek szarvammal. Nem mert a farkas bemenni a lyukba, nem tudta kihajtani. Ismét megy arra egy óz: mit csinálsz róka koma? Valami van a házamban, nem tudom kihajtani. Micsoda? majd kihajtom én; s kérdi ez is: mi vagy? Én vagyok, én vagyok, félig nyuzott kecske; dübű, dübű lábammal, majd megdöflek szarvammal. Ez sem tudta kihajtani. Arra megyen egy nyul. Mit csinálsz róka koma? Valami van a házamban, nem tudom kihajtani. Majd kihajtom én; mi vagy itt? Én vagyok, én vagyok, félig nyuzott kecske, dübű, dübű lábammal, majd

-192-

megdöflek szarvammal. Ez sem tudta kihajtani. Arra megyen egy tövises disznó: mit csinálsz róka koma? Jaj hé! valami van a házamban, nem tudom kihajtani. Majd kihajtom én; mi vagy itt? Én vagyok, én vagyok, félig nyuzott kecske, dübü, dübü lábammal, majd megdöflek szarvammal. Ekkor a tövises disznó höngörödik befelé a lyukba, a kecske nyuzott lábát megszurja tövisével, a kecske kiugrik, a többi körülkapta és széjjeltépték, megették, hanem a belit a róka eltette magának.

-193-

Egy darab idő múlva azt mondja a farkas a rókának: hé! ehethém én. Együk meg, a mék legcsunyább nevü közöttünk. Farkas barkas, szép név! róka bóka, szép név; őz bőz, szép név; nyul bul, szép név! tövisesdisznó nem szép név. A tövisesdisznót megették. Egy kis idő múlva azt mondja ismét a farkas a rókának: ehethém én. Mondja megint a róka: együk meg, a mék legcsunyább nevü köztünk. Számlálja a farkas megint: Farkas barkas, szép név! róka bóka, szép név; őz bőz, szép név; nyul bul, nem szép név. Megették a nyulat; azután az őzet; de már ezután nem volt mit enni. Ekkor előveszi a kecske belit, ráül s eszi. Meglátja a farkas, kérdi: mit eszel róka koma! A hasamat haraptam ki, hát a belemet eszem; harapd ki te is a hasadat és egyél, mint én. A farkas csak hamar kiharapta a hasát és megdöglött belé, így ő is a rókának szolgált eledelül.

II.

Volt egyszer egy gazda ember, annak egy Jakab nevü szolgálja, a kit ő elküldött zabot aratni, de Jakab nem aratta le a zabot, haza se ment. Elküldötte annálfogva a kis kutyát, hogy harapná meg Jakabot; a kis kutya nem harapta meg Jakabot, Jakab nem aratta le a zabot, haza se ment. Most elküldötte a botot, hogy ütné meg a kis kutyát. Bot nem ütötte meg a kis kutyát, kis kutya nem harapta meg Jakabot, Jakab nem aratta le a zabot, haza se ment. Elküldötte a tüzet: égetné meg a botot; tűz nem égette meg a botot, bot nem ütötte meg a kis kutyát, kis kutya nem harapta meg Jakabot, Jakab nem aratta le a zabot, haza se ment. Elküldötte a vizet: oltaná el a tüzet; víz nem oltotta el a tüzet, tűz nem égette el a botot, bot nem ütötte meg a kis kutyát, kis kutya nem harapta meg Jakabot, Jakab nem aratta le a zabot, haza se ment. Elküldötte a bikát: inná meg a vizet; bika nem itta meg a vizet, víz nem oltotta el a tüzet, tűz nem égette el a botot, bot nem ütötte meg a kis kutyát, kis kutya nem harapta meg Jakabot, Jakab nem aratta le a zabot, haza se ment. Elküldötte a mészáros: vágná le a bikát; mészáros nem vágta le a bikát, bika nem itta meg a vizet, víz nem oltotta el a tüzet, tűz nem égette meg a botot, bot nem ütötte meg a kis kutyát, kis kutya nem harapta meg Jakabot, Jakab nem aratta le a zabot, haza se ment.

-194-

Elküldötte a szolgabíró: csapassa meg a mészáros. Szolgabíró megcsapatta a mészáros, mészáros levágta a bikát, bika megitta a vizet, víz eloltotta a tüzet, tűz megégette a botot, bot megütötte a kis kutyát, kis kutya megharapta Jakabot, Jakab learatta a zabot, haza is ment; otthon még egyszer jól kikapta a magáét, de azután megette a turós dödöllét.

Pest, 1855. Nyomatott Landerer és Heckenastnál.

TARTALOM.

-195-

Előszó.	Lap.
1. A liliumleány (két képpel)	1
2. A hajnalkötöző királyfi (három képpel)	7
3. A fekete kisasszony (egy képpel)	20
4. Az elátkozott király kisasszony (két képpel)	26
5. A mosolygó alma (egy képpel)	42
6. Nemptudomka (egy képpel)	47
7. A szalmakirály (két képpel)	63
8. Több hétszer esküdni, mint egyszer (egy képpel)	79
9. Az aranyhaju ikrek (két képpel)	87
10. János vitéz (egy képpel)	105
11. A bölcs királyfi (egy képpel)	114
12. Százat egy ütéssel (egy képpel)	128
13. A leghüségesebb királykisasszony	134
14. A három vándorló (egy képpel)	148
15. Tamás kocsis (egy képpel)	155
16. Jézus mondásának teljesedni kell (egy képpel)	175
17. A szegény ember és a halál (egy képpel)	180
18. Mikor én kis fiu voltam (egy képpel)	183
19. Gyermekmesék I. II.	191

Transcriber's Note:

List of corrected typographical errors:

- Page 5, "legszebb **aszonyyá**;" changed to "legszebb **asszonyyá**;"
- Page 5, "a **melly** mindig" changed to "a **mely** mindig"
- Page 11, "hirtelen, **el-a oldta**" changed to "hirtelen, **eloldta**"
- Page 13, "nem én, mondá amaz hacsak" changed to "nem én, mondá amaz, hacsak"
- Page 15, "mindjárt **kapot**" changed to "mindjárt **kapott**"
- Page 18, "vén **aszszony**," changed to "vén **asszony**,"
- Page 31, "erőteté magát:" changed to "erőteté magát;"
- Page 35, "**Magkapván** a kezkenőt" changed to "**Megkapván** a kezkenőt"
- Page 38, "**kávébe** vetni" changed to "**kávéba** vetni"
- Page 40, "tarisznyám, **mellyből**" changed to "tarisznyám, **melyből**"
- Page 56, "ebben az **országben**" changed to "ebben az **országban**"
- Page 62, "örökre **egtartotta**." changed to "örökre **megtartotta**."
- Page 65, "**egfiatalabb**, kit... de mit **ltehetett**" changed to "**legfiatalabb**, kit... de mit **tehetett**"
- Page 90, "mig **hugogodot**" changed to "mig **hugodot**"
- Page 102, "akkor **össecsapódott**" changed to "akkor **összecsapódott**"
- Page 104, "**ők** hárman" changed to "**ők** hárman"
- Page 106, "a szép királyleányt" changed to "a szép királyleányt,"
- Page 117, "nem nyitom ki mert" changed to "nem nyitom **ki**, mert"
- Page 119, "a király **tisztartójánál**" changed to "a király **tisztartójánál**"
- Page 120, "felhivatta. Alekszándert" changed to "felhivatta Alekszándert"
- Page 122, "mindjárt beeresztette" changed to "mindjárt beeresztette"
- Page 131, "enni, **inni**" changed to "enni, **inni**"
- Page 142, "nem voltál **szerencses**" changed to "nem voltál **szerencsés**"
- Page 146, "A **herczegkisasszoy** midőn" changed to "A **herczegkisasszony** midőn"
- Page 149, "**ujonan** letette" changed to "**ujonnan** letette"
- Page 152, "orditni, bőgni sikoltozni" changed to "orditni, bőgni, sikoltozni"
- Page 156, "meg is **evet** annyit" changed to "meg is **evett** annyit"
- Page 159, "fölségednek **ujságogot**" changed to "fölségednek **ujságot**"
- Page 167, "azon gondolkozott hogy" changed to "azon gondolkozott, **hogy**"
- Page 168, "házacsakára, a melyben egy öreg asszony. Oda" changed to "házacsakára, a melyben egy öreg asszony **lakott**. Oda"
- Page 169, "elevenen **kiazabadithatod**" changed to "elevenen **kiszabadithatod**"
- Page 171, "szerencsét **próbál**" changed to "szerencsét **próbál**"
- Page 172, "**Fellei** Tamás;" changed to "**Feleli** Tamás:"
- Page 181, "oda **mumutat**" changed to "oda **mutat**"
- Page 188, "nem **meszsze**" changed to "nem **messze**"
- Page 188, "nem vettem **téfára**" changed to "nem vettem **tréfára**"

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MAGYAR NÉPMESÉK ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or

access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on

the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS

OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.